

KARYS

1973
SPALIS
Nr. 8

KARYS

1973
Nr. 8 (1495)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Petras Rimša — Vilniaus medalis	viršelis 1 ir 4 psl.
Jonas Rūtenis — Sostinė	261
Petras Būtėnas — Lietuvos Sostinė Vilnius	264
Dr. V. Gidžiūnas, OFM — Vytauto kovos dėl valdžios ir pastangos tapti Lietuvos karaliu	266
A. Budreckis — Napoleono karo veiksmai Lietuvoje, IV dalis	274
St. Baipšys — Zemaičiai sujudo	277
TREMTIES TRIMITAS	282
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasulyje	294
Karinės Žinios	295
Kronika	296

ATSTOVAI:

Baltimore — **M. ŠIMKUS**, Chicago — **J. STANKONAS**, Cleveland — **F. EIDIMTAS**, Los Angeles — **O. ŽADVYDAS**,
Australia — **V. ŠALKONAS**

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė,
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čičauskas

GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surrey

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr. — \$1.00

Piniigus siųsti šiuo adresu: **KARYS**, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.

Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$9.00 per year. Single copy \$1.00 • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1495)

SPALIS - OCTOBER

1973

JONAS RŪTENIS

SOSTINĖ

Aš nežinau,
Kodėl mane vilioja sostinė —
Kai Kaunas, Panevėžys, Raseiniai
Man artimesni jaunystė,
Subrendimu ir gentim ...

O gal tai toji legenda —
Geležinio vilko —
Gal dinastijos Gedimino
Ir Radvilai
Mane žolėja ...

Gal tos apdainuotos
Upės:
Neris,
Vilnelė
Ir pilis
Jausmus mano kelia?
Gal paneriai
Ar Antakalnis žavi —
Gal vakaras
Bernardinų sode
Šu romantiškais gluosniais
Ir gegužyje
Spalvingom tulpėm
Mane buria?

O gal tas
Toks paguodžiantis
Varpų gaudimas,
Kreivoj Bernardinų gatvelėje,
lyg arfon atsimušęs
Ilgėsi,
Praeitį
Ir sostinės didybę
Širdin įrašęs gieda?

x x
x

Tavo sapnas Kunigaikšti —
Nepaprastas!
Tas Geležinis Vilkas —
Tai miestas,
Kurio stiprybė
Ir garsu Lietuva pasaulin aidės
Ir visi kas gyvas
Tą miestą minės ...
Čia viskas bursis,
Čia viskas augs —
Pilis iššoks bematant prie Vilnelės
Ir savo garsą skleisdama
Vilios protus, širdis ir Kariaunas,
Kokių nei tu, Kunigaikšti,
Susapnuot
Vargu galėsi —
Tai ryty,
Kai žvelgiu dangun,
O Praamžius man
Liepia pasakyt —
Ryty
Žvaigždė!
Kuri bus žodžiais neišsakoma
Paneriais apjuosta, lyg vainiku
Tautos sostinė — VILNIUS!

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

Tu išsakei, Krivių — Krivaiti,
Gal net perdaug,
Tu mano sapną,
Lyg gintaro gabalą
Tikrovėn įkelei.

Ir aš tikiu,
Kai tu kalbi —
Žinau Praamžius
Taip įkvepia tave —
Tu savo išmintim gundai Kunigaikštį,
O ko gero, net Karalių -
Jei dievus savus
Nutarčiau aš parduot —
Popiežius vainiką siūlo . . .
Mat raštininkas, be žinios
Laiške ir krikštą bus įrašęs . . .
Bet man pakanka ir kunigaikščio garbės didžios,
O Popiežių vis gerbdamas, kaip senesnę
Tėvu amžinai vadinsiu . . .

Sakai — Vilnius!
Papėdėje Vilnelės
Garsus —
Protams ir širdims
Pasaulio aruode
Amžinai pasiliks — sakai —
Nuo čia prasideda
Lietuva
Ir Vilniaus
Amžina garbė!
Tebūnie!
Tegimsta!
O dievaliai pritarkite man
Ir Perkūną rūstų
Palenkite gerojon . . .

x x
x

Ak, Vilniau —
Tu ir vėl man prieš akis:
Pilis,
Lauryno Stuokos
Katedra didinga,
Šv. Petras ir Povilas
Antakalny —
Šv. Ona,
Kuria grožėjos
Napoleonas —
Bernardinai,
Šv. Mykolas,
Šv. Rapolas —
Visi Šventieji . . .

Neris —
Pakrančių promenados,
Barbora Radvilaitė,
Batoro mokslynėčia —
Katedros požemiai,
Aktas,
Įsakymas Kariuomenei —
Taryba,
Smetona,
Šleževičius,
Basanis,
Čiurlionis —
Ir visa eilė
Ir visa eilė
Nebeišskaičiuojama —
Apsupta
Kalnų kalneliais,
Trims Kryžiais,
Aušros Vartais . . .
Didžioje aikštėje
Prie Varpinės istorinės
Vis kas valandą
Mane prirakini, o Vilniau!

Ir aš, kaip pats matai —
Verkiu tavęs netekęs . . .

x x

x

Nesvetimam —
Neapsivogusiam
O Tave, Vilniau
Nūdien man lemta stebėt iš tolo . . .
Stebėt už ano
Didingųjų vandenų pakraščio,
Kurį išvaikščiojės
Neradau mandresnio už tave . . .

Stebėt
Neprisipažįstant,
Kad stebiu,
Kad tie kurie su pagaliais
nuolat
apie ratus sukinėjas
Neįtarti tavęs, o Vilniau —
Pragaro liepsnų
Raudonoje ugnyje degančio . . .

Ko gero —
 Jei arti stovėčiau —
 Žarija pašokus
 Sprakteltų kibirkštimi
 Man į veidą
 Ir paženklintų,
 Kad tave,
 O Vilniau,
 Raudonoj ugnį degantį įsimylėjau . . .

O tu, žinai,
 Mano mielas seni — dieduliuk —
 Juokavom abu
 Lenkmetų
 "Zacišoj"
 Stiklus lenkėm
 Ir gundėm viens kitą . . .
 Tarytum Beatričė Dante
 Ir atsimeni aną senę —
 Putpelę bedantę,
 Kai koliojo,
 Kad kaip "chlopas"
 Tave vadinau Vilnius,
 O ne Wilna . . .

Ach, tik rodos vakar
 Čia Inčiūra
 Nepajėgė nužydint
 Dobilelių —
 Tik, rodos, va —
 Nesenai
 Sruoga
 Milžino paunksmėj
 Užmigo amžinai . . .
 Tik metai —
 O gal ir tiek nėra
 Putinas
 Prikaltu Prometėjum verkė . . .

Viešpatie!
 Kodėl?
 Už ką?
 O mes gi —
 Miškinio žodžiais
 Ne tik tave
 Bet visą kraštą
 Papuošt norėjom,
 Kaip seserį

Ach, šiandien tik
 Iš tolo
 Iš gelmių
 Iš pačios esmės,
 Man dedas,
 Vilniaus grindinio
 Akmenys kalba.

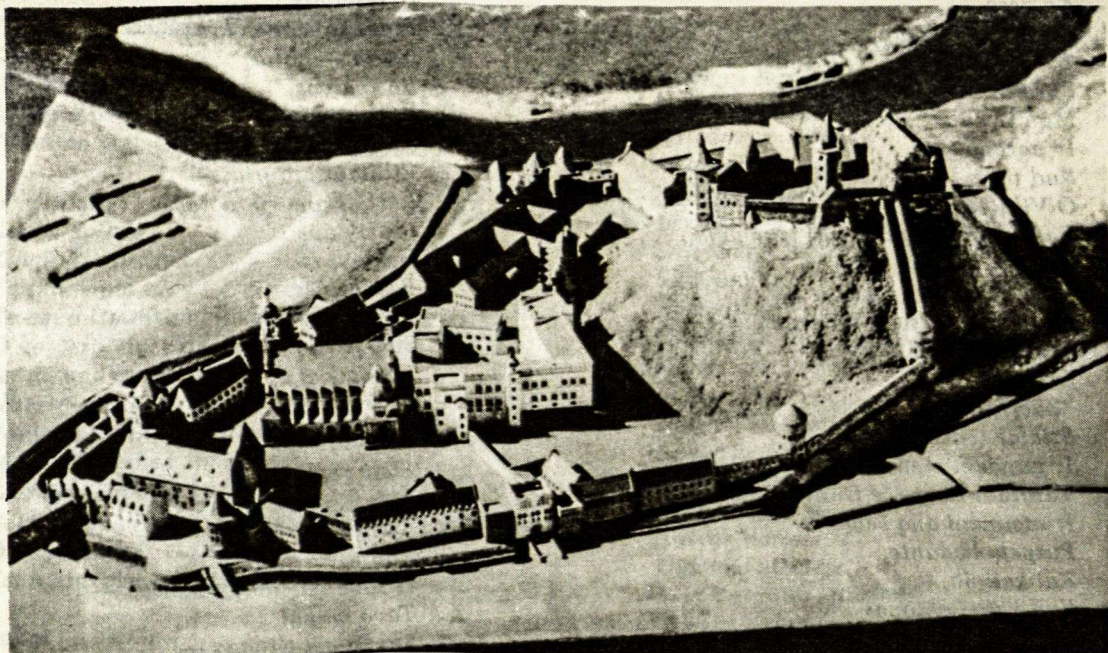
Ir šešėliais
 Praveda mano ekrane —
 Juoda — balta,
 Be spalvos
 Rasų papėdę,
 Kurioj atgulę ilsis
 Vilniaus žiburiai —
 Karališkom rikiuotėm
 Išsirikiavę
 Ir klausosi
 Paskutinės —
 Ilgos
 Sugrižusio išeivio
 Tysliavos . . .

Iš tolo,
 Deja regiu
 Šviesias properšas,
 Kurios per tavo brolių
 Kauną
 Ir tavo močiaką Ameriką —
 Tavo vaikai
 Skelia vėl titnagą —
 Įliepsnina ugnele —
 Laužu sutrata
 Ir gaisru
 Uždega
 Nebeužgesinamai . . .

Simas Kudirka,
 Romas Kalanta
 Ir tu Vilniau
 Ir mes visi
 To laužo
 Prasmę suprantam . . .

Tu gyvuok ten toli,
 O aš stebėsiu vis iš tolo
 Tave mano amžinas
 Kunigaikščių mieste,
 Kur tavo didūs
 Mūrai mūravoti
 Gatvės akmenimis
 Išklotos —
 Lietuvos jaunų
 Žalnierių
 Ašarėlėm numazgotos . . .

"Vilniaus kalneliai
 Sveikiname jus —
 Ruoškite drąsuoliam
 Tinkamus kapus"

Aukštutinė ir Žemutinė Vilniaus pilys XVII a. pirmojoje pusėje (dail. V. Drėmos maketas)

PRAEITIS ATEIČIAI

Lietuvos sostinė Vilnius

PETRAS BŪTĖNAS

Gedimino sostinė Vilnius — “Pirmoji tikra žinia pasirodo tiktai Gedimino laiškuose 1323 metais... Gediminas vadina Vilnių savo “karališkuoju miestu (ciuitas nostra regia), — atseit, sostine” (LE. XXXIV. 227 p. 1966 m.). Šiam reikalui šie 1323 metai ir dabar tebefigūruoju užatlantinėje lietuvių spaudoje.

Tais pačiais 1966 metais Vilniuje išleisti “Gedimino laišakai” rašo:

a) “Dokumentuose aiškiai figūruoja šalies (t.y. Lietuvos valstybės. — P.B.) sostinė Vilnius, atrodo, pakeitusi Naugarduką, likusį, beje, pravoslavų bažnyčios centru” (V. Pašuta, 13 p.; dėl to kokio centro autorias daugiau nieko neaiškinta), o tai, manau būtinai pravers ir Naugarduko kaip baltų teritorijoje lietuvių žemės gyvenvietės bylos neišvengiamam pertikrinimui istoriniu-etnografiniu metodu. Pats Vilnius yra lietuvių kalbos rytiečių aukštaičių tarmės plote ir viso lietuvių tautos ploto etniniame centre, šiuo atveju neišskiriant nė viso Vilniaus krašto ir jo tiesioginės kaimynės širvintinės Naugarduko aukštumos, kai tuo tarpu gudų tautos visas centrumas yra Dniepro 1500 km

ilgio aukštupio abiejų pusių baseine, žr. K. Pakšto žemėlapi LE. VIII. 29 p. ir ten aprašą apie gudų žemę ištinai vien baltų teritorijoje, taigi rytiečiuose baltuose lietuviuose ir latgaluose-latviuose, taip pat ir rytiniuose galinduose.

b) “Gedimino laiškas popiežiui Jonui XXII” (23-29 p.), o šis jo pirmutinis laiškas kažkodėl be datos ir be Vilniaus sostinės suminėjimo. Bet jis yra rašytas prieš “c” laiško parašymą. O iš laiško viso turinio galima suprasti jį Vilniuje, taipgi Lietuvos valstybiniame centre rašytą.

c) Iš eilės antras Gedimino laiškas jau “Liu-beko, Zundo, Bremeno, Magdeburgo, Kelno ir kitų miestų piliečiams. (. . .). Duota mūsų mieste Vilniuje (in ciuitate nostra Vilna) 1323 Viešpaties metais, švento Povilo apaštalo atsivertimo (dienoje)” (29-36 p.). Šią 1323 metų datą mūsų istorikai kaip autoritetai ir paskelbė pirmąja data Lietuvos valstybės Vilniaus sostinei, neminėdami nekomentuodami Gedimino ankstesniojo “b” laiško ir jo šių “c” laiško svarbmenų, apie kurias žr. čia tuoj toliau.

Betgi kitaip būta ir esama, negu mūsų istori-

kų, autoritetų, yra nuspręsta visuomenei vadovautis.

Taigi, šiame "c" 1323 metų laiške Gediminas aiškiausiai ir pabrėždamas rašo: "Žinokite, kad viena (bažnyčia) dominikonams buvo mūsų naujai pastatyta prieš porą metų mūsų mieste Vilniuje (infra duos annos erectam in ciuitatem nostra Vilna de novo). Dėl tų, kurias (pastatėme) pranciškonams — vieną Vilniuje, kitą Naugarduke (in Noggardis), — tai šią pastarąją sudegino Prūsijos kryžiuočiai (stengdamiesi) mūsų krašte sugriauti krikščionybę ir išnaikinti pranciškonus" (31 p.).

Taigi, iš čia minėtųjų dokumentinių žinių išeina, kad ne nuo 1323, bet mažiausia nuo 1321, ar tikriau nuo 1320, greičiausia, ir dar iš ankstesnių metų Gedimino sostinė, t. y. Lietuvos valstybės sostinė yra jau Vilnius. O Gediminas Lietuvos valstybę valdė 1316-1341 metais = 25 metus.

Jei Gediminas savo laiške pabrėžia pastatydinęs pranciškonams bažnyčias Vilniuje ir Naugarduke, aišku, dar kur kas prieš kelerius metus prieš 1323 metų datą, dar ir prieš dominikonams bažnyčios Vilniuje jo pastatydinimą — "prieš porą metų" prieš 1323 metų datą, tai šiuo būdu jis yra savo laišku nurodęs, kad ir Naugardukas irgi yra svarbus ir integralus Lietuvos miestas, kaip ir pati Vilniaus sostinė. Čia į paviršių iškyla Mindaugo bei Gedimino Lietuvos valstybė ir kaip lietuvių tautos žemė, atstovauta ir atstovaujama pirmųjų Lietuvos valdovų ir vadų.

Vilnius kaip Lietuvos valstybės sostinė yra net per kokius 276 (ar tikrai daugiau) metus ankstesnė, senesnė, sostinė už Lenkijos paskutinę sostinę Varšuvą, į kurią ta lenkinė sostinė perkelta tik 1596 metais, prieš vienerius metus, t. y. 1595 metais Vilniaus sostinėje jau buvus išleistai kanauninko Mikalojaus Daukšos Postilei, pirmajai lietuviškajai knygai D. Lietuvoje. Gi Varšuva padaryta Lenkijos sostine baltų teritorijos vakariečių jotvingių žemės pat pakluonėje, suprantama, "misisinkės" Lenkijos ekspansijos tikslams per baltų žemę Baltijos jūros ir jos įvairių marių linkan, — po Vokiečių teutonų-kryžiuočių ordino 1525 metais tapimo sekuliarizuota-pasauline valstybe ir prieš pat 1569 metų priverstinę ir šantažingą Liublino uniją. Bet tada jau rimtai buvęs prasidėjęs M. ir D. Lietuvoje visos lietuvių tautos kultūrinis subruzdymas ir lietuvių spaudos bei kitoks atitinkamas darbas. Iš kur kas ankstesnių laikų pradėję, rytiniai slavai variagai — bizantininkai į mūsų žemę veržėsi iš rytų, vakariniai slavai "misisinkai" lenkai — iš pietų ir abu rytinių germanų Vokiečių ordinais — nuo plačiųjų baltiškųjų pajūrių vakarų. Bet jie visi trys, visi trys vis "politiniai misionariai-misi-

ninkai", dar ir tarp savęs konkuravo, besistengdami įsigalėti baltų teritorijoje.

Šiomet, 1973 metais, Vilniaus sostinei sukako ne 650, bet mažiausia 653 metai amžiaus. Taigi, šias 650 metų sukaktuves reikėjo nušvęsti 1970 metais. Nėra jokio reikalo, teisės ir naudos nors ir kelesius metus nusukti Vilniaus sostinės amžiui. Šitaip buvo nusukta tų pačių autoritetų ir sen. Lietuvos valstybės pirmykštė data, o apie tai esu rašęs "Lietuva karalystė", — Karys 1, 2 nr. 1968 metais. Keliais atvejais buvau Karyje aiškinęs, kad "valstybinės sienos" ir "etnografinės ribos" ne tas pats, ir todėl, maišydami reikalą, dar niekas nesurado lietuvių ploto reikiamų ribą. Viskas ir lig šiol tebėra autoritetų nutylėta. Užtat viskas jiems ir tebėra vietoje, taigi pasenusiai, o publika šventai tiki, kad taip ir reikia, taip ir gerai.

Pereitą pavasarį mūsų užatlatinė periodika yra paskelbusi, kad Sov. Rusijos okupuotos Lietuvos valstybės respublikos kultūrininkai lietuviai nukakę yra tyrinėję okupuotosios Latvijos valstybės respublikos sostinės Rygos archyvą, ten su latvių sutikimu ir talka yra suradę kokių naujų Lietuvos valstybės istorinių dokumentų, taip pat ir Gedimino pilnus, be nuotrupų, be praleidimų laiškus ir juos nufotografavę. Būsią gerų autentiškų papildymų ir net pataisymų Vilniuje 1966 metais išleistiems "Gedimino laiškam", iš savo pusės skaitytojams primindamas, jei rusofilinė diktatūrinė Maskva tam neuždės savo cenzūros ir istorinius faktus falsifikuojančios okupacinės letenos, kaip ji visur ir nuolat tai mėgsta net per akis praktikuoti "matuškos Rosiejės" išpampinamai naudai. Šią visą bylą neužmirštant reikia visiems stebėti atsidėjus.

-o-

Apie Vilniaus vietovardį ir Vilniaus miesto šimtmečiais ankstesnius laikus, taigi kur kas prieš 1320 metų datą dar būtinai reiktų atskiromis spaudoje pakalbėti, o tuo tarpu žr. plg. LE. XXXIV.210 p.

1323 metų lot. *Noggardis*, t. y. No+gard-is iš *Nov+gard-is iš kamienu *Nau(j)+gard-*, kaip vėliau lot. Neo+gard-i-a su lot. -i-ij- priesaga, o lietuviškai būtų Nauj+gard-as ir paskui stačiai Naū+gard-as. Jis vėliau buvo pramintas naujau ir net mažybinės lyties lenk. Nov-o+gród-ek, iš čia rus. Nov-o+grud-ok su lenkiškąja šaknimi *grud-*, gud. Nav-a+hrud-ok su irgi lenkiškąja šaknimi *hrud-* iš lenkų *grud-*, o iš tos visos vietovardinės pleados išsiverstas liet. *Nau+gard-ùk-as* 2, šitaip nevaržomai ir lengvai jį galėjus išsiversti ir pvz. Naugardž-iuk-as, Naugard-ok-as, Naugardž-iok-as, Naugard-él-is, Naugard-ait-is ir dar kaip kitaip. Taigi,

VYTAUTO KOVOS DĖL VALDŽIOS IR PASTANGOS TAPTI LIETUVOS KARALIUM

VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

(Pabaiga)

II. VYTAUTO PASTANGOS TAPTI LIETUVOS KARALIUM

Vytautas visą savo gyvenimą siekė absoliutinės valdžios Lietuvoje ir jai priklausančiose žemėse. Jis nenorėjo būti varžomas unijos ryšiais, ypač kai Vakaruose sutriuškino Vokiečių ordino galybę, o Rytuose pasiekė Juodosios jūros krantus. Imperatoriaus Zigmanto pasiūlyta karūnacija Vytautas troško apvainikuoti savo laimėjimus ir galimai atpalaiduoti Lietuvą nuo unijos ryšių su Lenkija. Tai gerai suprato lenkai politikai ir visais galimais būdais stengėsi sutrukdyti karūnaciją, iki senelį Vytautą pakirto mirtis, neįvykdžiusį savo troškimo.

1. KARŪNUOTI IR NEKARŪNUOTI KARALIAI

Kadangi paskutiniu metu Lietuvos istorijos mėgėjai, nauji romantikai, vadovaudamiesi patriotiniais jausmais, dažnai visus Lietuvos kunigaikščius vadina karaliais, dėl to reikia išsiaiškinti rex — karaliaus vardo reikšmę, nes pasak juos lotyniškuose šaltiniuose jie vadinami karaliais, tik lenkai jiems davę kunigaikščių vardus, kad juos ir Lie-

tuvą pažemintų, nes Lenkija esanti karalystė, turinti karalių, o Lietuva tik kunigaikštija, valdoma kunigaikščio. Tačiau, reikia atsiminti, kad lotyniškas daiktavardis rex turi dvi reikšmes: paprastas valdovas ir karūnuotas karalius. Jei rex naudojame bendrąja nekarūnuoto valdovo prasme, savo kunigaikščius galėtume vadinti karaliais, bet tada atitoltume nuo viduramžiais priimtos rex žodžio prasmės, savo kilme surištos su religija, kaip religinės institucijos. Mat, Senojo ir Naujojo Įstatymo karaliai žmonių valdymui Dievo ar žmonių išrinkti ir pranašų ar popiežių patepti ir karūnuoti gaudavo valdymo teisę.

Vakarų Europoje krikščioniški imperatoriai ir karaliai atsirado žlugus pagoniškajai Vakarų Imperijai, kai pop. Leonas III 900 m. Vakarų Imperatorium karūnavo Karolį Didįjį. Nuo tada Vakarų Europoje prasidėjo ir karalių karūnacija ir jų pareigos krikščioniška prasme. Dėl to, geriau, nekarūnuotų virš minėta prasme savo valdovų nevadinkime karaliais, nekomplikuokime savo istorijos ir neatitolkime nuo bendrai priimtos Vakarų Europoje santvarkos, kitaip svetimtaučiams mūsų istorija bus sunkiai suprantama. Kunigaikščio vardas mūsų tautoje buvo ir yra gražus ir garbingas.

Naugardukas yra *širvintinis Naugardas*, stovįs plačioje dabar vadinamoje Naugarduko aukštumoje ir lietuvių *Širvintų* hidronimų areale nuo amžių baltų žemėje, piečiau Nemuno aukštupio, Vilniaus krašto tiesioginėje kaimynystėje, 130 km veik į pietryčius nuo Vilniaus sostinės, 100 km į vakarus nuo Nemuno versmių Varlakių balų ir 120 km į pietvakarius nuo Gudijos sostinės Minsko; žr. M. Gimbutienės žemėlapiį LE. XXIV. 142 p. Matai, kairie net mūsų istorikai ir kitokie autoritetai Naugarduko aukštumą be jokių net rimtesnių įrodymų ir lig šiol tebelaiiko tarsi slavų žeme nuo amžių amžinųjų.

Jei širvintinį Naugarduką slavai pramanė vadinti mažybine žodžio lytimi, tai jie bus buvę norėję jį vardiškai atskirti nuo suomių-ugrų žemės prie suom. Ilmero—rus. Ilmenio ežero ir suom. Völ-

chovo upės iš to ežero ištakos stovinčio šved. Holm+gardr, rus. pavadinto Nov+gorod (žr. LE. XIII. 419 p.), o vėliau lietuvių išsiversto Naugardas — rus. ir Velikij Novgorod miestavardžio. Šiuo pretekstu siūlytina ištyrinėti *Gardo* vietovardžius (Garda upė bei Gardinas mst. ir kiti tos pačios *gard-* šaknies hidronimai bei toponimai baltų žemėje, net ir baltų žemės Pomeranijoje) ir šaknies *Nauj-*vietovardžius (pvz. Naujinis pilis prieš 1274 metų datą ryčiau Daugpilio, ir kt.), žinoma, jei jau būtų panorta Naugarduko pilį, miestą ir šalį naujai pertyrinėti ir aprašyti baltiškuoju ir Lietuvos valstybės istorijos požiūriu. Bet Naugardukas tikrai bus buvęs turėjęs ir senesnį užširvintinį Naugardą bei visokius Novogrudkus savo aiškų baltiškąjį vienašaknį vardą.

1973.VI.10

P. Smuglevičius — Karo stovykloje Vytautas Didysis pasakoja savo gyvenimą karvedžiui Algirdui ir Meištinskiui.

2. PIRMIEJI SIŪLYMAI VYTAUTUI KARŪNUOTIS KARALIUM

Karūnuotas karalius ir jo karalystė krikščioniškųjų tautų šeimoje, kurios sudarė imperiją, įgydavo daugiau teisių ir užimdavo aukštesnę vietą, dėl to nenuostabu, jei Vytautas stengėsi tapti karalium. Krikščioniškojo pasaulio akyse karaliaus pareigos pasaulinėje valdžioje buvo aukščiausios ir garbingiausios, dėl to karaliais būdavo renkami labai nusipelnę ir išmintingi asmenys. Po atliktų didelių darbų, Vytautas buvo vertas tokio poaukščio ir garbės. Jo karūnacijos klausimas dar prieš Lucko suvažiavimą (1429), tai viena, tai kita proga, buvo iškeltas.

Antai, 1398 m. Salyne Lietuvos bajorai jį apšaukė Lietuvos ir Rusijos žemių karaliumi. Tais pačiais metais net Jogaila buvo tuo reikalu padaręs žygių Romos kūrijoje. Nežiūrint šių bandymų, karūnacijos klausimas nebuvo baigtas, nes tam dar nebuvo atėjęs laikas. Pats Vytautas turėjo dar daug neįvykdytų planų ir ne tik nesirūpino karūnuotis, bet dar gi atsisakė priimti karūną. Net ir vėliau, kaip 1410 m. prieš pat Žalgirio mūšį Kazmoske Zigmantas ją jam pasiūlė, jis atsisakė priimti. Aišku Vytautui ir tuo metu nebuvo svetima mintis tapti Lietuvos karalium, bet jis pirma rūpinosi nugalėti

Lietuvos priešus ir sustiprinti savo valdžią. Jis tik tada svajojo užsidėti karaliaus vainiką, kai ne tik nugalėtieji kryžiuočiai ir rusai, bet ir išdidieji lenkai turės nusilenkti jo valiai. Lucko suvažiavimo metu Vytautas visa tai jau buvo pasiekęs, dėl to nenuostabu, kad po imperatoriaus pasiūlymo ir Jogailos sutikimo iki mirties dėjo pastangas, kad tik užsidėtų karaliaus vainiką.

3. ZIGMANTO PASIŪLYMAS, JOGAILOS PRITARIMAS IR VYTAUTO SUTIKIMAS.

Lucko susirinkimas buvo pop. Martyno V suplanuotas, o Vytauto 1429 m. sušauktas, aktualiam tuomet heretikų husitų klausimui spręsti, kurie skelbė savo klaidas ir kėlė neramumą visoje Vakarų Europoje. Jų nepajėgė nuraminti ne tik popiežius, bet ir imperatorius. Popiežius norėjo, kad Jogailai ir Vytautui vadovaujant ir kitiems valdovams padedant, jie būtų pagaliau nugalėti ir nutildyti. Į susirinkimą atvyko popiežiaus legatas ir daug svečių iš Rytų ir Vakarų Europos. Atvyko su žmona ir pats imperatorius Zigmantas. Juos visus Vytautas gražiai priėmė ir pavaišino Lucko pilyje ir savo dvaruose.

Susirinkimas, tačiau, savo tikslo nepasiekęs išsiskirstė, nes imperatorius nepritarė popie-

žiaus planams ir Vytautą supykino su Jogaila. Jis prieš išvykdamas pasiūlė Jogailai karaliaus vainiku vainikuoti suvažiavimo šeiminingą Vytautą, kuris tiek daug nusipelnė ši susirinkimą sušaukdamas, Lietuvą valdydamas, joje krikščionybę įvesdamas, Vakarų Europą nuo totorių apsaugodamas ir Rytų Bažnyčios susijungimo mintį iškeldamas. Jogaila, patyręs, kad Vytautas apie šį jo sumanymą nieko nežinąs, patarė Zigmantui su juo tuo klausimu pasikalbėti. Tada imperatorius, nors jau buvo vėlu, nuvyko pas Vytautą ir jam savo sumanymą išdėstė. Vytautas jam tiek tepasakęs: “Šis reikalas yra labai svarbus, ir tokiuose atvejuose jis visados pasitariąs su Jogaila”. Zigmantas pažadėjo pats pakalbėti, o Vytautas jam atsakė: “Jūsų valia”.

Rytą Vytautas, eidamas pas Jogailą, sutiko Zigmantą su žmona, kurie jam pasakė, buvę pas Jogailą ir kad jis pritaria jo sumanymui. Kai visi įėjo į Jogailos miegamąjį, tai rado jį dar lovoje. Čia Zigmantas jam pasakė, kad ir Vytautas pritariąs karūnacijai. Tada Vytautas pasakė, kad nereikia skubėti, bet abiem reikia pasitarti su savo didikais. Sušaukus atskirus pasitarimus, Lietuvos didikai šiam sumanymui pritarė, bet pasipriešino Zbignievo Olesnickio, Krokuvos vyskupo, vadovaujami lenkai. Nepritarimo priežastis jie išdėstė pasikvietę ir Vytautą su jo bajorais. Ten buvo pasakyta, kad Vytautas tapdamas Karalium sugriaus uniją ir suteps savo garbę, kurią buvo įsigijęs. Tada lietuviai pakėlė didelį triukšmą, bet Vytautas šypsodamasis ginčus nutraukė. (Jo šypsnyis reiškė tvirtą pasiryžimą karūnuotis). Paskui, nuėjęs padėjojo karaliui, kad jis, nežiūrind lenkų pasipriešinimo, savo pritarimo karūnuotis neatšaukė. Tada lenkai, galbūt, bijodami valdovų spaudimo apleido Lucką, išsiveždami ir karalių Jogailą. Čia prasidėjo nesutarimai, kurie vėliau vis aštrėjo.

4. KOVA SU LENKAIS DĖL KARŪNACIJOS

Išvykus Jogailai su lenkų didikais, suvažiavimo darbai savaime nutrūko. Nebuvo ką čia veikti ir imperatoriui, todėl ir jis netrukus apleido Lucką. Kelyje sustojęs Lencutoj, Zigmantas gavo Jogailos laišką, kuriuo jis atšaukė savo duotą sutikimą ir atkalbėjo imperatorių nuo Vytauto karūnacijos sumanymo. Jis sakosi pats gerai neapgalvojęs davė sutikimą, bet dabar apsvarsčius atrodo, kad dėl karūnacijos gali kilti naminis karas tarp lietuvių ir lenkų. Be to, karūnacija prieštaraujanti unijai, nes Vytautui mirus išdidūs jo prelatai ir baronai gali išsirinkti kitą karalių, o Vytautas valdo mūsų žemes tik iki gyvos galvos, jei Vytautas užsidėtų karūną, tos žemės būtų atplėštos nuo Lenkijos.

Gavęs šį laišką Zigmantas savo sumanymo ne-

pakeitė. Atsakydamas Jogailai stebėjosi jo nepastovumu, dėl to jis siūlė kur nors Prūsų pasienyje sušaukti suvažiavimą šiam dalykui išsiaiškinti. Vytautui gi pasiuntė Jogailos laiško nuorašą. Vytautas šį laišką gavo Eišiškėse, kur jo grįžtančio pasitikti buvo atvykę Vilniaus vyskupas ir senatoriai. Gavęs laišką liepė jį viešai perskaityti. Laiško turinys labai įžeidė Vytautą ir Lietuvos didikus. Juk tai buvo Lietuvos pažeminimas ir nepasitikėjimas jo bajorų taryba. Vytautas tuoj pat parašė Jogailai laišką, pabrėždamas, kad jis jį skaudžiai įžeidė, atšaukdamas savo pritarimą karūnacijai ir parašydamas imperatoriui, kad Lietuvos bajorai ir gyventojai neturi teisės laisvai išsirinkti valdovo be Lenkijos bajorų sutikimo. Jei taip ir yra, bet šis punktas galės būti pritaikintas tik jam mirus. Toliau išmėtinėja Jogailai, kad jis kreipėsi į Zigmantą su juo nepasitaręs.

Su dar didesniu nepasitenkinimu Vytautas gina savo ir bajorų teises ir garbę ir primena, kad karūnacija neprieštaruoja unijų aktams. Antrame laiške jis rašo: “kas liečia mūsų valstybių unijas Jūsų Didenybė turite žinoti, kad tų unijų nuostatai nėra mums priešingi. Tų unijų aktuose yra kalbama apie abiejų šalių valdovų rinkimus kuriam nors mūsų mirus. Kadangi aš esu dar gyvas, man nėra reikalingas Lenkijos ponų rinkimas. Manęs karūnavimas neprieštarautų traktatams — sutartims ir po mano mirties. Aš esu senai išrinktas didžiuoju šių žemių kunigaikščių, kurias tvirtai ir ramiai paveldėjau, dėl to jei panorėčiau ir apsispręsčiau karūnuotis, tai nežinau ar Jūsų Didenybės patarėjai galėtų man sutrukdyti”.

Vėliau Vytautas dar parašė laišką ir Lenkijos didikams, primindamas, kad jis niekad netroškęs karūnos ir kad imperatoriui pasiūlius pats Jogaila jam leidęs karūnuotis, o dabar jis imperatoriaus akyse jį juodina, laužo savo žodį, laikydamas jį ir jo pavaldinius nelaisvais žmonėmis, dėl to reikalavęs iš jo pasiteisinimo, bet iki tol jo negavęs. Į jo laiškus Jogaila atsakė, kad Zigmantui laiškas buvo rašytas be jo žinios, kurio jis net turinio nežinąs. Iš to matome, kaip labai Jogaila buvo apipintas patarėjų pinklėmis, kad jie net jo vardu rašinėjo tokius svarbius laiškus.

Šie dalykai sukrėtė lietuvių ir lenkų santykius. Abi pusės rengėsi karui. Vytauto pusę palaikė Vokiečių ordinas, nes jis jį rėmė prieš lenkus, nors Vytautas jo nuoširdumu nepasitikėjo. Todėl kai pas Jogailą į Lenčicą atvyko ordino pasiuntiniai, tai ten ir Vytautas pasiuntė savo delegatus: Vilniaus vaivadą Gedgaudą ir maršalą Rumbaudą. Jie atvykę į pasitarimą, 1429 m. birželio 18 d. įteikė Jogailai Vytauto laišką. Delegacija pati iš-

dėstė Vytauto norus ir reikalavo galutinio atsakymo: "Ar karalius sutinka, ar ne, kad Vytautas karūnuotųsi?" Jogaila, pasitaręs su savo patarėjais, atsakė, kad čia esą permaža lenkų didikų, dėl to jis negalys duoti galutinio atsakymo. Tada Vytauto delegacija griežtai pareiškė: "Ar Jogailai patiks, ar nepatiks, Vytautas karūną priims ir karūnuosis". Tai pasakiusi delegacija apleido salę ir išvyko iš Lenčicos. Jogaila likusiems saviškiams pasakė kalbą, pareikšdamas Vytautui brolišką meilę ir pabrėždamas, kad jis jį ir lietuvių bajorus laiką visiškai laisvais. Iš to matome, kad jis nebuvo taip labai priešingas karūnacijai ir tam kad Lietuva taptų paveldima valstybe, pakelta karalyste.

Tokio griežto delegatų pareiškimo lenkai pabūgo, bet skelbti karo nedrįso, nes Lietuva tada buvo daug galingesnė už Lenkiją, o be to jos pusėje stovėjo imperatorius ir vokiečių ordinas. Lenkai pasitarę Sandomiere sugalvojo siųsti pas Vytautą delegaciją, kad atkalbėtų jį nuo karūnacijos, nes buvo pasklidę gandai, kad Zigmantas jau greitai išsiųs karūnas. Vytautas delegaciją 1429 m. rugsėjo 29 d. priėmė Gardine. Čia Olesnickis ilgoje kalboje išdėstė blogumus, kurie kiltų, jei Vytautas priimtų iš Zigmanto karūną, kurios jam Jogaila su ginklu rankoje užsidėti neleis; priminė visas jam Lenkijos padarytas geradarybes, o jis, Vytautas, už tai norįs jai atsimokėti nedėkingumu. Vytauto nusistatymo šis Krokuvos vyskupo pamokslas nepakeitė. Tada delegacija pamačiusi, kad nieko nelaimėsianti, griebėsi paskutinės negarbingos priemonės, pasiūlė Vytautui Lenkijos karūną, bet Vytautas atmetė šį negarbingą lenkų pasiūlymą.

Lenkai, praradę visas viltis, šaukėsi pop. Martyno V pagalbos, kad atkalbėtų Vytautą nuo karūnacijos. Popiežius, tiesa, lenkus palaikė, bet jo Vytautui parašytas laiškas, kuriame jis labai iškėlė Vytauto nuopelnus ir prašė, kad Vytautas ir Jogaila atsiųstų Romon išmintingus pasiuntinius tartis dėl karūnacijos, lauktos įtakos nepadarė. Esą, tuo būdu karūnacija padidintų Vytauto garbę ir būtų pripažinta kitų kraštų valdovų.

Tuo pat metu Krokuvos profesorai ėmė įrodinėti, kad Zigmantas niekam negali teikti karūnos, nes jam pačiam popiežius dar nesuteikė imperatoriaus karūnos ir titulo. Mat, jis nebuvo karūnuotas. Tuo tarpu Vienos profesorius Cigala ėmė tvirtinti, kad ir nekarūnuotas imperatorius turi teisę teikti investitūras į karalius, nes jo valdžia pareinanti ne iš karūnacijos, bet iš elektorių-rinkėjų išrinkimo. Karūnuoti gi gali ne tik popiežius, bet ir vyskupas. Apie tai lenkų painformuotas pop. Martynas V, patyręs, jog ir Vilniaus vyskupas Motiejus Trakiškis rėmė Vytauto karūnaciją, užbėgda-

mas už akių, uždraudė Lietuvos ir Kulmo vyskupams karūnuoti Vytautą. Jis Zigmantą įspėjo, kad, suteikdamas karūną, neįpultų į nuodėmę, o Vytautui, kad nesikarūnuotų nepasitaręs su popiežium, nes kitaip karūnacija būtų neteisėtai įvykdyta.

Popiežius tai darė nevien dėl lenkų įtakos Romos kūrijoje, bet ir rūpindamasis Bažnyčios geroje ir norėdamas išlaikyti taiką krikščionių valdovų tarpe. Jam labai rūpėjo, kad Vytautas ir Jogaila gyventų taikoje, nes jie galėjo apginti Bažnyčią nuo pavojingų husitų. Be to, jie buvo davę vilčių Rytų Bažnyčių susijungimui ir jis juos net buvo paskyręs savo vikarais Rusijos kraštams. Iš kitos pusės lenkai jam pristatė unijų dokumentus, pagal kuriuos Vytautas nebuvo visai savarankiškas valdovas, bet priklausęs nuo Jogailos ir Lenkijos. Atkalbėdamas Vytautą nuo karūnacijos nenorėjo prarasti jo malonės, dėl to paskyrė jį Rygos arkivyskupijos globėju, o jo legatas lankėsi tai Lenkijoje, tai Lietuvoje, kad tik išsaugotų taiką.

Bet nei Zigmanto, nei Vytauto popiežius nepaveikė. Zigmantas kreipėsi į Milano kunigaikštį, prašydamas paveikti Romos kūriją, kad ji patvirtintų Vytauto karūnaciją, nes ji nėra nukreipta prieš lietuvių lenkų uniją ir visai krikščionijai išeitų į gerą. Pasiuntė ir Vytautas savo laiškus į Romą, pažadėdamas visa galia pulti husitus, bet apie karūnacijos klausimo popiežiaus teismui atidavimą neužsiminė.

Lenkai, norėdami gelbėti uniją, Jogailos sušaukti, 1430 m. kovo mėnesį susirinko į Jedlną. Ten Vytautas taip pat pasiuntė savo pasiuntinį, nes tikėjosi, kad čia bus išspręstas jo ginčas su Jogaila, bet čia reikalas dar pablogėjo. Lenkai, išgavę iš Jogailos privilegijų, pažadėjo vieną jo sūnų išsirinkti karaliūm. Čia buvo padaryti nutarimai priešingi Horodlės unijos aktams, nes juose pasakyta, kad valdovus renka viena pusė pasitarus su kita, dabar lenkai išsirinko sau sosto įpėdinį be lietuvių bajorų žinios ir pritarimo. Tuo patys lenkai sulaužė uniją. Padėtis pasidarė labai įtempta. Vytautas ruošėsi karui, o nuo jo neatsiliko ir lenkai. Vieni ir kiti, tai darė neva ruošdamiesi pulti husitus.

Lenkai, patyrę, kad Niurenberge jau nustatyta siųsti pasiuntinius su dokumentais ir karūnomis, nutarė saugoti sienas, sugauti pasiuntinius ir atimti karūnas, nes atviros kovos su Vytautu bijojo. Tada jie apstatė kariuomene tuos pasienius, kur tikėjosi keliaus Zigmanto pasiuntiniai. O Vytauto paskirta karūnacijos diena jau artėjo. Ji turėjo būti 1430 m. rugpiūčio 15. Iškilėms paruošti Zigmantas siuntė dvi delegacijas: pirmoji turėjo tvarkyti karū-

nacijos apeigas, o antroji atgabenti karūnas. Bet lenkų sargybos sučiupę pirmosios delegacijos narius atėmė dokumentus ir gerokai apdaužę privertė grįžti atgal. Antroji delegaciją, patyrusi, kas atsitiko su pirmąja, pati sugrįžo atgal.

Į karūnaciją buvo pakviesti visi Lietuvos vasalai, Rytų Rusijos kunigaikščiai, Vytauto anūkas, did. Maskvos kunigaikštis Vosylius, Tverės, Rezanės, Odojevo didikai ir totorių chanas Machmetas ir daug mažesniųjų chanų. Lenkų elgesys, sutrukdęs karūnacijos iškilmes, begalo įžeidė Vytautą, bet jis neskelbė Lenkijai karo. Karūnuotis jis taip pat neatsakė, todėl karūnacijos iškilmes nukėlė į rugsėjo 8 d., o iki tol nesulaukęs iš Zigmanto karūnų pasyrė rugsėjo 29 d. Bet delegacija ir iki tos dienos, dėl lenkų pasieniuose apstatytų sargybų karūnų neatgabeno. Tada sukviestieji svečiai pradėjo skirstytis, o Vytautas apsirgo, bet jis dar tikėjosi galėsiąs karūnuotis. To pasiryžimo laikytis jį įkal-

binėjo žmona Julijona, bajorai ir du Zigmanto pasiuntiniai, išstrūkę iš lenkų nagų. Jie jam patarė Vilniuje kaldintis karūnas ir jomis karūnuotis, esą ir pats Zigmantas tai patvirtinsias. Galbūt Vytautas jų patarimo ir būtų paklausęs, jei su Jogaila nebūtų buvę užvestos darybos dėl naujo karūnacijos projekto, ir jei spalio 9 d. pats Jogaila su lenkų delegacija nebūtų atvykęs į Vilnių, kurį pasitiko Vytautas su svečiais atvykusiais į karūnaciją. Jis atsivežė naują karūnacijos planą, dėl kurio jau kiek anksčiau su Vytautu tarėsi.

Dabar kyla klausimas, kodėl Jogaila, nors ir lenkų priverstas atsiėmęs savo pritarimą, vienok visą laiką savotiškai rėmė Vytauto karūnacijos sumanymą. Pačioje pradžioje Zigmantui ir Vytautui jis pasakė, kad karūnacijai pritaria. Pats Vytautui rašė, kad duotasis imperatoriui pritarimas, atšauktas be jo žinios. Žinome, kad Lenčicos suvažiavime, kai Vytauto pasiuntiniai pareiškė: "ar jam pa-

Lietuva Vytauto Didžiojo laikais
(Vytauto Didžiojo mirties 500 Metų
Sukaktuvėms Paminėti Albumas,
Kaunas, 1933)

M. Dobožinskis — Vytautas Didysis

Vytauto Didžiojo paveikslas kelionėje po Lietuvą 1930 m.: paveikslą neša Kr. Aps. min. plk. B. Giedraitis, gen. ltn. P. Kubiliūnas ir gen. št. plk. Z. Gerulaitis.

tiks, Vytautas vistiek apsikarūnuos”, jis ramiai pasisakė, kad Vytautą laiką visiškai laisvu, kad tik viskas gerai būtų padaryta. Matyt, kad Jogaila buvo suinteresuotas Lietuvos valstybe, paveldima ir pakelta į karalijas. Jis Vytautu galėjo pasinaudoti, nes jis neturėjo sūnų. Tapęs karaliumi, senu Gediminaičių papročiu, Vytautas būtų paskyręs naujos karalijos įpėdiniu vieną iš savo giminės, galimas daiktas vieną iš Jogailos sūnų, kuriuos jis globojo.

Iš kitos pusės, lenkai bijojo, kad Lietuva per karūnaciją neatsiskirtų nuo Lenkijos, kad jų sosto įpėdiniai nenustotų teisės tapti Lietuvos valdovais, tik ne karaliais. Iš tikrųjų, Vytautas, pasiremdamas įpėdinystės teise, būtų galėjęs sostą perleisti kam kitam, arba jo bajorai išsirinkti sau naują karalių. Taip manydami lenkai tada Jedlno suvažiavimo nutarimais gelbėjosi, išrinkdami vieną Jogailos sūnų Lenkijos sosto įpėdiniu ir pasižadėdami kovoti su visais, kas tam priešintųsi.

Gal lenkai ir buvo patenkinti tokiais nutarimais, bet jais nebuvo patenkintas Jogaila. Lenkai nutarė laisvai pasirinkti vieną iš jo sūnų. Tokiu būdu Jedlno suvažiavimas neišrinko Jogailos dinastijos, bet pripažino laisvą sąlyginę elekciją, jei jis pripažins jų privilegijas. Jogaila su savo įpėdiniais atsidūrė lenkų didikų priklausomybėje. Todėl Jogaila ir ėmėsi vykdyti savo planą Lietuvą

padaryti karalija. Kai lenkai saugojo kelius, kad Zigmantas neatsiųstų karūnų, Jogaila per savo seserį, Mozūrijos kunigaikštienę, su Vytautu susitarė dėl karūnacijos.

Dėl to, dabar jis atvyko vykdyti savo plano, pagal kurį Vytautas karaliautų iki gyvos galvos, o po mirties karūna atitektų vienam Jogailos sūnų. Pagal šį projektą nebūtų iširusi unija, bet Lietuva būtų tapusi lygiateise su Lenkija karalyste ir kaip tokios nebūtų buvę galima įjungti į Lenkiją, nors ją būtų valdę tos pačios Jogailos dinastijos palikuoniai. Nežiūrint to, šiam projektui taip pat priešino lenkų delegacija, bet Jogaila šį kartą nenusileido ir pačius lenkus spalio 16 d. išsiuntė namo.

5. VYTAUTO MIRTIS IR JO REIKŠMĖ LIETUVAI

Išvykus delegacijai, Jogaila, išklauses pranciškonų bažnyčioje mišias, Vytauto lydintis, išvyko į Trakus, kelionėje Vytautas nusilpo, nes jis kuris laikas jau sirgo, ir nukrito nuo arklio. Atvykęs į Trakus jis jau nebesikėlė. Pramatydamas artimą mirtį, pasišaukė saviškius ir pavedęs Jogailos globai Lietuvą ir žmoną, dvasininkus ir bajorus, iš Vilniaus vyskupo gavęs paskutinius sakramentus, spalio 27 d. atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Taip mirė didysis mūsų tautos valdovas, kuris išskėlė Lietuvą iki aukščiausio galybės laipsnio. Paulius Šliažas, vienas mūsų istorikų, sako: "Jis mirė, kaip geras katalikas, susitaikęs su Dievu, užmerkė akis ir Lietuvą paliko didelėms nelaimėms. Jo kūnas per aštuonias dienas buvo viešai išstatytas, kad galėtų žmonės paskutinį kartą atsiveikinti su savo dideliu valdovu... Gailiai apraudojo jį žmona Julijona, verkė jo visi bajorai, jo žygių dalyviai ir bendradarbiai, karžygiai". Jo kūnas buvo palaidotas Vilniaus katedros rūsyje. Jo atmintis iki mūsų dienų gyva mūsų tautiečių širdyse.

Karalienė Bona Vilniaus katedroje buvo pastačiusi marmurinį Vytauto paminklą. Maskviečių invazijos metu 1655 m. Vytauto grabas iš katedros dingo. Nežinoma tapo ištisoms kartoms ir vieta, kur Vytauto kūnas palaidotas. Tačiau jo darbai buvo garsinami palikuonims. Jau XIX amž. lietuviai, keldami Vytauto garbę ir labiau akcentuodami visas jo pastangas eiti nepriklausomu keliu nuo lenkų, labiau išryškino ir atskirą lietuvių tautinę sąmonę, kuri tapo Nepriklausomos Lietuvos pagrindu. Vytauto kultas ir dabar mums gali padėti kovose už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą, nes jo asmenybė daugeliu atžvilgių mus gali skatinti ir labai sunkiose aplinkybėse gelbėti Lietuvą, kaip jis ją gelbėjo.

ATITAIŠOME

Šio str. I dalyje (KARYS 7 nr., 228 psl.) kairėje pusėje, ketvirtoje eil. iš apač., vietoje 1372 m., turi būti 1392 m.; deš. pusėje, ketvirtoje eil. iš virš., vietoje 1372 m. turi būti irgi 1392 m.

L.K. Kūrėjų-Savanorių gretos sparčiai retėja

L. K. Kūrėjų-Savanorių gretos tremtyje sparčiai retėja, o nuo 1950 mt. sausio pirmos dienos iki 1973 m. pirmos dienos, apleido savo gretas šis jų skaičius:

1. L. K. K. Sav. sąjungos Čikagos sk. buvo 104 ž. mirė 47 ž. liko gyvi 57 ž.
2. L.K.K. Sav. Sąjungos N. Yorko sk. buvo 28 ž. mirė 13 ž. liko gyvi 15 ž.
3. L. K. K. Sav. Sąjungos Bostono sk. buvo 18 ž. mirė 6 ž. liko gyvi 12 ž.
4. L. K. K. Sav. Sąjungos Detroito sk. buvo 16 ž. mirė 6 ž. liko gyvi 10 ž.
5. L.K.K. Sav. Sąjungos Ročesterio grand. 4 ž. mirė 0 ž. liko gyvi 4 ž.
6. L.K.K. Sav. Sąjungos Toronto/Kanada/33 ž. mirė 14 ž. liko gyvi 19 ž.

PANAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Šaltiniai:

Codex epistolaris saeculi XV, surinko ir paruošė A. Lewicki, II ir III tom., Krokava 1891 ir 1894, perspausdino Johnson reprint Corporation New York — London 1965.

Codex epistolaris Vitoldi, surinko ir paruošė A. Prochaska, I ir 2 dal., Krokava 1882, perspausdino Johnson reprint Corporation New York — London 1965.

Joannis Dlugossii Historiae Polonicae libri X-XI, III ir IV tom., Krokava 1876 ir 1877.

Liv.-Est — und Kurländisches Urkundenbuch, surinko G. Bunge, III ir IV tom., Revalis 1857 ir 1859, perspausdino Scientia Verlag Aalen 1970 ir 1971.

Monumenta Vetera Poloniae et Lithuaniae, surinko ir paruošė A. Theiner, I ir II tom., Roma 1860 ir 1864, perspausdino Otto Zeller Osnabrück 1969.

Russisch-livländische Urkunden, surinko ir paruošė K. E. Napiersky, Petrapilis 1868.

Scriptores rerum Prussicarum, surinko ir paruošė Th. Hirsch, M. Poeppen, E. Strehle, I — V tom., Leipzig 1861-1874, perspausdino Minerva GNBH — Frankfurt am Main 1968, VI surinko ir paruošė W. Hubatsch, U. Arnold, išleido Minerva GMBH — Frankfurt am Main 1968.

Literatūra:

Jogaila, redagavo A. Šapoka, Kaunas 1935.

Lietuvos istorija, redagavo A. Šapoka, Kaunas 1936, perspausdinta Fellbach 1940.

Pfitzer J., Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas kaip politikas, vertė J. Talmantas, Kaunas 1930.

Prochaska, A., Dziejje Witolda W. Księcia Litwy, Vilnius 1914.

Vytautas Didysis, radagavo P. Šliažas, Kaunas 1930.

7. L. K. K. Savanorių Sąjungos Montreal /Kanada/ sk. buvo 15 ž. mirė 4 ž. liko gyvi 11 ž.

8. L.K.K. Sav. Sąjungos Sydney (Australija) 19 ž. mirė 9 ž. liko gyvi 10 ž.

9. L.K.K. Sav. Sąjungos Perth (Australija) 11 ž. mirė 3 ž. liko gyvi 8 ž.

10. L.K.K. Sav. Sąjungos Vak. Vokietija sk. buvo 28 ž. mirė 11 ž. liko gyvi 17 ž.

Viso buvo 276 ž. mirė 113 ž. Liko gyvi 163 ž.

Pastaba:

a) Per 1973 m. pirmąjį pusmetį mirė šie kūrėjai-savanoriai: Bostone sk. narys, kūrėjas-savan. J. Ūselis. 21.II.1973. Čikagos sk. narys, kūrėjas-savan. M. Ramanauskas. 24.II.1973.

B) Šie daviniai liečia tikrai tuos k. savanorius, kurie būdami tremtyje įsirašė į S. Sąjungą.

c) Kiek liko gyvų k. savanorių okupuotoje Lietuvoje, žinių neturime.

L. K. Kūrėjų Savanorių Sąjungos
Centro Valdyba

NAPOLEONO KARO VEIKSMAI LIETUVOJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

IV DALIS

8. UŽ DAUGUVOS IKI VITEBSKO . . .

Atidėdamas šeimos kivirčą ir tikėdamasis, kad dar pavyks sutrukdyti Bagrationo pasitraukimą, imperatorius paskatino savo adjutantus vyti paskui Bagrationą. Rusai negalėtų pasiekti Minską prieš liepos 11 d. To pasėkoje Davoutas dar galėtų rusus sulaikyti ties Minsku. Jai viskas pavyktų, tai Bagrationas atsidurtų Pripetės balose netoli Pinsko. Užtat Napoleonas įsakė Miuratui lukterėti ir nežengti per Vidžemę Daugavpilio link. Jokių būdu jam nebuvo leista įsivelti į kautynes be Napoleono sutikimo.

Liepos 8 d. Davoutas su nuvargusiomis voromis įžygiavo į Minską, kur jis sužinojo, kad prieš kelėtą dienų Bagrationas apsisuko ir nužygiavo į Bobruiską, kai sužinojo, kad prancūzų I korpas žygiuoja prieš jį. Vadinasi, rusai anksti suprato pavojų ir apsisprendė išvengti susidūrimo. Užtat jie paėmė maršrutą toliau į pietus negu prancūzai buvo numatę. Žygiavęs 9 dienas ir pasiekęs Nesvyžių, Bagrationas leido savo nuvargusiems kariams pailsėti 3 paras. Žinoma, jei viskas būtų vykę pagal Napoleono planus, Jeronimas būtų atžygiavęs į Nesvyžių iki liepos 7 d., o Davoutas, žygiuodamas iš Minsko, būtų galėjęs atkakti liepos 10 d. Bet Vestfalijos karalius buvo toli nuo savo numatyto taikinio. Užtat Napoleonas buvo priverstas pripažinti, jog jo gradiozinis manevras prieš Bagrationą, tikslu sunaikinti rusų armijos kairįjį sparną vienu smūgiu, baigėsi niekais. Vietinių resursų trūkumai ir ramstymasis vos ropliojančiomis vilkstinėmis, bei kareivių nuovargis buvo faktoriai, kurie atėmė iš jo pergalės progą. Tokios buvo, bent jo paties suminėtos, priežastys dėl nepasisekimo. Iš tikrųjų rimtesnės priežastys ėjo giliau: Jeronimas buvo prastas karvedys. Kiti adjutantai nevykdė įsakymų. Pats Napoleonas buvo fiziniai nuvargęs. Ankstyvesniuose žygiuose Napoleonas visuomet iškildavo, kaip krizių viešpats. Jis dažnai asmeniškai vadovaudavo savo divizionams. Šįkart jis delsė Vilniuje, nevykusiai bandydamas paveikti įvykius iš tolo. Tai buvo skambutis, kad Rusijoje Napoleonas, tarsi somnambulistas, blaškysis ir nerodys jokios iniciatyvos.

Nepavykus pagauti Bagrationą, Napoleonas atkreipė savo dėmesį į, palyginus apleistą, fronto šiaurės sektorių, pavesdamas Davoutui sekti rusų II vakarų armiją Borisovo ir Oršos link. Davoutui

buvo įsakyta trukdyti kitų rusų jėgų pastangoms susijungti su Bagrationu. Iki tol Barclay de Tolly buvo pasitraukęs su savo pirmąja armija už Dauguvos linijos. Čia jisai įsitvirtino Drisos ir Daugavpilio fortifikacijose. Napoleonas suprato šitų pozicijų tvirtumą ir sprendė, ar priversti priešą pasitraukti iš tų pozicijų, ar įstoti į atviras kautynes. Napoleonas siekė apriesti Daugavpilio ir Drisos įsitvirtinimus ir užklupti rusus iš užpakalio. Tokiu būdu gimė manevro į Vitebską mintis.

Bandydamas iš naujo laimėti rusų karą, imperatorius Napoleonas norėjo panaudoti Miuratą, Oudinot ir Ney'ui remiant, kaip angažuojančią jėgą Drisos pozicijoje, kai tuo pačiu metu centrinės armijos grupės dalys peržengtų skersai Dauguvą, kiek toliau į pietus ir tada pasuktų į šiaurę perkirsti Barclay susisiekimo linijas su Petrapiliu. Tokioje situacijoje Barclay beliktų tik dvi išeitys: tuojau trauktis rusų sostinės link, arba eiti pirmyn ir pulti Miuratą. Šis planas buvo senos *manoeuvre sur les derrieres* strategijos variantas. Reiškia, pagrasinti priešo užnugariui, norint jį iškrapštyti iš stiprios pozicijos, o po to, priversti jį judėti į šoną sąmyšio stovyje.

Napoleonui viešint Vilniuje, Eugenijaus jėga ir Gvardija buvo nusiūstos, 6 dienų žygiu, į Glubokus, kad pasiektų bendrą liniją su Miurato jėgom Vidžemėje. Po to įvyktų bendras avansavimas prieš Dauguvos liniją. Tačiau, liepos 16 d. Miuratas pranešė Napoleonui apie priešo judėjimą jo linkme, kas galėtų reikšti rusų ryžtą padaryti išpuolį. Napoleonas tuojau išvyko Švenčionių link, pakeliui į Miurato poziciją ties Ikazne, atšaukdamas Gvardiją ir II korpą drauge su pabūklais ir sapiorais iš Glubokų apylinkės. Napoleonas rašė Bessieres: "Jei priešo puolimas prasidėtų, mano nusistatymas yra žygiuoti prieš jį iš visų pusių . . . Jei, man pasiekus Švenčionis rytdieną, pastebėsiu, kad tai buvo netikras dalykas, tai aš atnaujinsiu judėjimą prieš Glubokus".⁶⁰ Kaip įvyko? Rusų puolimas neįvyko. Liepos 18 d. Napoleonas atsidadė Glubokuose. Jis numatė, kad Barclay žygiuos į Polocką. Tai reiškia, kad norės susijungti su Bagrationu, kuris, pagal paskutines žinias, žygiuojąs Oršos link. Nebuvo tad staigmena, kai Miuratas pranešė liepos 19 d., kad priešas apleido Drisos poziciją be šūvio. Napoleonas galvojo, kad Barclay dabar vyks Oršos plentu susi-

Napoleono kariuomenė keliasi per Nemuną

jungti su Bagrationu. Užtat visi prancūzų vienetai gavo įsakymą telktis ties Kamene ir išsiričiuoti seniai laukiamam mūšiui.

Dar kartą Napoleono nujautimas jam nepadėjo. Tiesa, rusai dėjo visas pastangas apjungti savo armijas, bet susitelkimo vieta turėjo būti Vitebskas, o ne Polockas, kaip spėliojo Napoleonas. Iki liepos 21 d. Napoleonas suprato, kad apsirikęs. To pasėkoje jis įsakė savo kariams žygiuoti iš Kamenės į Biechenkovską, kuri pasiekė liepos 24 d. Buvo neaiškumų: — Ar priešas atvyks į Biechenkovską, ar žengs tiesiog į Vitebską? — rašė Napoleonas Eugenijui, — Sunku pasakyti. Atrodytų, kad mūsų žygis į Oršą ir Mogilevą, ryšium su Bagrationo pastangomis, privers priešą pajudėti į kairę.⁶¹

Įvykiai ėmė greičiau rutuliotis. Liepos 23 d. Davoutas susirėmė su Bagrationu Mogileve ir jam pavyko sustabdyti rusų judėjimą šiaurės link. Kitaip sakant, prancūzams pavyko įsiskverbti tarp dviejų rusų armijų. Liepos 24 d. Napoleonas buvo jau Biechenkovske, asmeniškai žvalgydamas Dauguvos krantus. Tą dieną rusų belaisvių saujelė patvirtino, jog Barclay buvo Vitebske. Abejojimas dingo. Sekančią naktį prancūzai žygiavo į Vitebską palei Dauguvos kairįjį krantą, ryždamiesi įtraukti Barclay į mūšį. Liepos 25 ir 26 d.d. Napoleonas dar vis tikėjo, kad mūšis prasidėjo. Tas dvi dienas Miurato kavalerija kovėsi su rusais Ostranove. Atrodė, kad rusai prašyte prašo kautis. Tikėdamas, kad Barclay jė rankose, Napoleonas susilaukė nuo puolimo su turimomis jėgomis. Jis įsakė savo kariams laukti vieną dieną, kad pasivytytų pagalbiniai daliniai.

Šis delsimas buvo Napoleono didelė klaida. Nors iš pradžių Barclay norėjo susitikti su prancūzais ties Vitebsku, tačiau kai jis sužinojo, kad jau nėra galimybių Bagrationui atvykti per Oršą Davouto užtvaros Mogileve dėka, jis pakeitė planus ir nusprendė paštraukti iki Smalensko, kur galėtų susijungti su Bagrationu. Delsdamas vieną dieną, Napoleonas nenoromis davė Barclay progą paštraukti. To pasėkoje jis rado, kad rusai Vitebską apleido. Štai, Napoleonas patyrė savo antrą nusišvilimą šioje kampanijoje. Dukart jis bandė suveržti kilpą ant priešo kaklo, bet kiekvieną sykį tariama auka išsprukdavo.

Jau buvo neįmanoma pagauti Barclay šiapus Smalensko; Barclay galėjo naudotis visa eile kelių. Taip pat nebuvo galima sustabdyti Bagrationą nuo susitikimo su savo kolega. Napoleono strategija nuėjo niekais. Negalėjo jis guostis, jog priešui padarė 8,000 nuostolių ir užėmė pagrindinę Europos karinę poziciją. Nebuvo įmanoma užmaskuoti fakto, kad *la Grande Armee* buvo nualinta. Oras buvo baisiai kaitrus. Ligonių skaičius didėjo. Per daug arklių nugaišo. Armijos maršrutas buvo išklotas arklių dvokiančiais lavonais. Kilo ligos. "Tarp Kauno ir Vidžemės mes radome 3000 arklių, gulinčių prie kelio," — "Juos nugalabijo nuovargis ir blogas šėrimas, nes gavo žalią pašarą; aptikome ir daug pūvančių lavonų, o šiuo laikmečiu susidarė baisi smarvė".⁶² Kol Napoleonas pasiekė Vitebską apie 100,000 karių atkrito nuo dalių dėl ligų ar nuovargio, ar užsidelsimo.

Napoleonas neturėjo kito pasirinkimo kaip paškelbti pertrauką, sustojimą. Jo pakrikusiems ir pa-

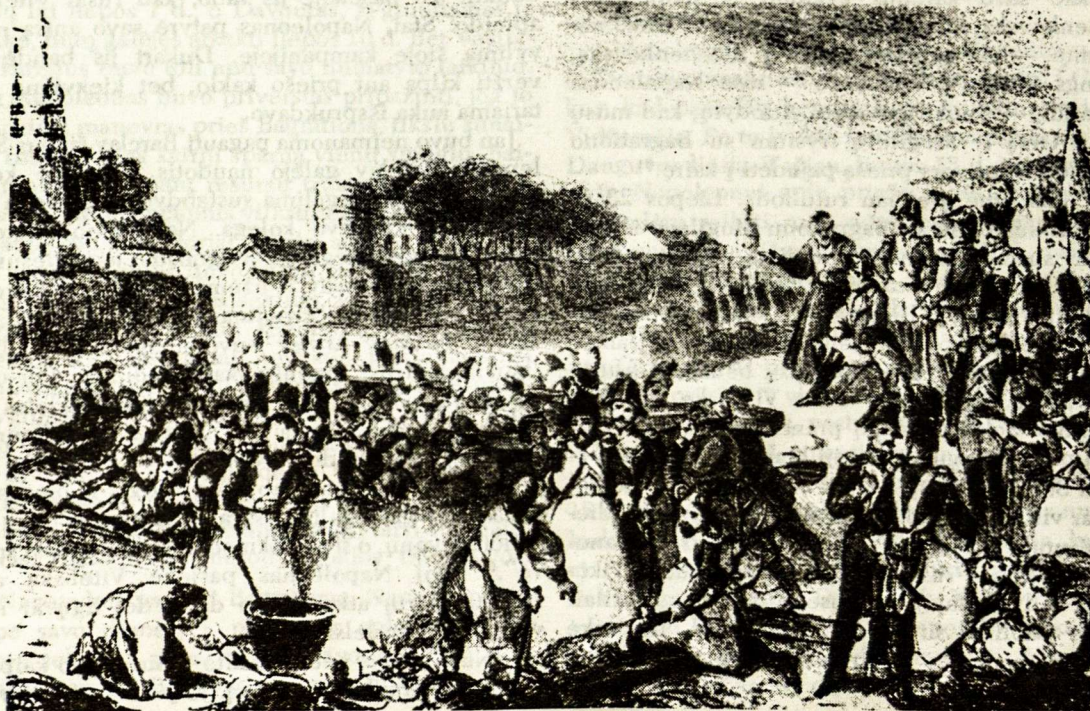
vargusiems kareiviams reikėjo poilsio ir laiko persiorganizuoti. Pavėlavę tiekimo daliniai ir gurguolės turėjo pasivyti avangardą. Užtat pagrindinės prancūzų kariuomenės veržimasis sustojo 8 dienoms. Kareiviai ilsėjosi, valgė ir plėšikavo. Pagrindiniai junginiai persigrupavo ties Vitebsku. Napoleonas padarė Vitebską operacijų centru naujam pasistūmėjimui į rytus. Tuo tarpu, kavalerija pasistūmėjo pro Surazę ir Rudnąją, ieškodama priešų ir veikdama, kaip skydas pagrindinei kariuomenei. Šiuo reliatyvaus poilsio metu daugelis atsilikėlių ir naujokų pasiekė frontą. Atsigaivino pavargę korpai. Gurguolės pradėjo atvykti. Tuo metu Napoleonas paskyrė maršalą Victorą VIII korpo vadu.

Tačiau buvo mažai laiko ilsėtis šoniniams prancūzų daliniams. Pietų šone, generolą Reynier spaudė Tormazovo III armija prie Lietuvos Brastos, kuri atvyko iš Valuinės. Napoleonas, pagaliau, turėjo nusiųsti Švarcenbergo austrus paremti VII korpa. Tuo pačiu metu Davoutas gavo įsakymą su savo komanda pasistūmti Oršos link, kad būtų arčiau pagrindinių jėgų. Šiaurės sektoriuje vyko ir daugiau veiksmų. Oudinot II korpas atkakliai kovojo su Vitgenšteino izoliuota 28,000 kariuomene Polocko ir Dysnos apylinkėse nuo liepos vidurio iki rugpjūčio 16 d. Tai Oudinot, tai Vitgenšteinas imdavo viršų.

Nepaisant to, kad Saint Cyr VI korpas parėmė jį rugpjūčio mėn. 16 d., Oudinot buvo atstumtas iki Polocko rugpjūčio 18 d. Kai Oudinot buvo sužeistas, generolas Gouvian Saint Cyr sau užsitarnavo maršalo buožę, nes jis sumaniai vadovavo prancūzams Polocko pirmame mūšyje. Tai nebuvo ypatinga pergalė, kadangi 35,000 prancūzų korpas buvo gausesnis už rusų jėgas. Bet kautynių pergalė pašalino bet kokią grėsmę Napoleono kairiam šonui. Napoleono ryžtas avansuoti už Vitebsko sustiprėjo. Tuo pačiu metu tolimame šiaurės šone maršalas Makdonaldas paliko savo prūsus apgulti generolą Esseną Rygoje, o X korpo likučius nuvedė palei Dauguvą užimti Daugavpilį.

Šios periferinės operacijos rodo, kad prancūzų frontas greit išsiskėtė. 1812 m. birželio mėn. operacijų išvakarėse, įvairios Napoleono grupuotės užėmė 250 mylių platumo placdarmą (nuo Karaliaučiaus iki Liublino). Šešių savaičių bėgyje fronto daliniai išsiplėtė į milžinišką smaigalio pavidalo liniją nuo Rygos iki Vitebsko, nuo Vitebsko, Bobruisko ir Pripetės pelkių link. Neįskaitant Švarcenbergo ir Reynier korpų, pagrindinis prancūzų frontas ėjo 500 mylių linija. Napoleono resursai buvo pertempti. Jėgų sunaudojimas artėjo iki pavojingo laipsnio. Kol jis pasiekė Smalenską, rugpjūčio viduryje, Napoleono centrinės armijos grupės

Napoleono kariuomenė Vilniuje

ŽEMAIČIAI SUJUDO

ST. BAIPŠYS

BOLŠEVIKAI PRIE VILNIAUS

Vokiečių armijai Rusijos gilumoje pradėjus tirpti, bolševikų jėgos atsigavo ir pasileido vakarų link.

Jau netoli Vilniaus šturmo raudonieji, kai apleidau Kauną su 1944 metų pavasario mokslo pabaiga universitete, med. fakultete, kuris, kad ir turėjo kai-kurių privilegijų (atleidimo nuo Reicho tarnybų), bet apie kurio rūmus jau prieš kiek laiko pradėjo sukinėtis vokiečių pareigūnai, matyti, mėginami patirti, kodėl tiek daug jaunų vyrų dar neišsiųsti į rytus kovoti už vokiečių, kadaise užsimo-tą sukurti, o šiuo metu besubirstančią "imperiją". Kaip tyčia, ypač pirmieji medikų ir odontologų kursai buvo labai skaitlingi — pilnos auditorijos. Šnarete šnarėjo visos paskaitų salės, laboratorijos... Tikriausiai, taikos metais medicinos rūmai to nebuvo matę. Gal tas ir patraukė jaunimo verbavimo-mobilizavimo agentų dėmesį.

Aš savo amžiumi jau buvau gerokai peržengęs ribas, nustatytas rytų frontininkui, bet visiems kitiems gresė, vienu ar kitu pretekstu, surinkimas ir išvežimas rytų kryptimi. Todėl, universitetas pradėjo tuštėti dar prieš II semestro pabaigą, atseit, 1944 m. pavasarį.

Kad ir ne visai atatikau amžiumi jau pradėtus gaudyti visokioms tarnyboms vyrus, visgi nutariau palikti Kauną ir nuvykti į Žemaitiją — pasižvalgyti kokios ten nuotaikos; kaimo oru kiek pakvėpuoti; atsipalaiduoti nuo nuolatinio bėgimo iš vieny paskaitų į kitas, iš vienos laboratorijos į kitą ir jei pridėti prozektoriaumą, o po jo — valgyklą, kur iš rudmarškinių malonės, tikriausiai, arklie-ną apsilaižydami kirsdavome, bus suprantama, ko-

dėl taip traukė kaimas — ten ir oras puikus ir pietų stalas sotesnis...

Ūkininkas mokėjo vokiečiui dėl pyliavų išsimeluoti, o pardavęs išalkusiam miesčioniui, kad ir mažą dalį ūkio derliaus, dešimteriopa kaina, tokiu būdu lengvai mokesčius išsimokėjęs, sėdėjo prie lūžtančio stalo, kaip niekad prieš tai. Ir valgė sočiai, ir gėrė iš pilnų stiklų, kas alų, o kas naminę, kuri taip plačiai buvo daroma Žemaitijoje iš javų, o kas nemokėjo daryti, kiekvienoje grytelėje galėjo pirkti kiek tik norėdamas. Dėlto daugelis čia kalbėjo: ne karas, bet palaima, geriau kaip Smetonos laikais — mokesčiai nususia vokiečių marke apmokami, samagoną lak kiek nori... Visi savi, nei policija tave čiumpa... dargi, dažnai prieš kratą įspėja, o po kratos bendras nugėrimas. Prie to dar ir skundiko vardą gauni...

Ne vien toms "linksmybėms" pasileidau Žemaitijos link. Vienas kitas debesėlis kabojo virš mano galvos. Kad ir nebuvo tikras "plechavičiukas", atseit, aktyvioje tarnyboje buvęs, bet į sąrašus jau gerokai prieš Rinktinės sulikvidavimą buvau įtrauktas. Štabo galvos man patarė, kaip lakūnui, kol nėra formuojama aviacija, geriau pasilikti savo vietoje — studijuoti mediciną. Taigi, sąrašuose ten buvau; ir to galėjo pakakti vokiečiui pasižiūrėti, kas tas per tipas. Be to ir daugiau kablukų skraidė apie mane, kurie galėjo gerokai užkabinėti. O tai mano atvirumas, gal, kur reikia ir kur nereikia.

Vienas iš didžiausių liapsusų, išsitariti kur nereikia, įvyko kaip tik didžiausio sujudimo metu. Greit po Plechavičiaus Rinktinės likvidavimo. Tai

rikiuotės pajėgumas sumažėjo iki 156,000. Sekanti mėnesį centrinės armijos grupuotė dar sumažėjo ir siekė tik 95,000 kai Maskva buvo užimta. Tuo pat metu prancūzų susisiekimo linijos vis labiau tempėsi. Tiekimo batalionai nešė vis didėjančią našta. Reikėjo išstatyti daugiau garnizonų apsaugoti telkimosi punktus ir šonus. Rusų atsakymas kautis su prancūzais, ar tai buvo tyčiomis ar netyčiomis, visvien nusilpnino *la Grande Armee*.

Žygiui kliudė logistinės kliūtys. Prancūzų transportai buvo labai apsunkinti ir pagaliau žlugo. Prieš įžengdamas į Rusų imperiją, Napoleonas negalvojo, kad reikės žygiuoti iki pačios Maskvos. Jo tikslas buvo išprovokuoti lemiamą mūšį su rusais kuo anksčiau kampanijos metu. Tačiau, jis nēnau-

dojo savo strateginių planų. Jis tiksliai nenumatė, kur tas lemiamas mūšis turėjo įvykti.

Taipogi, priešas nebuvo paskatintas daryti pirmus žingsnius pagal Napoleono įprastus gambitus. Keturis sykius jis bandė privilioti rusus, bet kiekvieną kartą jie išsprukdavo. Barclay de Tolly ir Bagrationas sėkmingai išvengė pinklių ties Vilniumi, Vitebsku, Drisa ir Smalensku. Šitie nepasisėkimai įtraukė Napoleoną vis gilyn į Rusiją. Po Smalensko jis ryžosi spausti iki Maskvos.

IŠNAŠOS:

60. Correspondance, tomas XXIV, Nr. 18. 969, psl. 67.

61. Ten pat, Nr. 18. 990, psl. 84.

62. Roeder, psl. 95.

(Bus daugiau)

buvo sekmadienio rytas, apie 11 val. Karo Muzėjaus akyvaizdoje, Donelaičio gatvėje, neva, vienatvės beieškant, mažas pasivaikščiojimas. Tame mažame pasivaikščiojime iškilo didelis dalykas, kai prieš mane sustojo dvi figūros, lietuviškos ir nuo seno man žinomos, bet tuo metu gana aukštuose postuose, o aš studentėlis, bet visi maždaug vienodais katiliokais ir sukirpimu neatsilikau. Taigi, vienas iš jų kaip tada vadintas Tarėjas, kitas patarėjas . . . Ir štai, meškerė: “Kaip tau atrodo, ar susirastų pakankamas skaičius lakūnų, jei vokiečiai leistų steigti lietuvių eskadrilę?” Taigi, aš kapt už to kabliuko: “Kol ant visų gerųjų krautuvių kabės iškabos su užrašais: — Nur fuer Deutsche ir kol vokiečių šunys laks pieną, o lietuviui vaikui jo nebus, ir eskadrilės nebus”.

Be jokių pagražinimų pasakiau ir be jokių komentarų tuo viskas ir pasibaigė. Gal tada ir ne meškerės būta . . .

Kita meškerė kurios kabliuką, greit po to, prarijau Laisvės Alėjos viduryje. Prieš mane šį kartą išdygo viena figūra, vokiečių karininko uniformoje, kapitono laipsnio, su aukštai iškelta ranka ir pilna burna: — Heil Hitler! Ogi, žiūriu, veik prietelis, bet kažkaip susimaišęs, ypač, kai aš tik — labas — atsakiau. Šis irgi apie eskadrilę. Girdi, taip ir taip ir taip toliau . . . Raum . . . erdvės . . . o aš, kaip ir tada, apie pieną šneku . . . Labai nustebo buvęs kolega ir net nukalbėti pradėjo, tvirtindamas, kad, girdi Šiauliuose pas mjr. Masį buvęs ir ten buvęs daug svečių, buvusių lakūnų ir nei vienas prieš jo ten iškeltą projektą neigiamai nepasisakęs.

— Ne visada tylėjimas reiškia sutikimą — pasakiau jam.

Taip mudu ir atsiskyrėme. Pagalvojau, kodėl aš tiek daug kitų savo koletų kapuosna palydėjęs, tave, Heil Hitler, pamiršau. Nei pavardės nebūtų reikėję keisti ir vėl atkeisti, bent kelis kartus.

Negražu iš mano pusės toks linkėjimas buvusiam kolegai, bet išverstadūšių nemėgstu. Ypač, kai tik kelios dienos atgal, toje pas Laisvės Alėjoje buvau sutikęs, irgi vokiškoje uniformoje, kolegą kapitoną Mariūną, kuris iš Mayer buvo persikrikštijęs ir, nors repatrijavęs ir vokiečių armijon paimtas, liko Mariūnu, bet užtat tik viršilos laipsnio, kam Mariūną į Mayerį nebeatkeitė.

VILNIAUS BONĖS PAAUKSUOTOS

Netoli Vilniaus šturmavo raudonieji, kai apleidau Kauną. Sumokėjau viešbučio šeimininkei pirmyn už kambarį, palikau visus daiktus ir tvirtai tikėjau, kad po savaitės grįžęs, rasiu viską kaip palikęs, o kad rusas, nors ir mato Vilniaus bokštus, tas dar nieko nereiškia. Tegu mato, tegu džiau-

giasi gražiais Vilniaus reginiais. Bet Vilniaus vokiečiai jiems neduos. Jeigu Vilnių atiduotų, tai ir Berlynas tuoj kristų. Niekada to nebus! Ir atrodo, kad dauguma tada taip samprotavo. Kai išvykdamas, draugams iki pasimatymo sakiau, nei vienas kitaip neišsitarė. Ir atrodė lyg tikrai taip ir bus, lyg taip turėjo būti, lyg taškas padėtas ant i. Ir tai ne vienas aš taip galvojau. Visi mano bičiuliai, gyvenantieji Kaune, ramiausiai leido dienas ir apie pavojų Kaunui negalvojo. Tik po dešimtmečių, vienas kitas iš jų moko: — ar aš nesakiau tau! . . . reikėjo šiaip, reikėjo taip padaryti . . .

Birželio mėn. 27 d. pasiekiau Renavą, Mažeikių apsk. Mano ūkio vedėjas ir kaimynai, tik man pasirodžius, užgulė mane su begalybe klausimų. Viskas sukosi apie artėjančią frontą. Iš to pamačiau, kad čia ūkininkai, kad ir būdami daug didesniame atstume nuo besirartinančio raudonojo antplūdžio, yra giliau susirūpinę artėjančią audrą, negu miesčionys.

Gal ir suprantama. Ūkininkas, kaimo žmogus, buvo daug giliau įleidęs šaknis į savo krašto žemę, kaip miestelėnas. Per amžius kurta sodyba, kaimo žmogų stipriai buvo apglėbusi. Kiekvienas medelis, jo, ar jo tėvo pasodintas, išaugintas ir šiandien pilnas puikiausių vaisių, o kas pavasarį gražiausiais žiedais pasipuošęs, atnešantis saulę širdin, derlių ir neišpasakytai malonų pajautimą — rišo jį su gamta. O upeliai sraunūs, pro sodybas tekantys, beržai svyrūnėliai savo liaunomis šakelėmis besišvaistantys; lankose gyvulių kaimenės žalį atolą žliobiančios . . . vištos skiauterėtos, gaidžių lydimos, kopūstų daržus nuo parazitų valančios . . . o kur takeliai nuo kamarėlių iki kamarėlių pro sodybas vedantys . . . kur žodeliai sumesti, kas subatvakarėlių . . .

Kaimietį ne tiek turtas laikė prie vietos pririšęs, kiek šimtai vidujinių saitų. Miestelėnų, gi, tarnybos kėdė, baldai trafaretiniai ir gatvės, bei šaligatviai visų lygiai minami, purvinami; veidai kaimynų susirūpinę dėl savo tarnybinės kėdės, bekombinuojantys, kaip geriau bendradarbiui ant nuospaudos užminti, kaip švarko skverną konkurentui prisėsti . . . Ir vis kaž-kur skubantys, dėl menkniekių besiedantys . . .

Taigi Kaune palikau pilietį kasdienybe apglušusį, kaime, gi, radau žemdirbį blaiviausiame stovyje, daug tiksliau įvertinančią fronto atstumą ir komunistų desantinę veiklą, bei padarinius, kurie susidarys frontui daugiau priartėjus.

Kaimynai, tikėdami gauti labai daug iš manęs žinių, jiems taip rūpimu klausimu, atseit, iš ką tik iš pat pafrontės atvažiavusio, pastatė mane į labai blogą padėtį. Pasirodė, kad aš lyg iš medžio iškrišęs: pafrontėje, kaip jiems atrodė, sėdėdamas, apie

frontą nieko nežinau, arba jį laikau begaliniai toli esantį ir vis tebetikintis vokiečių styprybe, kurios tik burbulas belikęs. Dėlto visi besiklausantieji manųjų aiškinimų, pradėjo rodyti ištysusius veidus . . .

Toliau aš tik klausiau, o jie man apsakė daug, daug dalykų, kas čia aplink darosi ir kodėl darosi; kad mes patys esame sukūrę pragarą, neva, gerą širdį rodydami komunistėliams, kuriuos išgelbėjome nuo vokiečių, šiems okupavus Lietuvą. Mes juos tada užtarėme, neva, kaip dar jaunučius komjaunuolius, mūsų manymu, nesusigaudusius visoje toje komunistinėje mašinoje, pinigų pagundytus. Tada vieni iš mūsų užtarėme, kiti pritarėme, tretį davėme parėdymus paleisti. O šiandien, gi, jie visi, jau kelis metus prie savo amžiaus pridėję, papildomomis instrukcijomis apsiginklavę ir jau daug akiplėšiškesni, palaikydami ryšį su rusų desantininkais, visuose didesniuose miškuose sėdinčiais, pradėjo terorizuoti arčiau tų miškų esančius gyventojus, juos apiplėšdami ir net žudydami.

Kaip tik mano vietovė yra pašonėje didelių miškų, kurie eina veik nuo pat Mažeikių, Renava, Seda, Platelių kryptimi, pasiekdami, veik Plungę. Puiki vieta slėptis ne tik mažiems vienietams, bet ir didesniems junginiams.

ŽVILGSNIS ATGAL Į 1941 METUS

Šių miškų masyvo pašonėje 1941 metais teko vadovauti išsilaisvinant iš komunistų vergijos, vokiečiams užpuolus, mus prieš metus okupavusius, rusus. Okupantas užpuolė okupantą. Pirmas okupantas — rusas, jau buvo tiek daėdęs, kad ir pats paprasčiausias darbininkėlis už rublį nusususį prieš tai dirbęs atėjūnui, griebėsi visko, kad padėtų naujam okupantui, kenkdamas pirmajam, nes šio išdarytos išdaigos jau tiek toli buvo nuėjusios ir buvo aišku, kad kas bebūtų po to, visvien blogiau nebus. Dėlto tada visi griebėsi už bet kokio ginklo, ar įnagio, kad tik daugiau padarytų žalos bėgančiam į rytus maskoliui.

Tik ką išlindę iš miško, Malukų k-me, Ylakių valš., kur slėpėmės nuo rusų tuo laiku vykdomo vežimo Sibirian, sužinojome, kad Šačių bažnytkaimyje, Mosėdzio valš. vietiniai komunistai, išsigandę artėjančių vokiečių, pradeda terorizuoti ūkininkus, grobti jų arklius bei vežimus bėgimui į rytus. Dėlto, mūsų grupė, išlindusi iš krumų, skubėjome pagelbon saviems. Tik keli mūsų tebuvo, bet pakelyje — penkių kilometrų kelyje, prigužėjo pilnas mūsų didelis ūkininko vežimas jaunuolių, tik ką iš žemės ištrauktai įvairiausio tipo ginklais, kuriuos jie buvo paslėpę nuo okupanto ruso. Ir reikėjo matyti tų jaunuolių veidus — ne tik kerštas rusui,

bet drąsa spindėte spindėjo jų veiduose. Tik pirmyn, greičiau — kur priešas?! Nei vienas nesiteiravo kiek priešų galvų ir kaip jis ginkluotas. O buvo galimybė, kad kiekvieną momentą, iš bet kurios pusės, galėjo pasirodyti rusų sunkvežimiais, ar sunkvežimiai išstatę kulkosvaidžius ir net tankai su patrankomis.

Niekas iš mūsų grupės neužmirš, kaip vienas ūkininkaitis iš mūsų lūpų išgirdęs, kad skubame gelbėti savų nuo komunistų, tuoj pasisiūlė vykti kartu, tik pasiprašė, kad mes kiek luktelėtume, kol jis atsineš ginklą esantį už pusės kilometro. Mes sutikome jo palaukti, nes mums buvo labai svarbu dar vieną kovotoją gauti. Jaunuolis pasileido suartu lauku ir taip greit, kad net jo kojų judėsių negalėjai įmatyti — viskas susiliejo dulkių debesyje, sukeltame jo basų kojų.

Šio jaunuolio pasisiūlymas pagelbon ir toks bėgimas ten ir atgal ir jo toks akių švyturiavimas, daug daugiau išsakė, kaip gali kas išreikšti savo aprašymuose apie didvyrių pasitarnavimus savo kraštui.

“Užkariavome” Šates be šūvio. Vietiniai vyrai jau buvo surinkę visus komunistus ir uždarę Joskio troboje, kuri statyta, daugiau kaip prieš šimtmetį, iš apvalių rąstų ir storom geležimis kaustytomis durimis, nuo bet kokių įsilaužimų apsaugota. Daug daug metų Joskis čia biznį varė, ir niekas net nebuvo pamėginęs jo krautuvėn laužtis, nes iš anksto žinojo, kad mėginimas bus be pasėkų. O kai Joskis paseno ir pinigų ženklų nebeįmatė, biznį uždarė, nes joskiukai plačiai išsisklaidė, pasoguotos joskaitės už turtingų žydų toli nutekėjo . . . Taigi, Joskio troba liko tuščia . . . Šiandien sausakimšai prigrūsta komunistų, bei komjaunuolių.

Tik suspėję “užkariauti” Šates, pasitikome vokiečių žvalgus jau besiderančius su Salantų žydeliais, stabtelėjusiais pas šatiškius žydus mažam pilsui, pakelyje į rytus, dėl vežimo, kuris dviejų puikių arklių traukiamas, metėsi vokiečiams į akis ir jiems, matyti, jo prireikė. Žydelis ką tai suskambino rankoje ir įbruko vienam iš tų žvalgų. O vokietukas tuoj į kišenę ir rengėsi arklius grąžinti, bet tuo tarpu vienas vietinis šatiškis, iššokęs iš būrio, sušuko: — jude, komunist! — rodydamas ant salantiškio žydelio. Vokietis šoko į vežimą ir, kaip atrodė, su kelių auksinukų priedu, nuvažiavo žydiškame vežime savais keliais.

Tai buvo pirmas susitikimas su vokiečiais pirmadienį, kiek po keturių p.p., atseit, naujais okupantais iš kurių, kad nieko gero nesitikėjome, bet jautėmės labai laimingi, tikėdamiesi, kad šis okupantas, koks jis bebūtų, vis vien bus geresnis.

Mano raštišku parėdymu koperatyvas išdavė gėrimų ir užkandžiams-konservų, bei kitų produktų, pavaišinti, gerokai išsvargusius, mūsų pasitiktus žvalgus, kurie dviračiais jau buvo sukorę 70 kilometrų.

Jie gėrė labai santūriai, bet valgė, valgė! Ne valgė, bet kimšo, net prašėsi leisti kišenes prisikimšti, ypač konservų dėžučių.

YLAKIŲ PUOLIMAS

Tik užbaigę misiją Šatėse, gavome aliarmuojančias žinias, kad rusai puola Ylakius. Sunkvežimiais atvykę iš Plinkšės miškų, mėgina įsiveržti į Ylakių miestelį. Vienų tvirtinimu, rusai mėgins užblokuoti atžygiuojančias vokiečių jėgas nuo Skuodo; kitų tvirtinimu — Ylakių žydai išsišaukė rusus, kad šie jiems padėtų sutvarkyti lietuvių partizanų, kurie, tik išgirdę, kad prasidėjo tarp vokiečių ir rusų karas, ėmėsi tvarkyti komjaunuolius, komunistus, taip nuoširdžiai padėjusius rusiui okupuojant mūsų kraštą, vesti lietuvių gaudymus, vėliau savivaliausus, o prieš pat prasidedant karui, visomis savo jėgomis įsijungusius į lietuvių išvežimą Sibiran, bei į masinių žudynių, politiniams kaliniams, vykdymą.

Nebuvo laiko aiškintis, kurios tos žinios tikresnės. Sėdome į pora vežimų keliolika vyrų ir pasileidome Ylakių link. Prieš tai įspėjau vyrus, jei pamatysime atvažiuojančius sunkvežimius, nelaukti kol susidursime kaktą į kaktą. Tikriausiai, tai gali būti rusų sunkvežimiai. Žinoma, jie bus ginkluoti kulkosvaidžiais. Mūsų, gi, artimos distacijos ginklai, netinka atviroms kautynėms. Todėl turime pasiskleisti artimiausiuose krūmokšniuose, kurių pakely buvo apstu. Ypač, tik išvažiavus iš Šačių, kur kelias ėjo Šatės upės pakrantėmis, apsaugusiomis visokio kalibro alksniais, bei kitos rūšies medžiais. Ir pati vietovė labai nelygi, patogi gintis ir netikėtam puolimui.

Pasiekę, Ylakius, bent kelius šimtus metrų nuo miestelio, palikę vežimus, pusriščia pasileidome į miestelio centrą, kur vienoje vietoje ir turgus ir bažnyčia, tik storu akmeniniu mūrų atskirta, kaip tada, zomatu, vadindavome. Daugiausia mums ir rūpėjo tas zomatas, nes kaip jau buvome painformuoti, mūsų vyrai, atseit, ylakiškiai, pasinaudodami tuo zomatu, laikosi prieš rusus, besiveržiančius Sedos vieškeliu į miestelio centrą.

Ir čia pavėlavome. Ylakiškiai iš už zomato pasislėpę, sustabdė rusų sunkvežimį vorą. Vieni iš

partizanų, šautuvų ugnimi laikė priešą pririšę prie žemės, šale kelio giliose ravuose, kiti apėję priešui iš šono, vienus pašovė, kitus sveikus pamėmė nelaisvėn. Tik pats paskutinis voroje buvęs sunkvežimis, pasinaudojęs ne taip giliu grioviu, pabėgo šunkeliais per laukus ir vietoje į Sėdą, pataikė į Židikus, iš kur mėgino išėiti į Sedos vieškelį, bet čia vietinis partizanų būrio vadas, ūkininkas Olšauskis, kad ir staigiai užkluptas sunkvežimio, suspėjo pirmu šuviu nušauti sunkvežimio šoferį. Mašina pašauto šoferio vairuojama, trenkė į pašto pastato kampą, išbarstydama kitus įgulos narius, kurie ir pasidavė mūsų vyrams-židikiškiams.

Taigi ir Ylakiuose šaukštai po pietų. Ylakiškiai suspėjo vieni apsidirbti su priešu. Rezultate, šeši naujutelaičiai sunkvežimiai pateko į mūsų rankas ir belaisvių. Vieni iš jų sužeisti, kiti sveiki. Mūsų pusėje sunkiai sužeistas šaulys, miestelio batsiuvis, kuris savo didele drąsa buvo visiems pavyzdys kautynėse ir gal vyriausias laimėjimo faktorius, prieš daug stipresnį priešą. Jis kovėsi veik iki pasiaukavimo, kad įrodytų "didelę meilę vyresniam broliui", apie kurią burbuliavo rusas okupantas, ir apie ką jie ir šiandien kvaksi.

Ir supuolė to batsiuvio išėjimas prieš okupantą, su tuo pat laiku, kai Kaune-Šančiuose irgi paprasčiausieji darbininkai iš visų langų, nuo stogų ir kitų vietų pylė kulipkomis į bėgantį "didįjį brolių" už pamokas apie Stalino saulę, apie neišpasakytą "lygybę" ir laimingiausį gyvenimą sovietinių kraštų draugystėje. Leido darbininkas į didįjį brolių šūvį po šūvio iš visos širdies, už pamoką šlovingą...

Skubėjome apžiūrėti kautynių laimikį, tuo tarpu dar tebeesantį kautynių lauke. Nuvykę randame, kad visi sunkvežimiai neužsiveda, gerokai nukentėję kautynėse. Beto ir specialistų nebuvo. Vyriausias meistras pasidarė Ild. Šadauskas, iš mūsų grupės. Jis greit vieną iš tų sunkvežimių sutvarkė ir mes nuvažiavome į miestelį, lyg ir manydami, kad šiuo mūsų sutvarkytu sunkvežimiu ir naudosisimės, vietoje arkliais traukiamo vežimo, nes turėjoje skubėti Mažeikių kryptimi panašioms uždaviniamis. Bet čia Ylakių partizanų vadovybė uždėjo savo veto. Kokį pusvalandį vieni tvirtinome, kad čia mūsų, o ylakiškiai — čia mūsų teritorija ir mes ponai. Ginčai baigėsi, kai nuo Skuodo atvyko vokiečių žvalgų grupė. Ką katinai nepasidalino, bezdžionė pasinaudojo, anot tos pasakos. Taip ir po sunkvežimio, taip ir po tavo, mano teritorijos.

(Bus daugiau)

“KILL! KILL!”

Praeitais metais man teko skaityti laikraštį, kad amerikiečių kariuomenėje panaikinami durtuvų kautynių pratimai. Kaip ir viskas Amerikoje, ir šitą kartą tas padaryta decentralizuotai, t.y., pratimai atšaukti ne vadovybės bendru įsakymu, bet jų galutinis iš apmokymo programos išbraukimas paliktas atskirų vadų nuožūrai. Mat, čia ir kariuomenė “decentralizuota” ir dėl to, galutinėje išvadoje, vienoje dalyje tie pratimai bus tęsiami, kitoje — ne.

Taip, pavyzdžiui, forte Ord (Kalifornija) durtuvai visiškai daugiau nebevertojami ir kareivių apginklavime jų daugiau neberasi.

“Mes modernizuojame karinį apmokymą ir karinę treniruotę”, paaiškina plk. ltn. Džemsas Gabrielis, “kiek prisimenu, paskutinį kartą, girdėjau komandą “užsidėti durtuvus” kine . . . komandą padavė Džonas Veinas”.

Kitose dalyse durtuvų kautynių pratimai palikti, bet . . . irgi “modernizuojami”. Monro forte (Viržinija), kai paduodama komanda “durtuvais atakon” ir kuopa, laikydama šautuvus parengties padėty, pasirengus kautynėms vyras prieš vyrą, kareiviai daugiau nebešaukia, kaip kad buvo iki šiol: “Kill! Kill!” Mat, šis šūkis jau nebetinka šių laikų dvasiai. Šūkis “Kill! Kill!” pripažintas nesekingas ir pakeistas kitu. Dabar amerikiečiai — kareiviai, eidami atakon, privalo šaukti: “Yah! Yah!”

Pulkininkas Karteris, forto Monro pratimų vadovas, sako: “Mes bandom viską daryti taip, kad pas mus viskas atatikytų dabarčiai ir . . . geram skoniui”.

Aš esu kariškis (tiesą pasakius, buvęs) ir kaip tokiam kiekvienas kariuomenėje padarytas pakeitimas, pirmon eilėn, man iššaukia klausimą: ar tai bus karo metu naudinga? Nėra reikalo šituos mano žodžius suprasti, kad aš norėčiau ir laukčiau sekančio karo. Ne, atvirai pasakius, man dviejų išgyventų karų visiškai pakanka, tačiau, mane visiškai nedžiugina toks amerikiečių kariuomenės apmokymo pakeitimas. Sena taisyklė: kariuomenė turi būti taikos metu apmokoma visko kas karo metu gali būti naudinga, ir jei bent vieną kartą sėkmingai pasinaudojama ilgų pratimų vaisiais tų pratimų metu pralietas prakaitas būna pilnai atpirktas.

Žinoma, kai kas gali pasakyti: kokios čia gali būti durtuvų kautynės XX amžiaus gale? Ar reikalingi durtuvų kautynių pratimai atominų ginklų ir vandenilio bombos amžiuje? Bet, karas yra karas, o ne “garden party”, ir kareivio paskirtis tebelieka įbauginti ir mušti priešą. Lai atominis ginklas, lai vandenilio bomba, tačiau lemiantį vaidmenį kiekviename kare vaidina, vaidina ir vaidins kareivio dvasia, kareivio pasirengimas kiekvienu momentu pulti priešą, reikalui esant ir durtuvu. O tą galima pasiekti vien tik dėka nuolatinų pratimų, pratimų vykdomų iš dienos į dieną, kol visi veiksmai, galų gale, atliekami visiškai automatiškai, kol bus pasiektas visiškas automatiškumas.

Iš savo asmeninės praktikos galiu pasakyti: 1915 metais, sunkiausiu viso karo metu, vienų kautynių metu

priverstas buvau perimti vienos, iš įvairių dalių surinktos, kuopos vadovavimą, kuri, likusi be karininkų, pasitraukė nuo kalnelio, už kurio stovėjo mano baterija. Tą kalnelį vokiečiams užėmus, aš jau nebegalėjau paduoti baterijai pirmagalius. Man vistik pasisėkė tą kalnelį iš vokiečių atimti, ir baterija laimingai pasitraukė, bet man asmeniškai pasitraukti nepasisėkė: kadangi pėstijoje buvo labai didelis karininkų trūkumas, divizijos vado prašymu (ne įsakymu) aš sutikau laikinai likti kuopos vadu. Tas “laikinas” užsitęsė visus tris su puse mėnesius, iš kurių 2 mėnesius buvau kuopos vadas ir pusantr mėnesio — bataliono vadas. Būnant man kuopos vadu, teko 7 kartus eiti atakon, iš kurių trys pasibaigė durtuvų kautynėmis. Ir kas būdinga: po pirmos tokios atakos, kautynėms apimus, apeidamas užimtus vokiečių apkasus, paklausiau vieną kareivį: “Na, kaip ten buvo? Ar teko tau nudurti vokiečių?” Didžiausiam mano nusistebėjimui, gavau atsakymą: “Nebeatmenu”. Į tolimesnius mano klausimus tas kareiviukas man papasakojo, kad jis atmena tik tris ilgus švilpukus, kas reiškė “mesti rankines granatas”, po to — ilgą švilpuką, kas reiškė “atakon” — ir viskas.

Tada (tur būt, jaunas buvau) aš tam “nebeatmenu” neteikiu jokios reikšmės, bet, štai, M. Koriakovo “Sielos išlaisvinimas” knygoje užtikau sekantį aprašymą: Antrojo Pasaulinio karo pradžioje autorius (M. Koriakovas) pateko į mobilizuotų inteligentų kuopą ir turėjo praeiti visą kareivio apmokymą. Ir štai, durtuvų kautynių pratimų metu, leitenantas N. Zavarujevas, papasakojo kuopai: “Kautynėse vyras prieš vyrą svarbiausias dalykas — automatiškumas. Mano tėvas, turkų fronte penkis kartus ėjo durtuvų atakon ir aš jį — štai, dabar, kada buvau atostogose — paklausiau: na, kaip ten buvo apkasuose? Koku būdu tu durdavai durtuvu ir smogdavai buoze? O jis . . . Ka jis atsakė? Nieko, sako, nebeatmenu, o kad atmena ir apie tai pasakoja — meluoja. Tiksliai pastebėta. Kautynėse reikalinga veikti visiškai automatiškai. Reikia taip išmokyti visus kautynių veiksmus, kad galva juos užmirštų, bet rankos ir kojos atsimintų. Kas tam reikalinga? Nuolatinis pratimas”.

Tą vietą perskaičius, atsiminiau tą savo laiką gautą atsakymą: nebeatmenu. Tenka tik apgailėti amerikiečius — kareivius, kad iš jų apmokymo programos išmestas pratimas, kuris, prieš tam tikrų aplinkybių, galėtų išgelbėti jiems gyvybę. Nieks negali šiandien pasakyti koks bus sekantis karas ir ar turės tame kare vietą durtuvų kautynės, tačiau, jei tokios kautynės įvyks — amerikiečiai iš karto duoda priešui didelę pirmenybę.

O. Urbonas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

BRAZILIJOS LIETUVIŲ ŽINYNAS, 102 psl., iliust. Redagavo A. Saulaitis, S.J., viršelis — R. Idika, piešiniai J. Nikitin. Paruošė BLB Akademiniis sambūris, Brazilijos Lietuvių Bendr. leidinys, 1973.VII.1., 2000 egz.

PENKTAS PIETŲ AMERIKOS LIETUVIŲ KONGRESAS, SAO PAULO, 1973 vasario 22-25, 80 psl. Paruošė PALKO Spaudos ir Inform. Komisija Sao Paulo, Brazilija, 1973.II.22. 1000 egz. Viršelis A. Bumblio.

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREM TIES TRIMITAS

MŪSŲ VILNIUS

GUNDA KODATIENĖ

— *Ei, pasauli!*
Mes be Vilniaus nenurimsim. —
Skambėjo daina.
Ir šiandieną dar ausyse
Aidi jos gaida.

— *Vilniaus miesto žali bromai . . .*
Aplinkui miškai,
Kur šventa ugnis kadaise —
Degė amžinai.

Vaidilutės ir krivaičiai
Ažuolų globoj
Skelbė meilę, skelbė tiesą
Karštojoj maldoj.

Ir krivių krivaičio vardas
Tapo taip garsus,
Kad karaliai šaukė, kvietė
Aiškint jų sapnus.

Gedimino sapnas buvo visiems nuostabus.
O Lizdeika tuoj pasakė:
Čia įkursi Vilniaus miestą,
Kuris taps garsus.

Su tais žodžiais miestas kilo
Stiebės bokštais aukštumon . . .
O karaliai ir valdovai
Išmintim ir kilnumu.

Ir tiek šimtmečių praslinko
Nuo anų laikų,
Vilniaus vardas tebeskamba
Tarp miestų garsių.

Mūsų žemę priešas trypia,
Ardo paminklus.
Neišdrįso tik paliesti
Aušros Vartus šventus.

Dievo Motina — Gėmalė
Laimina visus . . .
O, sugrįžkit, Laisvės dienos,
Džiaugsmas šventas bus.

LIETUVOS SOSTINĖS VILNIAUS — 650 METŲ SUKAKTIS

Šiomet švenčiam 650 metų, kai pirmą kartą oficialiuose Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino laiškuose Vilnius paminėtas kaip Lietuvos sostinė.

Tačiau toj vietoj jau žymiai anksčiau buvo lietuvių sodybos. Tai įrodo iškasenos, tik apie tai neturime raštiškų šaltinių. Gediminas 1323 metais rašo laiškus iš Lietuvos sostinės Vilniaus: popiežiui, dominikonų ir pranciškonų vienuolynams, įvairiems Hanzos miestams ir sudarinėja sutartis su Livonijos Ordinu ir Rygos arkivyskupu.

Vilnius amžių bėgyje išgyveno daug karų, gaisrų, sunaikinimo, baisių maro metų ir žiaurios okupacijos. Šios visos nelaimės ir iškentėtos kančios užgrūdino vilniečius, padarė juos atspariais.

Legendoje apie Vilniaus įkūrimą minima krivių krivaičio pranašystė, kad garsas apie tą miestą nuskambės per visą pasaulį, išsipildė.

Todėl ši — Lietuvos sostinės Vilniaus 650 metų sukaktis — Yra iškilmingai švenčiama laisvajame pasaulyje, kur tik yra didesnės lietuvių kolonijos. Prie tų minėjimų šauliai aktyviai jungiasi.

Kol lietuviui Vilnius švies,
Kol jo meilė bus gyva, —
Nemari bus Lietuva! (B. Sruoga)

ŠAULIŲ IDEJOS IR RYZTAS

JONAS MIŠKINIS

Pirmasis Pasaulinis karas davė du įsidėmėtinius dalykus, būtent, ką reiškia kariuomenei pašlijusi krašte nuotaika ir nepasitikėjimas savo jėgomis. Pavyzdžiui, kad ir anuometinės valstybės: Vokietija ir Rusija. Vokiečių kariuomenė praktiškai nebuvo galutinai ginklu nugalėta. Ji stovėjo toli prieš žemėse ir dar ilgai būtų galėjusi kovoje laikytis, jei nebūtų pakrikęs jos užnugaris ir kilęs Vokietijoje sąmyšis. O dar labiau paveikė užnugario suirutė rusų kariuomenę, kuri metė ginklus ir sauališkai traukėsi į namus.

Todėl, pavojaus metu, svarbu yra turėti ne tik gerą kariuomenę, bet ir labai susipratusią visuomenę, kuri pati sugebėtų nepasiduoti nerimui ir padėtų krašte išlaikyti drausmę, tvarką ir rimtį.

1919 metais lietuviams kilo rimtas pavojus; prasidejus kovoms su priešais, anuometiniai gaivalai, kurių Lietuvoje buvo labai daug, ruošėsi smiegti durklus į pečius iš užnugario jaunutei mūsų kariuomenei. Gal jiems būtų pavykę šį tą laimėti, jei visuomenė būtų buvusi pasyvi, nesavarankiška, nesuprantanti laiko dvasios ir būties. Tačiau, tuo sunkiu metu daug nusiųrė šauliškoji ideja. Anuomet dažnas visuomenės narys dirbo pakaitomis — vieni su plunksna ar arklų rankose, kiti mokėsi ginklų vartoti. Todėl ir vidaus priešai, varę pragaištingą krašte darbą, neužklupo visuomenės iš netyčių, bet rado ją pasiruošusią puolimus atremti. Taigi, Lietuvos kūrimosi pradžioje šauliai labai aktyviai pasireiškė ir daug nusipelnė mūsų tautai ir valstybei, šauliškoji ideja buvo tokia patraukli, o jos auklėjamoji nauda aiški ir neginčijama. Šauliai žinojo, kad šauliškoji ideja iš jų reikalauja ne tik ryštingo karingumo, bet ir kultūringumo. Šie du pagrindiniai elementai ir nūdien, svetur gyvenantiems šauliams, yra neišskiriami iš šaulių ideologijos sąvokos.

PAREIĖGOS

Šaulys buvo savo tėvynės gynėjas ir drauge jos kultūrintojas. Jis — kario talkininkas, budėjo nuolat tėvynės saugumo sargyboje. Taikos metu kultūros fronte šauliui nebuvo poilsio. Čia jis visada turėjo būti pirmose kultūros darbininkų eilėse. Idealus šaulys beprasmiškai nelenktyniaudavo su kitais kultūriniame darbe. Jis tiesiog dirbo, varydamas nustatytą barą bendrai tautos gerovei, tokį

platų ir gilų, kokį jis tik tegalėjo aprėpti. Šauliui, pagal išgalę, jokia kultūrinio ir visuomeninio darbo sritis neturėjo būti svetima, nes gyvenimas dažnai to reikalavo. Šaulys turėjo mokėti būti vadu, patarėju ir draugu. Taip elgtis jį skatino ne kokie šiaip sau sumetimai, o idealus šauliškumas. Tik taip suprantant šaulybą, ir tik taip dirbant, galima buvo pasiekti tikslą — šaulinant visą lietuvių tautą.

Tačiau pirmoji šaulio pareiga buvo mokėti ginklų vartoti. Į karišką tobulėjimą šaulys turėjo kreiptis kuodaugiausia dėmesio. Bet ne vien ginklu jis turėjo savo tautos garbę ginti. Mat, ginklus yra karo meto priemonė, taikos metu garbė geriausiai saugoma tinkamu elgesiu, žodžiu ir darbu. Daug lengviau yra žvanginti ginklu, nei sugebėti paveikti dvasios galia, priverčiant nusilenkti kilniam šauliškam darbui. Tai reiškia, šaulys turėjo mokėti ne tik ginklų vartoti, bet būti apsišarvavęs ir dvasiškais ginklais, rodančiais stiprią moralinę asmenybę. Šauliui priklausė itin svarbus ir garbingas vaidmuo. Tačiau būtina sąlyga darbo pasisekimui, tai kilni asmenybė. Norint organizuoti ir auklėti kitus, pirmiausia reikia pradėti nuo savęs.

Vienok, bendras darbas visada yra vaisingesnis, nešesnis už pavienio dirbamą darbą. Iš čia ir atsiranda organizuotumas. Ko anuomet nebūtų pajėgta padaryti atskirai, tai to pasiekta susibūrus krūvon — Šaulių Sąjungos organizacijon.

Šaulys — patriotas, tėvynės meilės ugdytojas. Šaulių pareigingumas ir ryžtas daug ką dabar stebina. Pavyzdžiui, kad ir toks Lietuvos nepriklausomybės metais (kurio niekad nepamiršiu) šaulišką pasiryžimą. Štai to ryžto vaizdelis:

Darganoto ankstyvo pavasario diena. Dideli lietaus lašai, susimaišę su šlapiomis snaigėmis, vėjo pučiami smarkiai tēškė į langų stiklus. Pro pirkios kampus šiurpiai švilpė vėjas, lyg ieškodamas vietos ar plyšelio, pro kurį galėtų vidun įlįsti.

Pirkioj aštuoniolikmetė Onutė skubiai vilkosi apsiaustą ir rengėsi eiti pro duris. Pasiėmė ir skėtį.

— Tokiu laiku geras šeimininkas nė šuns laukan nevaro, — burbėjo nuo pečiaus senelis Raulas. Jis stebėjosi, kad tokiam orui esant Onutė nori kažkur eiti.

— Et, seneli, paskubinsiu eiti, tai lietus manęs nepavys, — juokavo Onutė. — Ne cukrinė gi, neištirpsiu.

— Bet tikrai tu be reikalo eini. Toks oras — niekas neateis į susirinkimą. Be reikalo tik sušlapsi, — ir motina mėgino sulaikyti dukrą.

— Ne, mama, būtinai turiu eiti. Neisiu aš, neis kitas, trečias — ir susirinkimas neįvyks. Tai būtų šauliško žodžio laužymas, su kuo mes visi šauliai energingai kovojame.

— Neitau aš tokiu oru, ir tiek, — motina nenorėjo nusileisti.

— Eitum, mama, ir Tu, jei būtum jauna ir dirbtum šaulių organizacijoje. Bet pavėluosiu. Sudeiv!

Onutė išbėgo į staigiantį vėją ir šalto lietaus lašus. „Ka reiškia lietus“, — pareiga pirmoje vietoje“, — galvojo ji.

Mažas skėtis nepajėgė, sulaikyti smarkaus vėjo ir aštrių lietaus lašų. Kol Onutė pasiekė šaulių namus, lietus spėjo persunkti jos drabužius ir lyg ledas lietė jos jauną kūną.

— Sveika atvykus! — pasveikino šaulių namų salėn įeinančią Onutę draugės ir draugai.

— Sveikos, sveiki! Bet, matyt, ne man vienai maudytis teko ir jūs kaip antytės ir antukai šlapi, — Onutė linksmi šypsojosi. Ką reiškia blogas oras jauniems pasiryžėliams.

Susirinkimo pradžia. Šiurpaus vėjo iki raudonumo įdegintais veidais jaunuolės ir jaunuoliai susėdo suoluosna. Būrio vadas R. pasidžiaugė, kad net tokiam orui esant atvyko susirinkiman visas 100% narių. Tai įrodo, kad mes šauliai esame tvirtos dvasios, kad mums nebaisios audros, jokie vėjai. Atgavę Lietuvos nepriklausomybę, mes vėl jaučiame savo prosenių galingą dvasią. Jos niekas negalės palaužti, ir mes, kol gyvi, daugiau nebevergausime. Kalbėjo šaulių būrio vadas apie garbingąją Lietuvos praeitį, jos tauriuosius valdovus ir silpnadvasį Jogailą, kurio dėka Lietuva pateko į slidų kelią ir, patekusi lenkų globon, net savo nepriklausomybės nustojo.

— Lenkai prisipybę siūlė mums diplomatinis santykius, — tęsė toliau vadas, — ir mes juos priėmėme taikos vardu. Bet savo užsidedimu ir valia mes būtume pajėgę ilgai laikytis prieš užgrobikus. Mus nugalėti jiems būtų prirėkę daug pastangų ir jėgų, nes mes visi pasiryžę savo gyvybes kuo brangiausiai parduoti. Ir kažin ar jiems būtų pavykę mus nugalėti. Tad nemeskime šio pasiryžimo ir toliau. Kas gali žinoti, ką lenkai galvoja. Teks kovoti ir kovoje laimėti, arba garbingai žūti. Todėl budėkime visi, ir maži ir dideli, ypač mes šauliai, kurie pirmi visu smarkumu, reikalui esant, eisime į kovą dėl savosios laisvės. Būkime pasiryžę kasdien: niekas nežino valandos, kada vyrai pa-

likę žagres laukuose, sesės — piautuvus turės griebtis ginklo.

— Be tvirtos valios ir vieningumo reikalingi ir ginklai. Atsisakykime, kad ir nuo būtiniausių dalykų ir susidariusias dėl to lėšas paaukokim Ginklų Fondui. Gal kada mums patiems teks naudotis savo pirktais ginklais: malonu bus tada kovoti. Todėl aukokim, kiek kas pajėgiam. Su mūsų tvirtu troškimu ir gerais mūsų ginklais niekas mūsų nepavergs, — ryžtingai kalbėjo šaulių būrio vadas. Baigęs kalbą, akimis perbėgo visų dalyvių veidus. Visų akyse degė pasiryžimo ugnis. Ir, va, per pusvalandį buvo paaukota 700 litų. Mokytojo, šaulių būrio vado, veide švystelėjo džiaugsmas. Net saulė, tarsi suradusi debesyse plyšelį, džiaugsmingai nusišypsojo.

Kai skirstėsi šauliai namo, lietus jau nebelijo. Saulutė slėpėsi toli už miško . . .

Tokių šaulių būrių Nepriklausomaj Lietuvoj buvo ne šimtai, bet tūkstančiai.

Šaulės Motinos Pareiga

AUDRONĖ V.

Ruduo, štai, beldžiasi į duris. Tuoj vėl vaikai eis į mokyklas. Ar visi lietuvių vaikai eis ir į lietuviškas mokyklas? Kaip bus kur nėra lietuviškų mokyklų? Kiek išmoks lietuvių kalbos mūsų vaikai? Tie klausimai yra reikalingi atsakymų.

Nors pavergtoje Lietuvoje ir yra lietuviškų mokyklų, raudonieji okupantai per jėgą grūda mūsų tautos prieaugliui rusų kalbą. Čia, toli nuo tėvynės, vietos mokyklose dėstoma kita kalba, kurią reikia gerai išmokti. Tačiau mums būtų mirtina nuodėmė leisti mūsų tautos atžalynui pamiršti savo tėvų protėvių kalbą ir nueiti nutautėjimo keliu. Šioje plotmėje ir iškyla ypatingai kilni lietuvių, o ką jau besakyti, šaulės motinos pareiga.

Vaikų auklėjimas kaupiasi šeimoje, mokyklose ir organizacijose. Namie kalbama lietuviškai, užtat mūsų vaikų lietuviybės išlaikyme šeima turi pirmąją vietą. Mes siunčiame vaikus į lietuviškas šeštadienines ir kitokias mokyklas, kur mokoma lietuvių kalbos. Siunčiame juos į skautų, ateitininkų ir kitas lietuvių jaunimo organizacijas.

Deja, net ir susipratusiose lietuviškose šeimose, kad ir nevisose, patys tėvai dažnai įpina į savo kalbą visai nereikalingų svetimybų. O tatai yra meilės ir pagarbos ir dažnai inteligencijos stokos reiškinys, kuris toli gražu nepalaiko jaunoje kartoje prisirišimo prie mūsų kalbos. Kai kur jaunimas kad ir kalba lietuviškai, bet jau darkyta kalba. Mūsų atžalynas, net kartais laikomas susipratusiai lietuviukais, kalbėdami su draugais telefonu ar su-

siėję tarpusavy, net tėvų akivaizdoje, užveda tokią "lietuvišką" kalbą, kad gaunasi, atleiskite už išsireiškimą, tikras jovalas. Dažnai tarpusavy kalba svetimą kalbą ir tik į tėvus, ir tai ne visada, kreipiasi lietuviškai, nors absoliutė jaunimo dauguma moka lietuviškai labai gerai, arba nors pakankamai gerai.

Viso to priežastys yra aiškiai žinomos, nes gyvename ne Lietuvoje. Aplinkuma, vietos mokyklos, bendravimas su vietiniu jaunimu labai apsunkina lietuviybės išlaikymą mūsų vaikų tarpe. Bet šios aplinkybės jokių būdu nepateisina kaikiurių tėvų įvairias "nuolaidas" jų šeimose vartojamos mūsų kalbos atžvilgiu. Ypatingai negalime pateisinti tėvų, kurie vartoja svetimybės savo kalboje ir, gink, Dieve, nuo tėvų, kurie kad ir retkarčiais pakalbina savo vaikus ar atsako jiems svetima kalba. Tikra gėda tokiems tėvams! Gėda šitaip daryti, kada mūsų tolimoje tėvynėje okupantas persekioja visa kas lietuviška, vietoje lietuvių kalbos primygtinai perša rusų kalbą, o vietoje religijos — ateizmą. Kada okupuotoje Lietuvoje dėl lietuviybės mūsų broliai kankinami kalėjimuose, tremiami Sibiran, o mes čia įsikandę kokį svetimą žodį, čiulpiame jį kaip maži vaikai saldainį ir vedame patys savo jaunuosius mūsų kalbos išsižadėjimo keliais . . .

Kuri lietuvė motina-šeimininkė pakęstų savo bute dulkes ir šiukšles? Kad ir pavargusi po sunkaus darbo, arba kartais ir negaluoianti, tuoj griebia skudurą ar šluotą ir nedelsdama viską gerai išvalo, nes jai nešvara yra nepakenčiama, šlykšti. O kodėl dabar dažnai jau pakenčiama tokia pat šlykšti nešvara mūsų pačių, mūsų vaikų ir vaikaičių kalboje? Gerai pagalvokime, ar nenusižengiame prieš savo brolius, kurie pūdomi komunistiniuose kalėjimuose

se ir koncentracijos stovyklose, ar nenusižengiame prieš Motiną Tėvynę-Lietuvą?

Motina-šaulė savo tautiniu susipratimu aukštai stovėdama ir lietuviybės išlaikymą laikydama neišjungiamo šauliškos ideologijos dalimi štai ką daro.

1. Pati kalba taisyklingą lietuvių kalbą ir panaudoja savo svarią įtaką, kad ir vyras ir vaikai bei vaikaičiai tarpusavy kalbėtų nedarkyta savo kalba.

2. Siunčia savo vaikus į lietuviškas mokyklas, o kur jų nėra, deda pastangas jas suorganizuoti. Kur tatoi visiškai neįmanoma, stengiasi vaikus mokyti lietuvių kalbos namuose bei skatina skaityti lietuvišką spaudą. Ypatingai svarbu išmokyti vaikus melstis tik lietuviškai. Išmintingu būdu ir savo pačios pavyzdžiu daro įtakos ir į kitus tėvus, kad jie panašiai darytų.

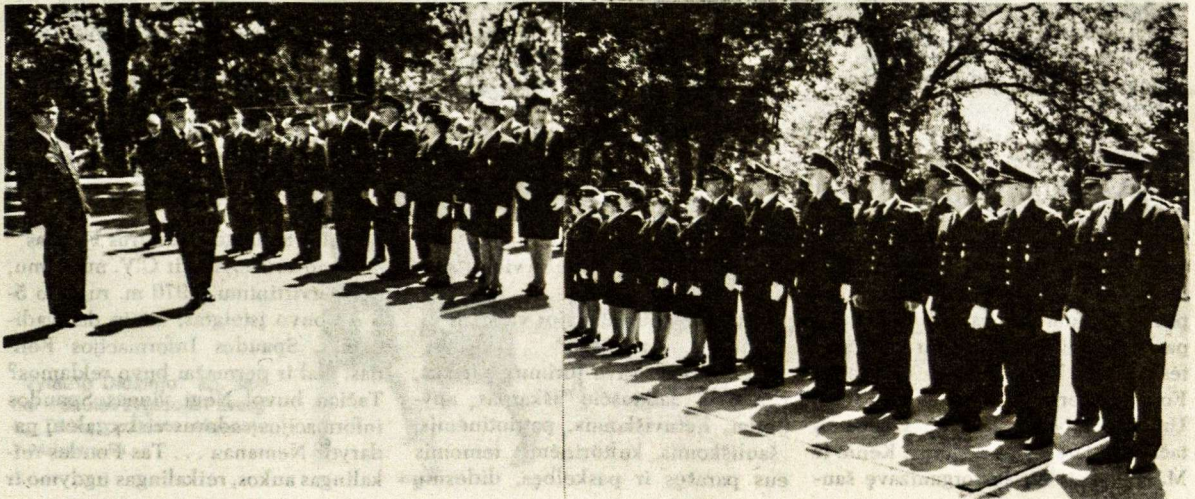
3. Įjungia savo vaikus į lietuviškas organizacijas ir siunčia juos į lietuviškas vasaros stovyklas, bei skatina kad vaikai draugautų su lietuviškų šeimų vaikais.

4. Sistematingai, su meile ir atsidėjimu aiškina vaikams lietuvių kalbos grožį, vertę ir turtingumą ir kaip dėl tos kalbos kenčia jaunimas okupuotoje Lietuvoje. Panašiais atvejais nesinaudoja vaikų barimu, kad kartais nepasiektų priešingų rezultatų.

5. Šaulė-motina jaučiasi turinti pareigą būti kovinga lietuviybės apaštale.

Gražu, kad šaulės moterys sugeba šaulių pobūviuose paruošti ir išpuošti pilnus stalus gardžių lietuviškų patiekalų. Bet ne čia jos svarbiausia pareiga. Nepalyginamai svarbiau bei gražiau bus, jei šaulė lygiai kruopščiai stengsis išlaikyti taisyklingą mūsų kalbą šeimoje ir priaugančioje kartoje.

"Vytauto Didžiojo" kp. šauliai ir šaulės vėliavą nuleidžiant šaulių Kultūrinėje savaitėje "Gintaro" vasarvietėje Union Pier, Michigan 1973 m. Nuotrauka C. Genučio

Didžiausios šaulių "Vytauto Didžiojo" kuopos uniformuoti šauliai ir šaulės įvairių eisenų ir paradų metu atkreipia kitataučių dėmesį ir pasigėrėjimą. Po š. m. Pavergtų Tautų protesto eisenos apie juos rašė ir Čikagos didysis dienraštis. P. Maletos nuotr.

L.Š.s.T. Spaudos Informacijos Skyriaus Darbai

VLADAS MINGĖLA

LŠST Centro Valdybos kadencija prasidėjo 1970 m. balandžio mėn. 1973 m. balandžio 14-15 d. Šaulių Sąjungos Atstovų suvažiavime Detroite š. Vincas Tamošiūnas buvo išrinktas antrai kadencijai.

Be jokių pagražinimų tenka pripažinti, kad visų daugiausia teko dirbti pačiam pirm. Vincui Tamošiūnui. Darbų buvo nemaža, nes šios kadencijos laikotarpiu teko steigti naujas šaulių kuopas, būrius bei grandis.

V. Tamošiūnas daug sykių yra važinėjęs įvairiais Šaulių Sąjungos reikalais Čikagon. Be šių kelionių jam teko važiuoti Niujorkan, Clevelandan, į Torontą, Montrealį, ir kitur vėliavų šventinimo, bei naujų kuopų steigimo ir kitais reikalais.

"St. Butkaus" kuopos narių — šaulių būrys keliavo į III Š. S. Kultūrinę savaitę. Be abejo, važiavo ir pirm. V. Tamošiūnas, Vladas Pauža paskaitą skaitė, dalyvavo ir detroitietės šaulės. Teko ir man dalyvauti. Fotoreporteris K. Sragauskas su S. Urbonu nuotraukas darė. Daugumą tačiau sudarė "Massasučio", Kenn. ir Maino valstybių susiorganizavę šau-

liai. Kelionė buvo tolima, per 2000 mylių į abu galus. Ta kelionė buvo ir pertolima ir persunki. Bet važiovome. Visą III Kultūrinės savaitės organizacinį darbą, beveik vienas, su kelių šaulių pagalba, atliko š. inž. J. Stašaitis. Š. S. Urbonas — fotoreporteris daug darbų atlikti jam padėjo. Joje dalyvavo nedaug, vos apie 100 šaulių atstovų. Ji buvo mažiau gal išgarsinta? Mažiau eilučių buvo atspausdinta "Kary", bet buvo pakankamai reportatažų kituose laikraščiuose. Nėbuvo Kennebunkport Kultūrinei savaitėi atžymėti išleistas specialus "Kario" ir "Tremties Trimito" nr., kaip to susilaukė I ir II Kultūrinės savaitės Dainavoje, prie Detroito.

Tur būt turėjau tą darbą atlikti aš? Bet... grįžau iš tos kelionės sirgdamas. Pasipainiojo kiti svarbūs dalykai... raštai...

LŠST Vinco Tamošiūno vadovaujamoji c. valdyba įsteigė 10 naujų dalinių; šiuo metu jau turime iš viso 22 šaulių kuopas, būrius ir grandis. Daugiau įsteigta pėstininkų šaulių dalinių, mažiau jūrų šaulių vienetų.

Spaudos Informacijos vadovas ar dirbo?

Pasitikrinau savo turimus užrašus, surinktas laikraščių iškarpas, apytikriai, lietuviškomis, patriotinėmis, šauliškoms, kultūrinėmis temomis eus parašęs ir paskelbęs, didesnių

ir mažesnių rašinių, apie 100. Tie rašiniai tilpo: Drauge, Naujienose, Darbininke, Tėviškės Žiburiuose, Dirboje, Laisvojoje Lietuvoje, Garse ir kitur.

Žurnaluose, atskirai: Karyje, Tremties Trimite, Lietuvių Dienose, Naujoje Viltyje ir kitur dar tilpo apie 60 straipsnių. Be to, prisidėjau ir keičiauvau į Clevelandą ir kitur steigti kuopų. Bet nevalia sakyti, kad "mes" įsteigėm ten kuopą. Ne! Ten buvo nemaža šaulių, tik reikėjo menkučio paskatinimo. Antrą kartą važiovome, beveik 40 šaulių, iš Detroito į iškilmes, kada buvo šventinama "Kar. Juozapavičiaus" kuopos vėliava. Važiovome uniformuoti, moterys dėvėjo šauliškais ir tautiniais drabužiais.

Važiauvau į Hot Springs... ten pavyko įsteigti šaulių grandį. Gal ir nedaug naudos... Bet vis dėlto centro valdybos maža pastanga teigiama prasme.

Šaulių Sąjungos Kultūros Fondas

Mano sumanymu ir C.V. nutarimu, bei patvirtinimu (1970 m. rugsėjo 5-6 d.) buvo įsteigtas, kitaip dar vadinamas, Spaudos Informacijos Fondas. Gal ir permažai buvo reklamos? Tačiau buvo! Negi vienas Spaudos informacijos vadovas viską galėtų padaryti? Nemanau... Tas Fondas reikalingas aukos, reikalingas ugdymo ir

puoselėjimo dvasios. Čia reikalinga pinigų, nes sauso niekas neklauso! Gaila, kad kuopos lyg ir nepastebėjo išsiuntinėto mano aplinkraščio Nr. 1, ir nr. 2 1971 ir 1972 metų. Buvo keleta kartų rašyta Karyje-Tremties Trimitė. Kai kurios kuopos ir kai kurie pavieniai šauliai atkreipė dėmesį ir atsiuntė aukų. Kiti net gana daug paaukojo. Aš norėčiau, kad visi šauliai ir šaulės po keletą dolerių paaukotų. Štai, iš Kanados, Delhy kuopos šauliai Elena ir Gedim. Rugieniai paaukojo mūsų Fondui \$225.00; gen. K. Musteikis, gautą Šaulių S-gos centro valdybos premiją už naudingus atsiminimus — knygą, \$200.00, plius š. Žilėno \$50.00 auka: iš viso \$250 dol. paaukojo Spaudos Informacijos Fondui. Iš Detroito senas šaulys — veteranas Juozas Tamošiūnas paaukojo \$100.00; Detroito 'Švyturio' kuopos pirm. Mykolas Vitkus (jūrų šaulys) paaukojo mūsų Fondui \$100.00. Štai, prieš mėnesį iš Toronto "Pūtvio" k. gavau aukų lapą ir \$36.00 surinktų pinigų. Metiniame susirinkime (bankete) Moterų vadovė su sąrašu, "Švyturio" kuopos narių tarpe surinko \$110.00. Tai pavyzdžiai kaip galima paremti savo Fondą.

Per mano kadencijos trejus metus (1970, 1971 ir 1972)

įplaukė	\$1107.00
išlaidos	\$ 462.00
kasoje	\$ 645.00

Iš Spaudos informacijos fondo premijuojami šauliai laikraštinkai. Kad šauliškoji veikla, atlikti darbai nedingtų be pėdsakų, Kanados ir Amerikos teritorijų plotuose, tuo rūpinasi uolūs ir pasišventę šauliškos spaudos laikraštinkai-korespondentai.

Nemokant bendradarbiams jokių honorarų — norint paskatinti ir pagyventi šauliškąją periodinę spaudą, taip pat siekiant paremti savo spaudą, reikia remti Karį. Reikia stengtis sutelkti draugėn daugiau patriotiniai galvojančių ir rašančių šaulių, kad mums artimoji spauda turėtų daugiau nuolatinių bendradarbių ir, aišku, skaitytojų. Mes turime visais būdais stengtis, kad prie Kario prisiglaudęs Tremties Trimitas būtų turiniu įdomus ir gražus. LŠST c.v. savo posėdy tą klausimą svarstė (1970 m.) ir nutarė pasišventusius šaulių laikraštinkus premijuoti atitinkamais apdovanojimo AKTAIS ir piniginėmis premijomis, būtent:

I v. laimėję \$100; II v. — \$75.; III v. — \$50.

Ir taip eina kasmet. Pinigai imami iš Spaudos Informacijos Fondo. Minimas Fondas ugdomas mūsų pačių šauliškomis aukomis.

Kiekvienais metais išrankama Apdovanojimo Komisija. Pageidaujama, ją sudaryti vis naujame mieste. Komisiją sudaroma iš trijų asmenų su spauda susipažinusių šaulių. Jie savo

darbą dirba visiškai slaptai. LŠST c.v. pirmininkas nei Spaudos informacijos vadovas negali Komisijos narių įtaigoti, tą ar kitą šaulį apdovanoti, t.y., siūlyti rašančius asmenis Komisijai. Komisija veikia visiškai savarankiai. Šiomet tokią Komisiją buvome sudarę Niujorke; ją sukomplektavo "Simo Kudirkos" šaulių kuopos pirmininkas š. Reventas. Komisija 1973 m. apdovanojimo darbą atlikusi buvo šių asmenų: 1. š. Jonas Rūtenis, 2. š. Bronius Bieliukas ir 3. Jurgis Kiaunė. Komisijos pirmininkas atvykęs į LŠST atstovų suvažiavimą, Detrote, pareiškė Komisijos valią įteikti AKTUS Nr. 7, Nr. 8 ir Nr. 9 šiems šauliams: I v. laimėjęs Vladas Mingėla, II v. Stefa Kaunelienė ir III v. — Antanas Grinius. Nuo 1970 m. jau yra apdovanoti 9 laikraštinkai šauliai.

1973 m. LŠST c.v. suvažiavime balandžio 14 d. svarstė ir nutarė paskelbti naujų Kario prenumeratorių vąj visoje 7aulių Sąjungoje. Tai mūsų šauliškos garbės ir kultūringumo klausimas.

Kario redaktorius Z. Raulinaitis ir iš viso — ramovėnai yra šauliams palankūs. Pažadėta Tremties Trimitui 10 puslapių talpos Karyje. Centro valdyba prašo visų šaulių kuopų vadovus rinkti prenumeratas. Būtų kultūringa ir patriotiška, jeigu mes visi Karį ir Tremties Trimitą skaitytume.

"Vytauto Didžiojo" kp. šauliai ir šaulės žygiuoja Pavergtų Tautų protesto eisenoje.
P. Maletos nuotr.

Žydė autorė keikia Lietuvą ir šmeižia šaulius

K. Milkovaitis

Prieš trejus metus Amerikos knygų rinkoje pasirodė iš hebrajų į anglų kalbą išversta knyga "The Children of Mapu Street". Tai epochinis romanas, apimęs laikotarpį nuo 1941 m. birželio mėg. 20 dienos iki II Pasaulinio karo pabaigos. Romano autorė yra iš Seinų kilusi žydė Sarah Neshamit (gimusi Dushnitzky). Pirmoji romano laida išleista 1966 m. Izraelyje. Amerikoje 1970 m. anglų kalba išleistosios laidos leidėjas yra: The Jewish Publication Society of America, 222 North 15th Street, Philadelphia, Pa. 19102.

Autorė, kuri per bolševikmetį, atrodo, gyveno Kaune, vokiečių-sovietų karui prasidėjus mėgino su besitraukiančiais iš Lietuvos sovietais pabėgti Rusijos gilumon, bet vokiečių buvo sugauta ir patalpinta koncentracijos

stovyklon. Iš stovyklos jai pavyko pabėgti ir prisijungti prie raudonųjų partizanų, su kuriais miškuose išbuvo apie 2 metus. Po karo ji išemigravo Izraelin, kur ir dabar gyvena.

Ši knyga yra parašyta vienašališkai — neobjektyviai, pasižymi prieštaravimais ir yra pilna pagiežos lietuviams; šauliai knygoje pavaizduoti Lietuvos žydų kankintojais ir žudikais.

Veiksmas prasideda Kaune. Apie kurį autorė taip rašo: "Kaune gyvena apie 40,000 žydų: prekybininkų, mokslininkų, menininkų, rašytojų, gydytojų, mokytojų, teisininkų, darbininkų; jie atstatė šį miestą, praplėtė jo ribas ir išgražino jį. Kaunas iš tikrųjų yra žydiškas miestas. Jame pilna (žydiškų) pradžios ir aukštesniųjų mokyklų bei visokiausių institucijų. Žydų kalba girdėti visur."

Vadinasi, pačios autorės pripažinimu, žydų tautybės žmonėms gyventi Lietuvoje buvo gera ir saugu. Ji tatoi nedviprasmiškai patvirtina knygos įžangoje.

Bet, štai, 28-tame knygos puslapyje, kuriame aprašomi įvykiai tik karui prasidėjus, skaitome: "...rusų mieste jau nėra. Lietuviai žudo žydus gatvėse."

Toliau tame pačiame puslapyje: "...šauliai eina iš namo į namą ieškodami žydų." Puslapio apačioje-prie-raše šauliai apibūdinami sekančiai: "The name (suprask: "šauliai") given by the Jews to the organization of Lithuanian Nazis that went around murdering Jews." Čia reikia pastebėti, kad šauliai knygoje aiškiai identifikuo-

Mums reikia tik 120 naujų skaitytojų — prenumeratorių.

LŠST c.v., su pirmininku Vincu Tamošiūnu priešaky, apeliuoja į visus šaulius: jeigu dar šiek tiek matome, jeigu dar galime skaityti, nedelsdami, per savo kuopos prenumeratų rinkėją, užsiprenumeruokime! Kiekviena kuopa privalo išsirinkti šaulį ar šaulę — prenumeratos rinkėją. Tai šviesus ir kultūringas darbas! Tai labai garbingos šauliškos pareigos! Karys tekaštuoja metams tik 9 dol. O šiaip, tame pačiame Karyje mums išlaikyti Tremties Trimitą 10 puslapių kaštuotų 1000 dol. Ne daug tereikia: jeigu kiekviena kuopa užsiprenumeruos tik 6 prenumeratas vieneriems metams (didesnės kuopos — po 15) — tada mum skirtas kontingentas bus išpildytas.

Lietuvos Šaulių Sąjungos atstovų suvažiavimas, balsavimo keliu, nutarė palikti tik vieną šaulišką skyrių Karyje, būtent: Tremties Trimitą. Šaulys Petras Petrušaitis to skyriaus, redaktoriumi išbuvo 11 metų. Dabar, greičiausia, laikinai, jis atsistatydino. Jo redaktoriaus pareigos baigiasi ge-

gužės mėn. išeinančiu Kario numeriu. Po to Tremties Trimitą redaguos š. Stefa Kaunelienė.

Tremties Trimito red. Petru Petrušaičiui visa LŠST c.v., o ypač pirm. Vincas Tamošiūnas ir spaudos informacijos vadovas Vladas Mingėla reiškia didžią padėką už atliktą šaulišką darbą. Be to, reikia atsiminti, kad Šaulių Sąjunga biudžetu neskiria redaktoriams jokių lėšų susirašinėjimui — vokams, popieriui, pašto ženkliams. Per visą tą laiką red. Petras Petrušaitis visas išlaidas padengdavo savo lėšomis. Tai nepaprastai didelis pasiaukojimas! Pasiaukojimas savo krašto labai nenuperkamas jokiais pinnigais. Ačiū redaktoriui Petru Petrušaičiui.

Kiekviena Šaulių S-gos kuopa teišsirenka bent vieną spaudos informatorių — korespondentą. Toks korespondentas, kuopos pirmininkui pristatčius, bus įrašytas į c.v. Spaudos informacijos skyrių. Šiuo metu Spaudos informacijos sekcijai priklauso šie Kario ir Tremties Trimito bei kitų laikraščių bendradarbiai, kurie savo

rašiniais pasitarnauja Šaulių Sąjungai:

Algirdas Budreckas, Čikaga, Antanas Grinius, Detroit, Stepas Jakubickas, Delhy, Kanada, Kazys Karuža, Los Angeles, Stefa Kaunelienė, Detroitas, Kunigunda Kodatienė, Miami, Fla., J. Kaunas, Čikaga, Juozas Krygeris, Klevelandas, Dr. Vaidiebutis Mantautas, garb. n., Karolis Milkovaitis, Čikaga, Petras Petrušaitis, Racine, Wisc., dr. Kazimieras Pautienis, Clevelandas, Vladas Selenis, Detroitas, Juozas Stašaitis, Dorchester, Mass., Juozas Šiaučiulis, Montreal, Ont. Kanada, Vincas Tamošiūnas, Detroitas, Pranas Turūta, Grand Rapids, Mich., Osvaldas Žadvydas, Los Angeles, Alfonsas Žiedas, Detroitas.

-o-

Šauliai, norį gauti informaciją te-sikreipia į mane. Taip pat norį paremti Spaudos-Kultūros bei Informacijos fondą, tegu parašo man: V. Mingėla — 33546 Clifton Dr., Sterling Hts., Mich. Piniginė parama Fondui irgi siųsti man, arba LŠST c.v. išdininkui St. Bernatavičiui: 1513 So. 48th Ct., Cicero, Ill. 60650.

jami ir nesumaišomi nei su policininkais, nei su savi-saugos dalinių kariais.

Knygoje apstu visokių lietuviams, šauliams "komp-limentų". Štai būdingesnieji, cituojami iš eilės:

Buv. žydų pastato šlaviko žmona ir jos duktė Birutė grasina žydams: "Jei tuojau pat neišsinešdinsi — pašau-kiau šaulius." (41 pslp.)

"...geto policija ir du šauliai išsivedė jų kaimy-nus (žydus)." (69 pslp.)

Žydukas Shula sapnuoja: "...Pirmiausia mes atkeršy-sim mūsų kankintojams, o paskui išsikraustysim iš šio prakeikto krašto (suprask, Lietuvos)."

"Norėdama patekti pas Paulauskus aš turėčiau slapčia pasprukti iš geto, eiti apie pusantros mylios miesto gatvėmis ir drėbėti prieš kiekvieną pasirodžiusį lietuvių niekšą (?) (brat)." (78 pslp.)

Praeity virš buv. grafų Tiškevičių parko vartų, Pa-langoje, buvo užrašas: "Žydams ir šunims įeiti drau-džiama!" (118 pslp.)

Kai Palangos apylinkės ūkininkas našlys Jankowsky pasiperša jo ūky šeimninke dirbančiai, ruse apsimitusiai, žydei Weiss, ji galvoja: "Šiuo metu kulkos varsto ma-no žmonių kūnus. Pono Jankowskio broliai maudosi žy-dų kraujyje." (127 pslp.)

"...į kambarį įsiveržė Viktė, lydima vyro pilkoje šaulio uniformoje." (163 pslp.)

311 ir 312 puslapiuose Rivka Wilensky dar vis su pasibaisėjimu atsimena kai šauliai žiemos metu išsivedė basą jos tėvą ir nušovė.

ir t.t. ir t.t.

— Na, pakvaišo žydelkelė, tai ir meluoja, — saky-tum.

Bet reikalas, manding, nėra toks paprastas. Pasisko-linus iš "Reader's Digest" posakį bene bus labai tikslu jį čia panaudoti, pareiškiant: "Sarah Neshamit, your In-tentional slip is showing." Nes kaip kitaip suprasti jos prasimanytus kaltinimus lietuvių tautai, o ypač šauliams? Visi kiti jos surinkti faktai per ištisą knygą yra gana tikslūs: gen. Želigovskio Vilniaus užgrobimas 1921 m. (vietoje 1920 m.); rusų grąžinimas Vilniaus Lietuvai 1939 m. Taipgi gana tikslūs yra legendariniai faktai: Kęstu-čio ir Birutės, Jūratės ir Kastyčio. Tai kaipgi ji taip ne-taikliai prašovė pro tokį akis badantį faktą, kad Lietu-voš Šaulių Sąjunga atsibasčiusių Lietuvon rusų buvo bematant likviduota, tiesiog išrauta su šaknimis iš gy-venimo, o didelis jos narių-šaulių skaičius buvo suimti, nužudyti ar ištremti, ir šaulių nė bolševikmety, nė vo-kiečių metais Lietuvoje nebuvo?

Net lenkai visur yra autoriui geresni už lietuvius. Grįžtant akimirka prie Vilniaus grąžinimo Lietuvai, ji aiškiai šališka ir neteisi yra, sakydama: "Per ištisą eilę metų lietuviai per tarptautinį tribunolą reikalavo, kad Vil-nius būtų jiems grąžintas, bet jų pastangos buvo bergž-džios. Tik 1939 metais jie jį gavo iš Sovietų Rusijos. Ir tik spėjė apsikraustyti Vilniun, lietuviai tuoj pat pradėjo per-sekioti ir spausiti lenkus."

Ar ne kipšo išpera?

Šaulius, ir lietuvius aplamai, negailestingai juodinda-ma, autorė vienoje knygos vietoje kažkieno lūpomis lie-

tuviuką klausia: "What have the Jews ever done to you?"

Akiplėšiskai abuojas klausimas! Į tokį klausimą at-sakytina klausimu: Kodėl S. Neshamit romano veiksmo pradžia pasirinko vieną savaitę po to, kai dešimtys tūkstančių lietuvių buvo galvijiškosiose sąlygose prievarta deportuoti Sibiran? Yra šimtai lietuvių tremtyje, kurie galėtų pirštu nurodyti kokios tautybės žmonės dau-gelį atvejų sudarė "protekcijas" šiems nelaimingiems lie-tuviams tose sąlygose atsidurti. Per visą knygą šis faktas nutylimas. Taip pat nutylima ir Lukiškės, Pravieniškės, Červenė, Rainiai etc., kurių brutalių skerdynių re-zultatai kaip tik paaiškėjo romano veiksmui prasidėjus. Autorė net drįsta knygos 121 puslapy žyduko Shula lūpomis tvirtinti: "But Russians don't kill people."

Iškeldama faktą, kad 1939 m. sovietai Lietuvai davė Vilnių, ji rūpestingai nutyli, kad po metų jie — sovie-tai, ne tik atsiėmė Vilnių, bet jėga okupavo visą Lietuvą.

Visų čia suminėtu faktų akyvaizdoje kyla klausimas, ar tik ne girios paukštis į girią žiūri? Atseit, ar autorė Sa-rah Neshamit tik kartais netarnauja tiems, kuriems tarnavo partizanaudama miškuose?!

Jokia kita etninė grupė šiapus neturi taip gerai organizuotos, už gimtojo krašto laisvę taip aršiai ko-vojančios organizacijos, kaip Lietuvos šauliai. Neabejo-tina tad, kad LŠST yra skaudžiai nemaloni rakštis oku-panto aky. Iš to stipriai braunasi mintis galvon, jog iš šios knygos puslapių žiūri judošiškai primerktos bolše-vikų agento akys. Ar tik nebus ši knyga gudriai užmas-kuotas būdas juodinti ir diskredituoti Lietuvos šaulių vardą svetimųjų akyse?!

Apsižiūrėkime!

Beje, visoje Kauno apylinkėje autorė vistik surado vieną — Paulauskų šeimą, kurios nariai nėra jau tokie blogi. Bet S. Neshamit ne iš savo širdies gerumo pa-vaizdavo Paulauskus tokiais. Tai yra tipiška charakte-ristika romantistinėje literatūroje, verčianti autorių tai daryti. Nes jeigu autorius veikale vienas savo charak-terius pavaizduos vien tik angeliškai gerais, o kitus — judošiškai blogais, tai veikalas skaitytojui pasidarys ne-įtikėtinas. To pasėkoje nukentėtų knygos visapusė, o ypač jos komercinė vertė.

Tačiau pavaizduodama Paulauskus geresniais už ki-tus lietuvius, autorė ir čia įpynę sąlygą. Pasirodo, kad Paulauskai slapta priglaudė žydę Weiss bei jos dukterį savo namuose todėl, kad jos vyras, dr. Max Weiss, kažkada pagydęs Paulauskų dukterį nuo kažkokios ligos.

Knyga gaunama knygynuose ir paskleista po visas Amerikos ir, turbūt, Kanados viešiasias bibliotekas.

LŠST vadovybė, paskiri daliniai, net paskiri šauliai turėtų susidomėti ir labai stipriai į šį reikalą reaguoti, padarant reikalingus demaršus atatinamose žydu bei val-džios įstaigose. Visai neabejotina, kad rašytojos Sarah Neshamit tautiečiai ne tik protestuotų, bet taip pat nesidrovėtų lietuviams — šauliams iškelti bylą, dargi su riebiu ieškiniu, jei šie taip nepagrįstai šmeižtų kurią nors žydu organizaciją.

Knygos Library of Congress katalogo kartotekos nu-meris yra 73-105066.

“Tremties Trimito” Redaktorei

Miela Ponia,

Išsiblaškėme po pasaulį. Vokietija, Švedija, Anglija, Kanada, JAV, Australija, Pietų Amerikos kraštai — kur tų lietuvių nėra!

Eidami iš žemyno į žemyną kartais pamatome kryžių, pastatą, išgirstame pavadinimą sustojame ties užrašu ar paveikslu, užtinkame seną dokumentą: “žiūrėk, visai kaip Lietuvoj!” arba “žiūrėk čia lietuvių būta!” Pasižiūrime, pakraipome galvą, pasižiūgijame ir praename nieko neužrašę, nieko neatžymėję.

Kai kurie iš mūsų giliai išgyvendami skriaudą, kurią mūsų istorinių ir kultūrinių palikimų išsiblaškymas reiškia tautai, puolėsi rinkti kiekvieną daiktėlį, kiekvieną popierėlį, kiekvieną dokumentėlį. Rankiojame kolekcijas, pirkinėjame eksponatus, leidžiame pinigą, tvarkome, klasifikuojame, saugome, bet rinkėjui ar atradėjui dingus, anksčiau ar vėliau rinkinys atiteks įvairiems įpėdinams, kurie ne visai suvoks paveldėtą — ypač lietuvišką — daiktų vertę ir gautą kultūrinį palikimą išmėtys.

Sudomino mane, Ponia, Jūsų laiško, neseniai man rašyto, vienas sakiny. Pasakodama, kaip vieno didelio knygų mylėtojo įvairūs vertingi laišakai ir kiti surinkti dokumentai po jo mirties buvo “sutvarkyti” į šiukšlių dėžę, Jūs rašote: “kiek istorinės medžiagos tokiu būdu yra išnaikinta!”

Taigi ateina mums laikas ieškoti tinkamų būdų panašioms katastrofoms užbėgti už akių. Pirmoji, ir geriausia išeitis tokiais atvejais yra, kaip jūs teisingai rašote, bibliotekos ar muziejaus saugykla. Tačiau ne kiekvienas radinys yra pasisavintinas, ne kiekvienas yra kilnojamas, ne kiekvieną dokumentą — ypač jei jis turi savo vietą ar savininką — galima nusiųsti į saugyklą. Tenka tuomet griebtis kitos išsaugojimo priemonės: atžymėjimo spaudoje.

Keista spaudos galia. Kai nežinomą senieną, dokumentą ar radinį žmonės nevertina, spaudoje išgarsintą ima vertinti.

Tačiau, deja, ir prie geriausių norų nėra lengva visa kas mus domina surašyti ir paskelbti. Trūksta nuo-

latinės spaudoje vietos, įprasto kampeio, kuriame, rutinos būdu, būtų galima kiekvieną stambų ar menką radinėį atžymėti.

O taip! Kartais yra parašomi ilgiausi straipsniai vieno ar kito radinio proga, bet tie straipsniai beviltiškai nuskęsta mūsų spaudos ir leidinių įvairume bei gausume. Kai vėliau kuriam mokslininkui prireiks to vienu vieno davinio, to mažo narelio, kuris jam sujungs į vieną dvi stambias grandis — jis nė žinoti nežinos, kad narelis buvo atžymėtas x leidinio y numeryje.

Mums reikalinga nuolatinė — vis ta pati — spaudoje vietelė, kurioje būtų galima įamžinti raštu kiekvieną detalę, kiekvieną daiktėlį liečiantį Lietuvą ir pasimetusį plačiame pasaulyje: kur ir ką esame matę, kur ir kas yra ar buvo padėta. Vis toje pačioje spaudos vietoje turėtų išlikti įvairių kolekcijų sąrašai, istorinių ar kultūrinių radinių aprašymai, svarbesnių raštų ar dokumentų nuotraukos ir t.t. Kas buvo matyta visada yra galima aprašyti ir paskelbti. Užtenka žinoti kur skelbti ir būti paragintam bei pamokytam kaip surašyti. Labai svarbu įprasti atžymėti viską ką užtinkame su Lietuva bendro turinio.

Jau kelinti metai, su vis didėjančia pagarba, stebiu nuoseklų “Kario” specializavimąsi istorinių įvykių tyrimo ir nagrinėjimo srityje. Kai, Ponia, leidote man prisidėti prie Jūsų veda-mo skyriaus, išdrįsau jums atvirai pasitarti: ar nebus “Karys” tinkamiausias mūsų leidinys lygiai tokiam pat nuosekliai užsienyje susirinkusių lietuviškų davinų atžymėjimui praveisti? Gal sutiks “Karys” dalį vietos užleisti nedėkingam, vietomis sausiai mokslininkam, bet vertingam lietuviškų “ženklų” užsienyje surašymui?

Ar nebus išsilavinusios lietuviškos moterys, tos, kurios galės lengviausiai iš įvairių žemynų prisidėti prie tokio plačios dokumentacijos darbo ir prisiųsti sąrašus, nuotraukas, pastabas?

Ir ar nebūsitė Jūs, miela Ponia Kauneliene, istorikė ir redaktorė, mokytoja ir veikėja, tas asmuo, kuris tokios rūšies lietuvišką veiklą galės praveisti pasauliniu mastu?

Jūratė Statkutė de Rosales

PAMINĖTA VILNIAUS UNIVERSITETO 400 METŲ SUKAKTIS

“Jono Vanagaičio” šaulių kuopa Bostone, Mass., gegužės 20 d. ruošė Vilniaus universiteto 400 metų sukakties minėjimą.

Minėjimą atidarė kuopos pirm: Albinas Šležas. Jis padėkojo atsilankiusiems ir programai vadovauti pakvietė Mykolą Drungą.

Drunga taręs trumpą, gražų ir prasmingą žodį, pažymėjo, kad švenčiame net dvi labai reikšmingas sukaktis: Vilniaus universiteto 400 ir Vilniaus — Lietuvos sostinės 650 metų sukaktis. Prisiminė ir trečią reikšmingą mums sukaktį — metines tragiškos Romo Kalantos, jauno didvyrio, mirties. Jis buvo pagerbtas tylos minute. Po to, Drunga pakvietė paskaitininką prof. Simą Sužiedėlį.

Profesorius nuosekliai ir vaizdžiai nušvietė universiteto įkūrimą, jo nueitą kelią, reikšmę Lietuvos kultūrai ir skaudų, kaip ir visos tautos, likimą, patekus rusų vergijon. Tas Rytų Europos švyturys, švietęs ne vien mūsų tautai, buvo pagaliau uždarytas. Būtų gaila, jei ši, taip kruopščiai paruošta, paskaita, pasiliktų tik prelegento stalčiuje. Norėtūsi ją matyti atspausdintą Karyje, Aiduose ir kitoje spaudoje.

Meninę dalį atliko darniai susidainavęs, visų mėgiamas, Worcesterio penketukas — meno ratelis. Dainos parinktos skambios, gyvos, kitos dar negirdėtos.

Šaulė B. Šakenienė dainos puoselėtojus apdovanojo gėlėmis. Publika savo nuoširdų dėkingumą parodė triukšmingu plojimu.

Ir paskaita ir programa išklaudyta su dideliu dėkingumu. Taip pat nuoširdi padėka sesėms šaulėms ir jų rėmėjoms už visų dalyvių pavaišimą kavute ir savo skaniais kepsniais. Tas vaišes suruošė: A. Ausiejienė, Juozaitienė, J. Janukėnienė, E. Juciūtė, A. Liutkonienė, Makaitienė, O. Starinskienė, Z. Stašaitienė, B. Šakenienė, A. Šimėnienė, O. Šležienė, A. Vakauzienė ir E. Valiukonienė.

Viskas praėjo sklandžiai ir nuotaikingai. Tik rengėjų nuotaiką sugadino mažas dalyvių skaičius — daug trūko iki šimto.

V.

ŠAULIŲ KULTŪRINĖ SAVAITĖ

Algirdas Budreckas

1973 m. birželio 17 - 24 dienomis įvyko Šaulių Kultūrinė savaitė "Gintaro" vasarvietėje, Union Pier, Mich. Savaitę surengė "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopa.

Stovykloje kasdien būdavo skaitomos paskaitos, arba rodomi filmai. Paskaitas skaitė: Alg. Budreckas — Atkurto Lietuvos Šaulių S-gos Tremtyje rezistencija; A. Juškevičius — Kovos būdai dėl Lietuvos laisvės; dr. K. Bobelis — ALTOS kova prieš genocidą ir pastangos tėvų vėliavos ir pasakytos kalbos. Vadovas Vl. Išganaitis padėjo Šaulių Kultūrinės savaitės tarnybai, paskaitininkams, programų vedėjams ir visiems, kurie prisidėjo prie tos savaitės pasisekimo.

Teis. Alg. Budreckas savo atsisveikinimo žodyje prašė stovyklautojus šaulius būti savo tautos ambasadoriais ir visomis nės laisvinime; dr. K. Pautienis — Šienligė, alergija nuo augalų ir kitų priežasčių. Filmai: apie rūkymą, kraujo spaudimas ir širdies ligos.

Penktadienis buvo skirtas sesėms šaulėms. Z. Juškevičienė skaitė paskaitą — Lietuvos moters pareigos išsivijoje. Po paskaitos buvo vaišės. Sesės šaulės buvo prikepusios įvairiausių skanumynų ir net pagaminusios lietuvišką midų ir t. t. Tai nuopelnas sesių šaulių ir jų vadovės Stasės Cecevičienės. Tą patį vakarą buvo uždegtas Joninių laužas. Laužą uždegė stovyklos vadovas p-kas Vladas Išganaitis. Laužui įsiliepsnojus, Kultūrinės savaitės vedėjas Algirdas Budreckas pasakė kalbą: "Būdami toli nuo tėvynės, šauliai nepamiršta buvusių tradicijų ir uždega Joninių laužą. Joninių laužai Lietuvoje buvo ir dabar mums šauliams tremtyje paliks, kaip testamentas pagarbos mūsų žuvusiems broliams šauliams ir kariams už tautos laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę. Jų pralietas kraujas atkurto L. Šaulių S-gos Tremtyje niekad nebus pamirštas, o priešingai, jų žygiai dar labiau mūsų gretas sucentuos kovai ir Nepriklausomai Lietuvai!

Šauliai tvirtai tiki, jog mūsų brolių ir sesių Lietuvoje nepalauš kančios, bet dar labiau užgrūdins, o mes, atėjus tinkamam momentui, jiems ištiesime brolišką, šaulišką ranką ir jei reikės, savo gyvybes paaukosim, kad tik būtų laisva Lietuva. Tuo mes šventai tikime ir to trokštame.

Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje atkurta pagal Vlodo Pūtvio ideologiją ir yra pasiryžusi eiti jo pėdomis".

Prie laužo programą atliko "Vytauto Didžiojo" šauliai ir svečiai. Vaidilos rolę suvaidino J. Platakis. Laužą pravedė J. Petrauskas.

Šeštadienį "Vytauto Didžiojo" šaulių

meno kuopelės nariai suvaidino J. Petrausko komediją "Prakeiktas raštelis". Tenka džiaugtis ir padėkoti vaidintojams už tokių puikų spektaklį. Sekė vaišės ir šokiai.

Sekmadienį pamaldas atlikė kun. J. Borevičius. Po pamaldų buvo nuleistos vėliavos ir pasakytos kalbos.

JŪROS ŠAULIŲ KULTŪRINIS SAVAITGALIS — JŪROS DIENA

Mykolas Vitkus

Liepos mėn. 7 - 8 dienomis, Union Pier, įvyko jūros šaulių kultūrinis savaitgalis — Jūros Diena. Ją suorganizavo jūros šaulių vadovas Mykolas Vitkus ir Detroito jūros šaulių kuopa. Be švyturiečių dalyvavo "Gen. T. Daukanto" jūros šaulių kp. ir "Klaipėdos" jūros šaulių kp. iš Cicero. Šventė pradėta šeštadienį 9 val. vėliavų pakėlimu. 12 val. įvyko jūrų šaulių valdybų tarnybinis posėdis. Dalyvavo 20 valdybų narių. 5 val. — vėliavų nuleidimas. 7 val. vakaro — iškilmingas Jūros dienos minėjimas. Garbės prezidiumą sudarė inž. Alfonsas Šukis iš Detroito, vietos lietuvių p-kas ats. kpt. Antanas Klimavičius, Mykolas Maksvytis ir Karolis Milkovaitis. Paskaitą skaitė "Klaipėdos" jūros šaulių kp. p-kas Karolis Milkovaitis. Raštu Jūros Dienos dalyvius sveikino LŠST p-kas Vincas Tamošiūnas. Žodžiu — ats. kpt. Antanas Klimavičius ir Mykolas Maksvytis. Meninę dalį išpildė solistė Irena Petrauskienė ir deklamatorė Vida Zenkutė, abi iš Čikagos.

BUVUSI MOTERŲ VADOVĖ, S-GOS GARBĖS NARĖ, KUNIGUNDA KODATIENĖ PAS DETROITO SESES

Sesė Gunda ir Brolis Kęstutis Kodačiai iš savo gyvenvietės Miami Beach aplankė savo bičiulius ir gimines kitose valstijose. Ilgiau pasisvečiavo pas savo sesutę ir svainį Detroito ir savo buvusioje vasarvietėje Nidoje. Abu saule nudegę ir linksmi nesigaili apsigyvenę Floridoje.

Sesėi Gundai labai artimos Detroito Sesės, todėl ji sutiko vieną vakarą praleisti su jomis ir papasakoti kaip pagyventi šaulių moterų veiklą atskirose kuopose. Susirinko 15 sesių "Stasio Butkaus" ir "Švyturio" kuopų su savo vadovėmis. Sesė Gunda papasakojusi kaip buvo dirbama nepriklausomyje Lietuvoje, nurodė kas galima padaryti dabar. Ji išskėlė reguliarių susiėjimų svarbą. Tuo būdu sesės susigyvena, atneša naujų sumanymų ir pasidaro lyg viena šeima. Labai svarbūs pirmosios pagalbos kursai. Lietuvoje šaulės išeidavo labai gerą Pirmosios Pagelbos kursą. Būdavo supažindinamos su priešlėktuvine apsauga ir

pan. Ruošti susibūrimus su paskaitom, programėlėm ir vaišėm. Lankyti senelius ir ligonius ne vien šaulius, bet ir sąjungai nepriklausančius, pradžiuginti juos mažom dovanėlėm. Siųsti siuntinius į Suvalkų Trikampį. Talkinti kitoms lietuviškoms organizacijoms. Sena šaulė, patyrusi sesė Gunda, kalbėjo laisvai, gražiai ir įtikinančiai. Jos Floridoje suruošė kūčias, šiaudinukais papuošė kalėdinę eglutę. Susirinko labai daug lietuvių, kurie gražiai, kultūringai praleido laiką ir buvo gauta pelno, kuris paskirtas lietuviškiems reikalams. Šaulės turėtų ir čia bandyti suruošti viešas kūčias, tik ne kūčių vakarą, bet anksčiau ir tuo būdu suteikti progos susiburti prie vieno stalo visiems, kurie kūčių namuose neruošia.

Vadovės nusiskundė, kad sesės esančios daugumoje per daud pasyvios, nelanko susirinkimų, kad joms viskas neįdomu. Tačiau abi vadovės pasižadėjo bandyti seses išjudinti.

Po pokalbio prie vaišių buvo laisvai pasidalinta įspūdžiais ir mintimis apie šaulišką veiklą.

"ŠVYTURIO" JŪRŲ ŠAULIŲ GEGUŽINĖJE

Vladas Mingėla

Jūrų šauliai Jolanda ir Mykolas Kiziai mieliai užleido savo didžiulį sodą ir namus prie St. Clair ežero Kanadoje, ruošiamai "Švyturio" kuopos gegužinei. Gegužinė įvyko 1973 m. rugpjūčio 5 d. sekmadienį. Jų sodyba yra ant pat St. Clair ežero krantų.

76 šauliai ir svečiai apsidėję stalus džiaugėsi nepaprastu vaizdu. Ežero paviršiumi skriejo maži, vidutiniai ir dideli burlaiviai, tartum išdidžios baltos gulbės. Kiek akis aprėpia — vanduo ir su motorlaiviais ir jachtomis lenktyniaujantieji, burlaiviai. Neiškentę daugelis šaulių maudėsi, o kiti fotografavosi.

Šauliai ir svečiai džiaugsmingai klebėdami linksminosi. Nuotaika buvo labai pakili. Kaikurie, ieškodami pavėsio, stalus pasistatė kitoje kelio pusėje po didžiuliais medžiais. Buvo patenkinti visi: saulės, vandens ir pavėsio mėgėjai. Už tuos visus malonumus vaišingi šeiminingai, Sesė ir Brolis Kiziai, buvo apdovanoti tik nuosirdžiu "ačiū". Šiais laikais tai retenybė!

Mykolo Vitkaus vadovaujama "Švyturio" kuopa, kaip jau anksčiau buvo rašyta, įsigijusi 8 akrių žemės sklypą prie Manchesterio, visiškai prie Dainavos, dabar įruošusi šaudyklą nori pastatyti namą, kuriuo galėtų naudotis visi šauliai. Šiuo metu ruošiami įvairūs patobulinimo ir pagerinimo darbai. Surinkti reikiamas lėšas yra paskelbtas piniginis vaju.

Gegužinės metu daug svečių padavė

pareiškimus. Į kuopą įstojo kandidatais iš Detroito ir Windsor: Č. Skrebulienė, M. Žilinskas, A. ir Vyt. Čiuprinskai, "Aušros" mergaičių kvarteto vadovė Valė Tautkevičienė ir jos vyras Albinas, B. Balaišis, Eug. Pakauskienė, P. Pečkys, A. Rimša. Šiuo metu "Švyturio" kuopa turi apie 30 kandidatų.

Gegužinės metu kuopos išd. Steps Lungys, su Viktorijos ir Lauros Leonavičiūčių talka, platino laimėjimų bilietukus. Dovanas aukojo: Mykolas Vitkus, Adelė Čiuprinskienė ir Steps Lungys. Laimin-giejai: Juozas Kirvelaitis, Birutė Leonavičienė ir A. Rimša.

Švyturietės, Stasė Vyčienė ir Konstancija Kirvelaitienė, sodybos šeimininkės Jolandos Kizienės talkinamos, visiems šauliams ir svečiams paruošė skanius pietus. Kiti pareigūnai: Angelė Šukienė, Vincas Rinkevičius, Juozas Kinčius ir Julius Rin-kūnas.

Kuopos p-kas Mykolas Vitkus nuoširdžiai padėjojo vasarvietės šeiminių-kams Jolandai ir Mykolui Kiziams.

Gegužinės dalyviai taip pat turėjo progos apžiūrėti jų gražią rezidenciją, kurią puošia vertingi paveikslai ir skulptūros. Ypatingą įspūdį paliko iš Lietuvos gauta metalo ir gintaro skulptūra "Jūratė ir Kas-tytis".

"Švyturio" kuopos gegužinė labai pasi-sekė. Energingas ir sumaniam kuopos p-kui Mykolui Vitkui linkime nenustoti ryžto ir turimos nuostabios energijos. Kuopa yra tikrai stipriose ir patikimose rankose.

Gyvuokite, Sesės ir Broliai, švyturiečiai!

PAVERGTŲ TAUTŲ PROTESTO EISENA.

al bud

1973 m. liepos 21 d., nuo pat ankstyvo ryto, Čikagos pagrindinė State g-vė pasipuošė pavergtų tautų valstybinėmis vėliavomis. Daugely vietų plėvėsavo ir mūsų gražiosios Trispaivės. Tai matant, džiaugėsi lietuviška siela ir liūdėjo širdis, kad mūsų Trispaivės negali plėvėsuoti pavergtoje tėvynėje.

12 val. prasidėjo Pavergtų Tautų protesto eiseną, dažnai klaidingai paradu vadinama. Pavergtų tautų atstovai pražygiavo per Čikagos vidurmiestį. Kiekviena pavergta tauta nešė savo vėliavas ir plakatus, skelbiančius pavergėjo ruso kėslus. Lietuviai, kaip ir paprastai, pasirodė geriausiai ir gausiausiai. Labai gražiai ir šauniai atrodė uniformuoti šauliai. Tenka apgailėstauti, kad mūsų skautai, o ypač sportininkai, kurie šiomet vyksta į Europą ir atstovaus lietuvių sportuojantį jaunimą, nesiteikė protesto eisenoj dalyvauti.

Oras pasitaikė geras, todėl buvo daugybė žiūrovų. Protesto eiseną užtruko apie pusantros valandos.

ATIDARYTA "ŠVYTURIO" JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS ŠAUDYKLA

Antanas Grinius

Liepos 22 dieną "Švyturio" jūrų šaulių kuopos Pilėnų stovyklavietėje Mančestery, prie pat Dainavos jaunimo stovyklos, įvyko įrengtos šaudyklos atidarymas. Atidarymas pravestas su visomis ceremonijomis, dalyvaujant spaudos atstovams, svečiams ir šauliams. Buvo išrikuotas uniformuoti šaulių būrys su JAV, Lietuvos ir "Švyturio" jūrų šaulių kuopos vėliavomis.

Šaulių vadovybę, kurią sudarė LŠST p-kas Vincas Tamošiūnas, Jūrų skyriaus vadovas Mykolas Vitkus, c. v. vicepirmininkas Alfa Šukys ir Garbės teismo p-kas Marijonas Šnapštys, su raportu sutiko šaudymo instruktorius Jonas Balsys, asistuojamas šaudymo instruktorės Hildegard Kniurienės.

Šaudyklą atidarant kalbas pasakė: Jūrų "Švyturio" šaulių kuopos pirmininkas Mykolas Vitkus, LŠST c. v. p-kas Vincas Tamošiūnas ir Garbės teismo narys Marijonas Šnapštys. Mykolas Vitkus savo kalboje pabrėžė: "čia, šioje vietoje, prieš trejus metus buvo tik kalnas ir didžiausias raistas, į kurį ir įeiti nebuvo galima, o šiandieną visi matote, kas yra padaryta. Kalnas aplygintas, raistas žemėmis užpiltas. Įrengta šaudykla pagal visus Michigano valstybės reikalavimus. Įrengta lauko vandens pompa, kasamas ežeriukas ir pastatyta modernus lauko tualetas. Greitu laiku bus pradėtas statyti administracijos pastatas su sale, virtuve, valgykla, raštinei patalpa ir keliais miegamaisiais kambariais. Ant likusio kalno bus pastatyta Lietuvos Laisvės paminklas ir trys stiebai vėliavoms: JAV, Lietuvos ir Jūrų "Švyturio" kp. vėliavoms. Paskutiniams įrengimams yra ir mecenatai: Laisvės paminklo mecenatas š. Klemansas Urbšaitis, o vėliavų stiebų — š. Juozas Kinčius. Stovyklavietė tarnaus ne tik šauliams, bet ir visiems lietuviams".

LŠST c. v. p-kas Vincas Tamošiūnas savo žodyje pasveikinęs šios stovyklavietės iniciatorius ir rengėjus ir į šaudyklos atidarymą atvykusius svečius pasakė: "Dalyvavau šv. Petro bažnyčioje, Dariaus ir Girėno 40 žuvimo metinių minėjime ir buvau giliai sujaudintas kun. V. Kriščiūnevičiaus pasakyto pamokslo. Dabar tenka man didelė garbė dalyvauti šiame istoriniame įvykyje ir atidaryti šią jūrų "Švyturio" šaulių kp. šaudyklą. Kaip gera ir malonu turėti nuosavą pastogę svetimoje padangėje. Linkiu geriau-

sios sėkmės pradėtąjį darbą baigti ir ilgus metus džiaugtis savo darbo vaisiais".

Garbės teismo narys Marijonas Šnapštys savo žodyje pasakė: "Visados širdžiai miela pasveikinti tokį darbą, kuris tarnauja lietuvių veiklai, o ypač tokį, kuris tarnaus ne tik mums, bet ir po mūsų. Ir ateinančių kartų bus gražiai įvertintas".

Po pasakytų kalbų LŠST c. v. p-kas Vincas Tamošiūnas perkirpo juostelę ir atidarė šaulių šaudyklą. Po atidarymo, Mykolas Vitkus šovė į 9 taikinį, o Vincas Tamošiūnas į 10 taikinį.

Vėliau padaryta daug nuotraukų ir šaudyklos atidarymas buvo aplaistytas šampanu.

Reikia stebėtis, ką gali darbštūs ir užsispyrę šauliai. Jie, pasiėmę atostogas, nevažiavo kur nors į Floridą ar Bahamos salas, bet suvažiavę dirbo, triūsė Pilėnų stovyklavietėje. Štai tie mūsų darbštuliai: Mykolas Vitkus, Antanas Šiurkus, Steps Lungys ir Vincas Kinkevičius.

Vertindami šaulių gražų užsimojimą, atidarant šaudyklą, aukomis parėmė po \$100 dol.: Anelė ir Alfonsas Žiedai, Algis Bražėnas ir Vincas Atkočiūnas. Vincas Atkočiūnas taip pat parėmė ir LZS-gą, per Vladą Selenį įteikė 10 dol.

Atidarymo iškilimams pasibaigus, šaudymo instruktorių Jono Balsio ir H. Kniurienės instruktuojami, daugelis mokėsi šaudyti ir ilgai girdėjosi šūvių garsai.

SUNKIAI SIRGO LŠST GARBĖS NARYS A. MANTAUTAS

Po pereitų metų šaulių stovyklos pas Tėvus Pranciškonus, LŠST Garbės narys Aleksandras Mantautas, persirgęs inkstų uždegimą, ilgai negalavo. Tačiau, tuo pat metu jis turėjo užbaigti paskutines patalias VI. Pūtvio biografijai. Tuo metu jis taip pat ėjo Brocktono "M. Jankaus" kuopos pirmininko pareigas.

Ilgai persimetus į pūslę, š. m. birželio 20 d. jam buvo padaryta gana skausminga operacija. Po septynių dienų ligoninėj, brolis Mantautas gydėsi ir ilsejosi pas sūnų dr. Vaidie-vutį Mantautą. Šaulių kuopos vadovavimą perėmė š. R. Bichnevičius.

Garbės narė Sofija Mantautienė tuo pačiu metu gydėsi pas dukrą ir žentą Molių, rūpestingai dukros Ramintos globojama. Dabar abu Mantautai sugrįžo į savo namus.

Visi šauliai ir šaulės linki mūsų garbingiems Šaulių sąjungos veteranams geros ir stiprios sveikatos bei ilgiausių produktingų šauliškuose darbuose metų!

SESĖS EMILIJOS GENČIUVIENĖS NETEKUS

A. Budreckas

1973 m. birželio 25 d. Čikagoje, vėžio ligos pakirsta, mirė šaulė Emilija Genčiuvienė. Kilimo buvo žemaitė. Ilgus metus mokytojavo Skuode. Vėlionė buvo gimusi 1898 m. Reketės km., Salantų parapijoje.

Kaip ir dauguma tremtinių, užliejus Lietuvą raudonajai lavai, vėlionė su šeima pasitraukė iš karo liepsnų nusiaubtos tėvynės Lietuvos į Vakarus. Kito pasirinkimo nebuvo, nes ir vėl grėsė išžemiai ir kankinimai Sibiro tundrose ir kačetuose.

Sunkaus gyvenimo Vokietijoje ir visokių nedateklių spaudžiami, persikėlė gyventi į Ameriką, kur jų niekas nelaukė. Čia ir vėl jai teko sunkiai dirbti ir iš naujo kurtis.

Vėlionė buvo didelė optimistė ir sunkios ligos kankinama nepalūžo. Nekartą šauliams ją lankant pabrėždavo, kad labiausiai jai bus gaila palikti seses ir brolius šaulius.

Prieš pat Naujus Metus šauliams sesė Emiliją aplankius ji pareiškusi, kad pasistengs nesutrukdyti ruošiamo sutikimo. Nesutrudė vėlionė nei Kultūrinės savaitės, mirė stovyklai pasibaigus.

Ji buvo patriotė, karštai mylėjo tėvynę Lietuvą, todėl jau Lietuvoje priklausė Šaulių s-gai. Ją matome pirmose gretose ir tremtyje. Vėlionė buvo "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopos valdybos narė iki amžiams neužmerkė savo akių. Buvo gera ir pavyzdinga šaulė, todėl apdovanota šaulių garbės ženklais.

Birželio 27 d. Marquette Parko koplyčioje "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopa atsisveikino su ja. Atsisveikinimą pravedė pirm. Vl. Išganaitis. Šaulių vardu atsisveikino teis. Alg. Budreckas. Prie karsto stovėjo šaulių garbės sargyba.

"Vytauto Didžiojo" kuopos vadovybė ir šauliai išgyvena jos mirtį ir liūdi kartu su jos artimaisiais.

Reiškiu šaulišką pagarbą ir gilią užuojautą giminėms.

A.A. ŠAULYS JUOZAS ČESĖKAS

P. Gulbinas

Š. m. balandžio 27 dieną, sunegalavus širdžiai, mirė Toronto "Vlado Pūtvio" kuopos šaulys Juozas Česėkas. Liūdna žinia žaibo greitumu pasiekė kuopos šaulius. Dar taip neseniai kuopos metiniam

susirinkime jis, pilnas energijos, skaitė revizijos komisijos, kurios nariu jis ilgus metus buvo, pranešimą, o dabar jau nebėra jo mūsų tarpe.

Juozas buvo gimęs 1905 m. sausio 16 d. Strelčių km., Prienų vlsč., Marijampolės apskrityje. Mokėsi Prienuose ir Kaune, tačiau geriausia vėlionės mokykla buvo pats gyvenimo nueitas kelias. Mokslo metai, tarnyba Teisingumo ministerijos prokuratūroje, vėliau ūkininkas, valstiaus viršaitis.

Artėjant raudonesiems antru kart Lietuvon, pasitraukė Čekoslovakijon, o iš ten — Vokietijon. Prasidėjus emigracijai atvyko į Kanadą, į Montrealį iš kurio persikėlė į Torontą, kuriame išgyveno apie 20 metų. Dirbo vaikų ligoninėje iš kurios paskutiniu metu buvo išėjęs pensijon. Buvo spaudos ir knygų mylėtojas. Buvo tolerantas todėl labai mėgiamas organizacijoje. Buvo Tautinės sąjungos Toronto skyriaus p-kas, priklausė skautų rėmėjų būreliui. Kanados Lietuvių Fondo narys, o paskutiniu metu, abu su žmona Leokadija, aktyviai įsijungė į Toronto Lietuvių Namų veiklą.

Šaulių Sąjungai priklausė nuo pat jaunystės. 1924 metais įstojo į gimtojo Strelčių kaimo šaulių būrį. Persikėlęs Kaunan priklausė Teisingumo ministeri-

jos šaulių būriui. Išėivijoje atkūrus Šaulių sąjungą, 1959 metais įsijungė į "Vlado Pūtvio" kuopą. Buvo tvarkingas, pavyzdintas, pareigingas ir visų kuopos šaulių gerbiamas šaulys. Kurį laiką buvo kuopos valdyboje, bet ilgiausiai revizijos komisijoj.

Š. m. gegužės 1 dieną š. Juozas Česėkas po pamaldų Toronto Šv. Jono Kr. parapijos bažnyčioje, kurias atnašavo ir pamokslą pasakė parapijos klebonas šaulys kun. P. Ažubalis, asistuojant tėvui R. Šakaliui, O.F.M., buvo nulydėtas į Šv. Jono lietuviškas kapines, Port Credit. Bažnyčioje dalyvavo didžiausias būrys vėlionio draugų ir vienminčių, kurie palydėjo jį ir į amžinojo poilsio vietą.

Kapinėse tikiybines apeigas atliko kun. J. Staškevičius ir tėvas R. Šakalys, O.F.M. Su vėlioniu atsisveikinimo kalbas kapinėse pasakė šaulių kuopos vardu kp. p-kas Stasys Jokubaitis, Tautinės sąjungos vardu — p-kas Pr. Bastys ir Toronto LB apylinkės vardu p-kas J. Karpis.

Šauliai laidotuvių koplyčioje ir bažnyčioje stovėjo garbės s argyboje prie tautinė vėliava uždengto vėlionio karsto, šauliai taip pat nešė ir jo karštą.

Kapuose sulankstyta tautinę vėliava perdavė vėlionio našlei. Leidžiant karštą duobėn, šauliai atsisveikino kariniu salutu. Apeigos baigtos tautos himnu.

Giliam liūdesy liko: našlė Leokadija, dukra Lilė Nakrošienė su šeima ir sūnus Algimantas su šeima. Į laidotuves iš Detroito buvo atvykusi vėlionio brolio, Vokietijoje mirusio plk. Kazio Česėko, žmona Apolonija ir dukra Judita Jonynienė, kuri savo dėdės atminimą įamžinti Lietuvių Fonde paliko \$100.-auką. \$100 (šimtą) Lietuvių Fondui savo tėvelio ir senelio atminimui įamžinti įteikė ir L. V. Nakrošių šeima.

Ilsėkis ramybėje, mielas šaulys Juozai, svetingoje Kanados žemėje, lietuviškose Anapilio kapinėse.

Ministerių Stasi LOZORAITI, Lietuvos Diplomacijos Šeŭa ir LVS RAMOVĖ garbės Nari, sulaukusį 75 metų amžiaus, sveikina ir linki geros sveikatos ištvermės ir nepalaužiamo ryžto, dar ilgus metus dirbti Tėvynės Lietuvos labui ir valstybės gerovei.

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGA RAMOVĖ

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

— **Ats. kpt. Kazys Vadopalas** mirė Kaune liepos 24 d., sulaukęs 74 m. amžiaus. Buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, dirbo Intendantūroje ir kaip Klaipėdos sukilėlis — Sukilėlių štabe. Kilęs iš Biržų apsk.

— **Karininkas Felicijonas Rauba** stajigai mirė Čikagoje, birželio 10 d. sulaukęs vos 62 m. amžiaus. Palaidotas Šv. Kazimiero liet. kapinėse.

— **Kpt. Rimas Navikėnas**, buvęs Kanados taikos prižiūrėjimo Vietname dalinio narys, liepos 31 d. grįžo į savo bazę Petewawa, parsivežęs įvairių įspūdžių. Būtų gera, kad parašytų į "Kari".

— **Ltn. Aras Dailidė**, buvo atvykęs į Brookfield, Ill. pas savuosius porai dienų. Jis vėl išskrido į New England, kur rudenį, ar žiemą, išvyks į Pietų ašigalių mokslo reikalais. Linkime sėkmės kelionėje!

— **Kazys Masiliūnas**, Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris, mirė š. m. liepos 12 d. Kaune, sulaukęs 71 m. Virš 15 metų išbuvo ištremtas Sibire ir grįžo su palaužta sveikata. Laisvės metais buvo pedagogas, visuomeninkas, spaudos darbininkas. Redagavo "Švietimo Kelius". "Tautos Mokyklą".

— **Kastytis Triukas**, atlikęs karinę prievolę ir metus išbuvęs Vietname, grįžęs tęsė studijas ir šiemet baigė Normal, Ill. universitetą, įsigydamas matematikos bakalauro laipsnį. Gyvena Waukegan, Ill.

— **Psk. Vladas Z. Mitrikis** mirė nuo plaučių uždegimo, liepos 12 d. Comberdian kaime, Ont. Kanadoje, sulaukęs vos 33 metų. Buvo Kanados kariuomenėje įsigijęs dantų techniko specialybę. Palaidotas Kanados karių garbės sargybos dalinio ir orkestro gražiomis apeigomis.

— Lietuvos kar. kūrėjas savanoris ats. ltn. **Jonas Vilušis** paminėjo savo 75 m. gyvenimo sukaktį Čikagoje. Jis yra Vyčio Kryžiaus kavalerius, kovų invalidas, inžinierius, teisininkas, visuomenininkas ir valstybininkas. Būtų gera, kad jis parašytų savo išgyvenimus "Kariui".

— Laisvės kovų dalyvis, sav.-kūrėjas **Petras Mockaitis** šiemet pradėjo savo deimantinius sukaktuvinius metus. Karinėje tarnyboje išbuvo 5 metus.

— **M. Šiušelis ir Algis Valiūnas**, baigę mokslus V. Vokietijoje liepos mėn. 2 d. išvyko karinės prievolės atlikti. Romovos apl. pirm. Sal. Antanaitis jiems Sefelde surengė išleistuves.

— **Kar. Vytautas Pašakarnis**, nuo širdies priepuolio mirė liepos 8 d. San Diego, Calif. Velionis buvo baigęs Karo Mokyklą, Vilniaus u-tą. Yra buvęs teisėjas. Mirė sulaukęs vos 53 m.

— **Jonas Shukas-Šukys**, II Pas. karo veteranas, mirė liepos 17 d. Čikagoje, sulaukęs 65 m. amžiaus. Lietuvoje likę jo du broliai.

— **Narcizas Tautvilas**, buvęs Lietuvos kariuomenės gen. štabo pulkininkas, mirė rugpjūčio 17 d. Vašingtone, kur dirbo Kongreso bibliotekoje.

— **Sgt. Paulius C. Čičkus**, iš Marquette Parko, Chgo., baigė I Div. mokyklą, Fort Riley, Kansas. Ltn. **Edvardas A. Putis**, iš tos pačios vietos, irgi tarnauja toje pačioje pėst. divizijoje.

— **Jonas Stašys**, Lietuvos kar. sav. kūrėjas, rugpjūčio 14 d. paminėjo savo 72 gimtadienį. Dalyvavo kovose su visais trimis priešais būdamas kulk. Kuopos būrininku.

— **Balzeko Lietuvos Kultūros Muziejuje** yra įsteigtas Lietuvos Karinis skyrius, kuris nuolat plečiamas ir tobulinamas. Jis registruoja ir visus mirusius. Muziejus išleido specialų ženkliuką su tautinėm vėliavom ir su įrašu: "Help Lithuania be free."

— **Naujokų šaukimo komisija** praneša, kad ir panaikinus privalomą ėmimą į kariuomenę, tie kurie šiemet turėtų būti šaukiami, visvien privalo registruotis. To nepadarius, nusižengiama fed. įstatymams.

— **Adam (Andriulis) Anderson**, buvęs Amerikos Dariaus ir Girėno legiono vadas, jau trečią kartą buvo išrinktas vadu 5-je apylinkėje, kurią sudaro 40 postų. Specialus komitetas jį pagerbė liepos 7 d.

— **Tarnavęs Lietuvos aviacijoje Vladas Markonis** mirė liepos 12 d. sulaukęs 69 m. amžiaus. Gyveno Čikagoje, buvo kilęs iš Alytaus.

— **Juozas C. Rasilevičius** gyv. 20 Chamberlain str., Plains Township, mirė liepos 20 Veteranų Administracijos ligoninėje. Palaidotas liepos 23 iš Wilkes Barre Švč. Trejybės bažnyčios parapijos kapinėse, Bear Creek. Velionis buvo II Pasaulinio karo veteranas.

— **A. a. Kostas Aleksišnas**, akt. Julijos Cijūnėlienės tėvelis, buvęs savanoris-kūrėjas, po ilgos ir sunkios ligos, rugpjūčio 23 d. vakare mirė Lemonte. Laidojamas ateinančių pirmadienį iš Petkaus Marquette laidojimo koplyčios.

— **St. Račkauskas**, buvęs Lietuvos kariuomenės savanoris mirė Perthe, Australijoje. Prieš mirdamas prašė, kad karstą lydėtų draugai savanoriai. Gyvendamas Lietuvoje, tarnavo policijoje.

— 1973 m. liepos 15 d. sekmadienio ryte darbe, staiga, mirė **Edvardas Sabaliauskas**. Velionis palaidotas Mostono, R. K. kapinėse liet. kapuose š. m. liepos 21 d. (Mančesteryje, Anglijoje).

Edvardas gimė 1913 m. rugpjūčio 23 d. Daugelišky, Švenčionių apskrityje. Pradžios mokyklą baigė Kupiškų. Lankė Utenos gimnaziją. Dar jos nebaigęs dirbo Kupiškių valsčiuje raštininku. Karinę tarnybą atliko Šiauliuose ir Kaune aviacijoje, įsigydamas grandinio laipsnį.

— Lietuvos Karys **Leonas Laniauskas** mirė rugp. pabaigoje, Cicero, Ill.

Petras Umbrazevičius mirė š. m. birželio 7 širdies smūgio ištiktas. Palaidotas birželio 12 Emsdetteno kapinėse. Buvo gimęs 1911 sausio 25 Kaune. Į Vokietiją atvyko apsilvilkęs kario uniforma. Čia jis aktyviai dalyvavo lietuviškoje veikloje, buvo VLB Emsdetteno apylinkės pirminku, ypač rūpindamasis lietuviybės išlaikymu ir lietuvių vieningumu.

Edvardas Vasiliauskas — Lietuvos Sostinės Vilniaus medalio projektas

— 1972 m. Šveicarijoje buvo praveistas 16-19 metų jaunuolių, mokytojų ir universitetų profesorių apklausinėjimas krašto gynybos reikalu. Didžiama pasisakė, kad šveicarai turi išlaikyti neutralitetą, paremtą stipriu ginklavimu ir geru krašto kariniu parengimu; krašto ginkluotos jėgos ir karinė parengtis, privalo pasilikti ir toliau toje pačioje sistemoje.

— Suomiai perka iš anglų prieštankines raketas, iš rusų T-55 tankus ir pėstininkų šarvuotus vežimus, iš švedų Saab-35 lėktuvus naikintuvus.

— Rusai, minėdami 50 metų komunistinės santvarkos sukaktį, visur pabrėžė amžiną tautų draugystę. Amerikiečių karinė spauda pastebi, kad šios draugystės šešėlyje, Pabaltijo tautos ir ukrainiečiai (nemainimos Kaukazo tautos) deda visas pastangas išsilaikyti rusų nesuvirškintos, išsilaikyti savitumą ir atgauti nepriklausomybę.

Amžinos draugystės vardan, II Pas. karo metu, iš bendro sovietų 200 divizijų skaičiaus, rusų kareivių buvo 66%, ukrainiečių 22%, uzbekų 5%, kazokų, totorių, baltgudžių po 3%, armėnų, žydų ir pabaltiečių po 2— ar mažiau. Paskelbtų herojų buvo: 8160 rusų, 2069 ukrainiečiai, 309 baltgudžiai, 161 totorius, 108 žydai, 96 kazokai, 90 armėnų, 90 amerikiečių, 69 uzbekai, 61 moldavas, 44 kirkizai, 43 azarbeidžaniečiai, 39 baškirai, 32 ganetai, 18 turkmenų, 15 lietuvių, 14 tadžikų, 13 latvių, 12 kirkizų, 10 urdų, 9 estai, 9 karelai, 8 kalmukai, 6 adygai, 5 abčasai ir 3 jakutai.

— Albanai gavo iš kiniečių 55 vidutinio dydžio tankus T-59c ir T-62c, kurie buvo pagaminti pagal rusų tankų T modelius, gautus prieš penketą metų. Pagal šiuos modelius kiniečiai patys pasigaminos reikiamą kiekį ir įvedė savo ginklavimą.

— Visos anglų įgulos Europoje, motorizuotos "Stalworth" šarvuotais autovežimais. Pusės tonos "Rover" sunkvežimiai pakeisti "Rover" vienos tonos pritaikytas vežioti pėstininkų tiesioginės paramos ginklus: 105 mm lauko patrankas, "Rapier" ir "Swingfire" raketas. Netolimoje ateityje, pėstininkų motorizuotus dalinius, angliai numato papildomai aprūpinti keturių tonų "Bedford" dizelinais ir dešimties tonų transporto sunkvežimiais.

— Vakarų Vokietijoje olandai užsakė 415 Leopard tankų, belgai 333, norvegai 78, italai jau gavo 200 ir užsakė dar 600; Leopard II tankais numato apsirūpinti turkai, graikai ir danai.

— Vakarų Vokietijos ginkluotos jėgos 1975 m. turės savo ginklavime 35 mm priešlėktuvinius Oerlikon automatinius pabūklus įrengtus Leopard tanko bokšte, sukiojamam 360 laipsnių. Įgulą sudarys 3: vadas, vairuotojas ir taikytojas. Dvivamzdžiai pabūklai turės radaro įrengimus ir elektroninius taikymo kompiuterius. Šarvuotis kautynių parengtyje svers 45 tonas. Pabūklų greitošauda po 9 šūvius, per sekundę. Vežiojamas šaudmenų ištėklus — 700; iš jų 660 prieš lėktuvus ir 40 žemės taikiniams; pastarieji yra galingesnio užtaiso. Pabūklai gali šaudyti automatiniai ir pavieniais.

— 1938-40 metais vokiečių pastatyta vakarų gynybos siena, nusitęsusi apie 200 km turėjusi saugoti nuo prancizų puolimo vykdant invaziją Lenkijon (tuomet savo uždavinį atliko), šiuo metu sudaro daug kliūčių normaliam gyvenimui ūkininkams, miestiečiams. Metrinės gelžbetonio sienos nesiduoda lengvai išsprogdinamos kur reikia praplėsti dirbamos žemės ar statyti nauji pastatai. Jau išleista sprogdinimams ir laužo pašalinimui virš \$10 milijonų. Vieno bunkerio pašalinimas kainuoja apie \$10,000.

— Švedai pasikeis su šveicariais tankais, kuriuos bandys ir pasikeis bandymų išdavomis ir kritika. Švedai gaus šveicarų Panzer 68, šveicarai gaus švedų S tankus. Manoma, kad tuo pavyzdžiu paseks ir kitos Nato valstybės.

— Amerikiečių dieninėje spaudoje tilpo žinutė, kad Pentagono duomenimis, Varšuvos pakto masinės jėgos neįstengtų sugniuždyti NATO jėgų Europoje, nebent panaudotų branduolinės energijos ginklus. Pasak Pentagono, komunistų oro jėgos negalėtų vyrtauti ore ir povandeniniai laivai nesutrukdytų amerikiečių tiekimo vykdomo sąjungininkams laivais Atlanto vandenynu. Pastebima, kad Pentagono palyginamoji karinių jėgų studija buvo atlikta labai kruopščiai ir pagrįstai. To išdavoje apie 300,000 amerikiečių karių bus atitraukta iš Europos.

— Amerikiečiai atrado būdą kontroliuoti branduolinės energijos atpalaidavimo kiekį ir vadovaujantis tuo principu pagamins taktines raketas ir artilerijos sviedinius, kurių sproginimo galia prilygsta 50 tonų TNT. Iki šiol taktiniai užtaisai prilygo 1000 to TNT. Nauji branduolinės energijos užtaisais taktiniai ginklai, pavadinti Mini-Nukes, buvo projekte jau keletas metų. Galutinam išbaigimui kliudė kongresas ir buvęs gynybos sekretorius R. S. McNamara. 1975 metais Mini-Nukes ginklais numatoma apginkluoti NATO valstybes.

— Amerikiečiai turi užsakymų iš įvairių kraštų aprūpinti taktiniais F-5 naikintuvais. Tautinė Kinija — 100, Brazilija ir Turkija po 200 (šiuose kraštuose amerikiečiai numato įrengti minėtų lėktuvų fabrikus), Iranas — 170, Saudi Arabija — 50; Indonezija pirsks 120 naikintuvų F-5E.

— Amerikiečiai pagamins naują pėstininkų šarvuotą autovežimą XM713, kuris pakeis iki šiol turėtą XM113. Įgulą sudarys vairuotojas ir vežimo viršininkas, kuris kartu bus ir taikytojas. Šarvuotyje tilps 10 kautynių parengtyje kovotojų su dienos ištėklių atsargomis. Ginkluotas 20 mm automatiniu pabūklų ir 7,62 mm kulkosvaizdžiu su infra raudonų spindulių taikymo įrengimais ir ginklų stabilizatoriais. Galutinas perginklavimas numatomas 1976 m.

SĖKMINGAS "KARIO" PRENUMERATŲ VAJUS

LŠST suvažiavimo metu buvo nutarta paskirti kiekvienam šaulių daliniui kiek turi surinkti "Kario" prenumeratų. Visos kuopos ir daliniai stengėsi savo kvotą išpildyti, o kaikurie daliniai ne tik išpildė, bet ir gerokai viršijo. "D.L.K. Algirdo" kuopa Hamiltone, Kanadoje iki šiol surinko ir "Kariui" nusiuntė 17 naujų prenumeratų. Metų pabaigoje tikisi gauti daugiau prenumeratorių.

Bendrai dirbdami šauliai gali ir atlikti didelius darbus.

Algirdui Budreckui — 60 METŲ

J. W. Goethe, kartą diskutuojant tėvynės sąvokos definiciją, būk yra pasakęs: „Wo deine Wiege stand, da ist dein Heimatland“. Tačiau, pats gyvenimas, praktikoje su tokiu aptarimu nesutinka. Nesileidžiant į platesnes šio klausimo studijas, imsime šiandieną minimą mūsų sukaktuvininką Algirdą Budrecką, kuris gimė 1913 m. Romanijoje (Rumunijoje, buv. Besarabijoje), Soroki mieste ir savo kūdikystę ir ankstyvą vaikystę tenai, ne Lietuvoje, gyveno. Algirdo tėvas, Juozas Budreckas, žemaitis nuo Darbėnų, senos lietuvių Budrių-Budreckų, Lietuvos bajorų, šeimos, po 1863 m. sukilimo Sibiran ištremtų, palikuonis, baigęs Maskvos universitetą, pagal savo išsimokslinimą Lietuvoje darbo gauti negalėjo, tat tarnavo Rusijoje darbuodamasis teismų magistratūroje. Mylėjo Lietuvą, ilgėjosi jos, todėl atostogas beveik kasmet praleisdavo Lietuvoje. Motina taipgi senovės lietuvių bajorų, Lietuvos patriotų ir veikėjų ainė, Mikalina Korgaudaitė. Kėdainių apskrityje ji buvo paveldėjusi kelis dvarus, viename kurių (Juodžemiuose, Šėtos valsčiuje, po žemės reformos Lietuvoje) ir gyveno. Nuo 5-ųjų metų amžiaus čia augo ir brendo Algirdas, kuris iš savo tėvų visam gyvenimui paveldėjo didžiąją Lietuvos žemės meilę ir savo gimtinę laiko Juodžemių dvarą, Šėtos valsčiuje, bet ne Soroki miestą, Romanijoje.

1918 m., Budreckų šeima grįžo į Lietuvą ir, veiklusis Algirdo tėvas, kaip jau prityręs teisininkas, entuziastiškai stėjo atstatomos Lietuvos valstybės Temidės tarnybon. Likimas jam lėmė garbingas pareigas — viename pirmųjų būti „Pirmojo Lietuvos Apygardos teismo“ (Kaune) steigėju ir teisėju iki pat mirties, kuri jį ištiko 1929 m.

Algirdas iš mažens buvo „edukuojamas“ privačiai samdomo mokytojo, namuose. Sulaukęs 11-kos metų amžiaus, namie pradėtąjį mokslą tęsė Šėtos vidurinėje mokykloje, direktoriaus istoriko Jono Švobos vadovaujamoje. 1937 m. Algirdas baigė Vytauto Didžiojo universitetą gerais pažymiais ir gavo teisininko diplo-

mą. Teismo kandidato stažą atliko Kauno apygardos teisme. Atlikę stažą buvo paskirtas apylinkės teisėju. Pareigas ėjo Alytuje, Kaune ir kt. vietovėse. Bolševikų (kol dar masiniai netrėmė) ir nacių okupacijos metais teisininkas Algirdas Budreckas vertėsi advokatūra Kaune.

Algirdas, būdamas geras teisininkas, lygiai geras yra psichologas, įžvalgas, sumanus ir greitos orientacijos žmogus. Į gyvenimą jis žiūri kaip į tam tikrą meną, — kad gyvenimas sektųsi — reikia mokėti gyventi. Ko negalima atsiekti kitokiu būdu — reikia naudoti tam tikrą „strategiją“ — reikia vaidinti, o tai ir yra menas — sako Algirdas. Ir toji Algirdo „strategija“: švelnumas, mandagumas, meilė ir įžvalgumas yra pagrįsta gyvenimo faktais, praktikoje išbandyta, savo paties pergyvenimais patirta.

1941 metais, „draugų“ kaip „buožė“ atleistas iš teisėjo pareigų, Algirdas kurį laiką „atsargiai“ gyveno tėviškėje, Šėtos valsčiuje. Kaip žinia, pagal vyr. čekisto Sierovo genocidinę instrukciją, visi buvę teisėjai buvo laikomi „liaudies priešais“ ir todėl buvo sekami, suimami, tardomi, kalinami ir žiauriai kankinami, neretai nužudomi vietoje, arba ištremiami į Užpoliarines sritis į vergų darbo stovyklas, mažiausiai 25-riems metams „persiauklėjimui“... Algirdas su savo broliu Liutavaru buvo dvynai ir vienas į kitą panašūs taip, kad kartais net tikroji motina vargiai atskirdavo (ypač jei vienodai

būdavo apsirėdę) kuris Algirdas ir kuris Liutavaras. Tuo neramiu laikotarpiu, Algirdas tą dvynių panašumo aplinkybę labai sumaniai išnaudojo: per pažintis ir už gerą „honorarą“ išgijo Liutavaro vardu pasą, o brolių (Liutavara) aprūpino savo pasu. Tuo būdu, iškilus reikalui, abu turėjo dvigubus pasus, t.y., savo ir brolio vardus.

1941 metais, vieną gražią birželio mėnesio dieną, Algirdui vienam namie esant (tuo metu jis buvo bedarbis), prieš fasadinį rūmų priebutį sustojo karinis sunkvežimis iš kurio vikriai išsiritę net trys čekistai: du uniformuoti, trečias civilis (atrodė lietuvis „špicelis“), visi ginkluoti. Apytekini jie įbėgo į salioną, iš kurio, išgirdęs motoro tarškimą, pro langą iš tolo akyliai juos sekė Algirdas, pasiryžęs suvaidinti Liutavara, kuris niekur nebuvo „įmaišytas“. Įėjusius Algirdas ramiai ir mandagiai pasitiko, gera rusų kalba pasveikino ir paprašęs sėstis, pasiūlė ko nors šalto atsigerti, o gal ir užkąsti. „Svečiai“ nuo vaišių atsakė, bet toks netikėtai švelnus priėmimas juos „nuginklavo“. Norėdami vaidinti kultūringus (kaip jiems būdavo įsakoma), rusų kalba, žinoma, paklausė jį ar čia gyvena Algirdas Budreckas. Gavę teigiamą atsakymą, pasiteiravo kur jis yra, pridurdami, jog jis jiems esąs reikalingas. „Jis išvažiuavęs į Vilnių ir grįšias po poros dienų“, atsakė Algirdas. „O tu kas toksai būsi?“, paklausė vienas „svečių“ Algirdą ir tuo pat metu iš savo planšetės ištraukęs pradėjo nagrinėti kaž kokį sąrašą. „Aš esu Liutavaras Budreckas, antrasis šių namų savininkės sūnus, ramiausiai atsakė Algirdas. „Duok čia namų knygą“, pareikalavo čekistas. „Prašau“, pateikė ir namų knygą Algirdas. Knygoje, be kitų rado įregistruotą ir Algirdą ir Liutavara. „Parodyk pasą“, pareikalavo čekistas. „Prašau ir pasą“, išėmęs iš kišenės Liutavaro vardu pasą ramiausiai pateikė čekistams. Taip ramaus, mandagaus elgesio suglumyti čekistai užmiršo net asmens ir buto kratą padaryti (kas tokiais atvejais visur ir visada būdavo daroma), išvyko tikėdamiesi, žinoma, vėl netrukus atvykti ir pasiimti sugrįžusį Algirdą, nes Liutavaras, jų sąrašuose neįrašytas, kol kas, jiems nebuvo reikalingas.

Tuo būdu panaudojęs savo gyvenimo "meną", savo "strategiją", Algirdas tikriausiai išvengė, jei ne mirties vietoje (pasipriešinimo atveju), tai kankinimo, Vorkutos ar Solovkų žiauriojo režimo vergų darbo stovyklos bent 25-riems metams "persiauklėti".

Rudmarškiniai, begaudydami "savanorius" Rytų frontui ir Reicho darbams, kartą užklupo Algirdą jau advokatavusį) teatre. Pakalbėjęs su žandarais švaria vokiečių kalba ir parodęs neabejotinos vertės "gerai padarytą" ūkininko, vokiečių karo reikalams dirbančio, dokumentą išvengė priešlaikinės ekskursijos į "Gražųjį Reichą".

1944 m. raudonajam amarui vėl užtvindant Lietuvą, Algirdas pasitraukė į Vakarus. Pradžioje apsistojo Vienoje (Austrijoje). Kaip advokatas čia darbavosi Lietuvių Sąjungoje, įvairiais galimais būdais padėdamas ir atstovaudamas savo tautiečius. Ten jis supažino su dabartine savo žmona, tada p-le Irena-Tamara Čekavičiūte (medicinos daktaro Čekavičiaus dukterimi), Vienos universitete gilinusią germanistikos ir istorijos studijas. Gražiajai Vienai nuo amerikiečių ir anglų bombardavimų liepsnojant ir griūvant, Algirdas su savo jauna gražuole žmona pasitraukė Vokietijon, kur 1945-47 m. Heidelbergo universitete gilino teisių mokslo studijas, ruošdamas doktoratą. Vėliau, iki išemigravimo į JAV, dirbo IRO tarnyboje Mattenbergo ir kt. DP stovyklose teisiniu patarėju, žinoviškai, uoliai ir nuoširdžiai patarnaudamas ypač emigrantiniuose reikaluose ne tik savo tautiečiams, bet ir kitautiečiams tremtiniams.

1948 m. Algirdas su žmona atvyko į Ameriką ir apsigyveno Čikagoje. Kaip ir kiekvienam, kiekviena pradžia ypač naujose emigrantiškose sąlygose ir Algirdui nebuvo lengva. Tačiau, jo sumanumas, gabumai, energija, ryžtas "prasimušti" ir ištvėrmė, visas kliūtis nugalėjo. Netrukus jis be kliūčių išlaikė "Real Estate" brokerio egzaminus ir gavęs leidimą įkūrė savo nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo įstaigą, kuri dabar jau naujuose, erdviuose, nuosavuose namuose sėkmingai tebeveikia. Be to, jis jau eilę metų atsakingose pareigo-

se darbuojasi dienraštyje "Naujienos".

Solenizantas yra uolus spaudos bendradarbis, rašo daugumai laikraščių. Dienraščiuose "Drauge" ir "Naujienose" ilgą laikotarpį redagavo nekilnojamojo turto skyrių, tuo labai naudingai ir neužinteresuotai, įvairiais teisiniais patarimais patarnaudamas skaitytojams. Ypač aktualiais šauliškais ideologiniais klausimais dažnai skaitome jo rašinius Kario globojame "Tremties Trimite", "Naujienose", "Sandaroje" ir kt. Be žurnalistinių-publicistinių sugebėjimų Algirdas, neabejotinai turi ir poetinių gabumų. Nemaža jo kūrybos, patriotinėmis temomis, persunktų tėvynės meilės jausmais ir skatinimu kovoti dėl tėvynės — Lietuvos iš vergijos išlaisvinimo eilėraščių telpa "Tremties Trimite", "Sandaroje" ir kt. leidiniuose. Algirdo darbo kambarys apstatytas knygų spintomis, turtinga lituanistika.

Mokslu ir bendrai, literatūrinėmis istorinėmis žiniomis šarvuotas ir turėdamas gražbylystės dovaną Algirdas Budreckas, švenčiant tautines-valstybines šventes, įvairių svarbių įvykių minėjimus per vietos radio stotis taria atatinckamas progai pritaikintas kalbas, skaito paskaitas, deklamuoja savo kūrybos eilėraščius. Paskaitų skaityti jis kviečiamas ir dažnai vyksta toli už Čikagos ribų, į kitas valstijas ir net į Kanadą. Jo darbai liudija jį esant didelės energijos vyrą.

Be visos eilės šakotos jo veiklos darbų, jis randa laiko ir svetimą spaudą sekti. Čikagoje leidžiamas lenkų dienraštis "Dziennik Związkowy" kartą paskelbė straipsnį šmeižiantį, ne tik mūsų Šaulių sąjungą, karius, bet bendrai lietuvius. Esą, buvę SS Hitlerio divizijos lietuviai karininkai, kaip emigrantai pasiekę JAV, už tarnybą karo metu Hitleriui gauną stambias pinigines pašalpas ir, kaip lietuvių nacionalistų karinės grupės nariai, sutartinai su atgyjančiais vokiečių naciais, veikia prieš žydus ir lenkus. Į šį provokacinį, mus šmeižiantį straipsnį, niekas mūsų neatsiliepė. Tik Algirdas Budreckas, pačių lenkų spaudoje, "ponams" lenkams įrodė, jog jie, begėdžiai, vis dar verčiasi melu ir piktu tendencingu šmeižtu prieš

lietuvius. Jis griežtai pasakė, kad lietuviai nei karo metu, nei po karo su naciais nebendravo, jokių Hitlerio gvardijų, divizijų nei legionų neturėjo ir nepaisydami vokiečių okupacinės karinės valdžios grasinimų griežčiausiomis represalijomis į Hitlerio karines formacijas nestojo. Taigi ir jokių pašalpų iš jokių vokiškų organizacijų ar kitur negavo ir negauna ir nei prieš lenkus, nei prieš žydus lietuviai neveikia. Priešingai ir lenkams ir žydams, nepaisant jų lietuviams darytų "kiaulyščių", nelaimėje ar bėdoje, kuo galėdami padėjo. Šmeižtą paskelbusiai redakcijai, pagrasindamas teismo procesu, Algirdas pareikalavo tą šmeižtą nedelsiant atšaukti ir už įžeidimą lietuvius atsiprašyti. Ir ką gi? ... Tame pat "Dziennik Związkowy" lenkai savąjį šmeižtą atšaukė ir atsiprašinėdami aiškinosi, kad redakcija buvus suklaidinta blogos valios informatoriaus.

Algirdo Budrecko gyvenimo šukis: bekompromisinė iki galutinės pergalės kova už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę! Už visą tai jo bendradarbiai įstaigose ir organizacijose, nuo eilinio iki vadovaujančiųjų asmenų, gerbia jį ir myli. Už nuopelnus Šaulių Sąjungai, Lietuvai ir lietuvybei Algirdas yra apdovanotas Šaulių Sąjungos garbės žymenimis, o už uolų bendradarbiavimą spaudoje ne kartą yra gavęs pinigines premijas, kurias jis dažniausia aukoja organizacijų labui.

Diplomuotam teisininkui, žymiam Šaulių Sąjungos Tremtyje ir visuomenės veikėjui, šauliui Algirdui Budreckui, šiemet liepos mėnesį sukako šešiasdešimt metų amžiaus. Aš pats ir, tikiu, visi skaitlingi Jo draugai, nekaltant jau apie šeimos artimuosius, mūsų mielam Sukaktuvininkui, nenuilstamam dėl Lietuvos laisvės uoliam kovotojui, Algirdui, nuoširdžiai linkime sveikam, veiksmingam ir darbingam dar ilgus, ilgus metus gyventi ir sulaukti vėl atsikuriančios Lietuvos, kurion laisvon sugrįžus, vėlionies savo tėvo pavyzdžiu, ištikimai tarnauti Laisvos Lietuvos TEMIDEI, atkuriant priešų sunaikintus buvusius garbingu mūsų teismus.

Konstantinas Petrauskas

A.A. BALYS DIČIŪNAS

Tolimoje Australijoje, Adelaidės mieste, š. m. VI.8 d. mirė tauraus, krikščioniško būdo a. a. Balys Dičiūnas, gimęs 1908 m. Varnų km., Dukšto valsč. Zarasų apskr. Užaugo gausioje 9 vaikų šeimoje, tad, iš mažens pažinęs gyvenimo sunkumus, įgijo gero sumanumo ir praktiško galvojimo visam gyvenimui. 1939 m. buvo pašauktas karinei prieveilei, bet ir po jos liko tarnauti Pirmajame Gusarų Didžiojo Kunigaikščio Jonušo Radvilos pulke viršilos laipsniu. Šalia karinės tarnybos siekė mokslo suaugusių gimnazijoje ir, dar nepasitenkinęs tuo, studijavo politinius ir socialinius mokslus Kauno Universitete. 1937 m. vedė farmacininę Kazimierą Liutkevičiūtę, bet 1940 m. rusų okupacija sujaukė šios laimingos šeimos planus. Jis buvo įjungtas į Raudonosios Armijos 213-to pulko raitų žvalgų dalinį. Tada Dičiūnų nuosavas namas virto slaptos rezistencijos centru. Jis ir liko tarnauti tik vienam ponui — savam kraštui, bet ne okupantui. Pasišalinęs į Vokietiją, išbuvo eilę metų Detmolde, kur atliko

vieno iš pagrindinių tos lietuvių tremtinių kolonijos kūrėjo pareigas. Buvo ryšinininkas ir kitoks pareigūnas prie Lietuvių Komiteto, padėjo organizuoti plačių Westfalijos apylinkių lietuvius, pabėgusius nuo raudonojo maro, į tremtinių organizacijas. Organizavo ir dirbo su savo svainiu lietuviškuose prekybos namuose Detmolde.

1949 m. išemigravo su savo šeima į Australiją ir atvyko į Adelaidę, kur aktyviai dalyvavo lietuviškose organizacijose ir jų valdybose. Keliolika paskutinių metų ypatingai daug savęs, savo sveikatos ir lėšų skyrė Lietuvių Katalikų (parapijos) Centrai su Šv. Kazimiero koplyčia Adelaidėje ir vadovavo šio centro ūkiui. Gaila jo ankstyvos mirties, nes jam nebereikėtų ilgai laukti poilsio pensijoje. Savo gerais norais, sugyvenimo ir artimo meilės troškimais liko žmonių labai gerbiamas. Dėl savo kuklaus būdo neieškodamas garbės, jos labai daug susilaukė per ypatingai gražias laidotuves. Iš prigimties buvo karys: tiesus, pareigingas, žodingas.

Greičiausiai dėl tėvo pagarbos laisvojo krašto, o ne okupanto karo tarnybai, jo du sūnūs dvynukai, Rimgaudas - Adolfas ir Algirdas - Petras Dičiūnai, dabar 32 m. amžiaus, nuėjo tėvelio pėdomis ir pasirinko irgi karinę tarnybą Australijos Royal laivyne ir jame tarnauja jau 16-ti metai, atlikę prieš tai 12 metų tarnybos kontraktą. Jie yra marine inžinieriai, vienas jų non commiss. officer o antras — leitenantas. Per tą laiką matę daug pasaulio ir jau kariavę. Beveik po metus išbuvo Vietnamo karo operacijose skirtinguose laivuose, taipgi Borneo ir Saravake Indonezijos ir Malaizijos konfrontacijose. Algirdas - Petras buvo karo laive, kada laivas prie Vietnamo buvo bombarduotas iš oro ir jame žuvo du kariai. Dičiūnai juniorai — irgi du šaunūs jaunuoliai, kurie atsimokėdami tuo pačiu, parodo savo tėveliams ypač daug meilės. Kaip ir tėvai, jie yra giliai religingi ir laiko save lietuviais. Abudu gražiai kalba lietuviškai, nors kartais ir labai ilgą laiką jiems pavieniai tenka būti tarp svetimtaučių.

(K.T.)

1959 m. Adelaidės lietuvių parapijai įsigijus dabartinį Lietuvių Katalikų Centrą, tik matę gali pilnai suprasti, kiek reikėjo įdėti darbo, kol iš griuvusių pakilo rūmai, kol dešimtmečiais nejudintas šiukšlynas pavirto jaukiu šventoriumi, kol iš nykios, milžinų medžių užgožtos vietovės atsiskleidė didingas Lietuvių Katalikų Centras. Balys buvo tas spiritus movens, kuris planavo, padarė pačius sunkiausius ir pavojingiausius darbus, kuris savo pavyzdžiu kitus uždegė dirbti ir aukotis, kuris organizavo nesuskaičiuojamų talkų virtingę, kuris daugelį sąskaitų savo pinigais apmokėdavo. Jam LC Centras rūpėjo gal net daugiau, negu nuosava pastogė. Ir taip 17 metų, be jokių atostogų, be pertraukų.

Už savo neįvertinamus nuopelnus lietuviškai parapijai B. Dičiūnas buvo pagerbtas Parapijos Tarybos garbės nario titulu ir nerenkamas, taip kaip ir pirmininkas kunigas, įėjo kiekvienos Tarybos sąstatan. Jis savo rūpestingumu ir darbštumu buvo parapijos tėvu, o savo meile jai buvo kartu ir lietuviškos parapijos motina. Taigi, jo iškeliavimas nesugrįžti yra didžiulis skausmo smūgis visai lietuvių parapijai, visiems lietuviams. Pirmose praradimo nuotaikose tiesiog sunku vaizduotis, kaip mes tvarkysimės be a. a. B. Dičiūno, kas jį begalės pakeisti, į jo darbų ir rūpesčių vagą įstoti. Iš kitos pusės taip pat aišku, kad gyviesiems gyventi reikia, kad lietuviška parapija negali grįžti, kad pagarba mūsų Didžiajam Parapijiečiui, mums turi įkvėpti tik daugiau jėgų ir ryžto, kad mūsų lietuviška

parapija klestėtų, kaip a. a. B. Dičiūno laikais.

Šalia didelio parapijos liūdesio yra liūdesys dar didesnis, dar skaudžiau žeidžiantis. Tai liūdesys a. a. B. Dičiūno šeimos. Žmonai Kazimierai paskutinėmis savaitėmis nuolat lankiusiai sergantį, sūnums Algiiui ir Rimui beveik kiekvieną savaitgalį skridusiems iš Sydnejaus ir Melbourno patūti su sergančiu tėveliu, marčiai Kristinai, gretimame name gyvenantiems p. Dičiūnienės sesei A. Mainelienei su dukra Gražina, broliui L. Liutkui ir jų senai mamutei liko aštrus praradimo skausmas.

Visiems liko šviesūs prisiminimai ir malda. Liko a. a. B. Dičiūno pasistatytas paminklas — LK Centras, liko jame šv. Kazimiero šventovė, liko likusiems pasirūpinti, kaip joje įamžintų a. a. B. Dičiūno atminimą.

Pr. P.

A. A. LTN. JURGIS SIRGEDAS

“Ramovės” New Yorko skyrius neteko darbštaus, pareigingo ir malonaus būdo nario Jurgio Sirgedo.

Liepos 3 d. jis mirė savo bute, Woodhavene, iškentėjęs skaudžią operaciją ir sunkiai sirgęs ištisus 7 mėnesius.

Gimęs 1907 m. balandžio 4 d. Utenos apskr., mokėsi ir gimnaziją baigė Utenoje. Karinę tarnybą atliko Karo Mokykloje aspirantu. Pakeltas į ats. j. ltn. laipsnį išėjo į civilinį gyvenimą. Dirbo Utenoje ir Rokiškyje L. Šaulių Sąjungos rinktinėje.

1935 m. baigė Karininkų Kursų laidą Karo Mokykloje ir tarnavo Panevėžyje 4 p. p.

Karas ištiko jį Varėnos paligone. Vokiečiams užėjus, buvo išvežtas į Vokietiją, su grupe lietuvių karių, ir uždarytas belaisvių stovykloje. Ten išbuvęs apie 3 mėn., vos badu nenumiręs, buvo paleistas ir grąžintas Lietuvon.

Vokiečių okupacijos metu mokė Utenos gimnazijoje ir buvo Utenos burmistru.

1944 m. pasitraukė į Vakarus, gelbėdamas savo ir savo šeimos gyvybę nuo komunistinės vergijos. Kurį laiką gyveno Schwaebisch Gmuendo stovykloje, kur dirbo “Unros” tarnyboje.

1949 m. jis atvyko į Brukliną, kuriame išgyveno iki savo mirties, ištisus 23 metus išdirbęs Queens General Hospital.

Gyvendamas Bruklina, J. Sirgedas buvo aktyvus visuomenininkas. Ypač pareigingas jis buvo “Ramovės” skyriuje, kur jam dažnai tekdavo būti vienoje ar kitose pareigose valdyboje. Jam pirmininkaujant, skyrius buvo veiklus. Jis bus skaudžiai pasigendamas savo bičiulių ramovėnų, ne tik

Jurgis Sirgedas

dėl savo pareigingumo, bet ir dėl malonaus, draugiško būdo. Savo nenuilstantį pareigingumą jis vykdė nuolatos prižiūradamas Pirmojo Lietuvos Kareivio Stasio Butkaus kapą, Long Island kapinėse.

Apgailestauti tenka, kad J. Sirgedas mirė nespėjęs parašyti savo atsiminimų. Jam teko vokiečių okupacijos metu įsijungti į Vietinę Rinktinę ir dalyvauti karuose su raudonaisiais ir lenkų partizanais Vilniaus krašte, Ašmenos ir Medininkų apylinkėse.

Iš M. Šalinskienės šermentinės, kur jis buvo pašarvotas ramovėnams stovint sargyboje, kūnas buvo palaidotas St. Charles kapuose, L. I., 19 sekcijoje.

Giliame skausme liko jo žmona Kazė ir kiti artimieji, o taip pat ir bičiuliai ramovėnai.

R.

A. A. ADOMĖ TUMĄ ATSISVEIKINANT

Taip netikėtai, nelauktai turėjome atsisveikinti a. a. Adomą Tumą, su kuriuo tiek artimai teko darbuotis lietuvių visuomeniniuose baruose. Jis mirė liepos 22 d. besimaudydamas Cape Cod Silver Beach paplūdimyje. Palaidotas liepos 25 d. iš Šv. Jurgio lietuvių parapijos bažnyčios Highland kapinėse, Norwoode, Mass.

Adomas buvo gimęs 1910 m. lapkričio 24 d. Deltuvos miestely, Ukmergės apskrity, tėvų ūkininkų, Antano ir Onos Tumavičių, šeimoje. Pradžios mokyklą baigė Deltuvoje, gimnaziją — Ukmergėje. 1933 m. baigė Karo mokyklą Aukštojoje Panemunėje — XV laidą, ir įsigijo leitenanto laipsnį. Pirmus žingsnius karininko tarnyboje pradėjo 4-me pėstininkų pulke Panevėžyje, Mokomoje kuopoje. Vėliau buvo perkeltas į Šarvuocių Rinktinę Radvilišky. Mylėjo karą tarnybą ir jam gerai sekėsi Buvo pasiryžęs siekti aukštesnio karinio

mokslo. Rusų komunistų okupacija visus planus sužlugdė, ir kaip daugelis kitų, dėl nepakentiamo režimo, per Vokietiją, 1949 m. atvyko į Ameriką pas savo dėdę Joną Tumavičių, Volpole, Mass. Norwoode išgyveno 23 metus. Čia jis įsijungė į lietuvių visuomeninį gyvenimą Norwoode ir Bostone. 1939 m. vedė Verutę Radviliškyje. Užaugino dvi dukras, Dalę ir Mildą, abi ištekėjusios, ir sūnų Joną, studentą. Visi vaikai buvo skautai ir lankė liuanistinę mokyklą Bostone.

Nuo pat atvykimo į Ameriką, Adomas gyveno Norwoode, Bostono priemiestyje. Miestelis nedidelis, kadaisė buvusi labai veikli, kovinga lietuvių kolonija. Tos didžios veiklos ir dabar senosios kartos lietuviai negali užmiršti. Jos ilgisi. Tačiau, jėgos sumažėjo, viskas susilpnėjo. Tuose frontuose, su daug mažesnėmis jėgomis, čia ir buvo įsijungęs velionis. Jis pats dirbo, kiek išgalėdamos, kiek išmanydamas. Sunku įsivaizduoti, kad jo jau gyvųjų tarpe nebematysime. Jo šviesus, darbštus pavyzdys skatins likusiuosius dirbti ir jo darbą. Buvo draugiškas, linksmas, judrus, labai paslaugus. Sugebėjo išlaikyti vieningą draugiškumą su tinkamu jūmoru, o kur reikėjo, ir su jautriu ugningu patrijotišku jausmu. Jis priklausė draugeliui organizacijų, dažniausia vadovaujamoose poste. Daug širdies įdėjo dvi kadencijas išbūdamas Bostono Ramovėnų skyriaus pirmininku. Jo giliu rūpestiu skyrius įsigijo puošnią skyriaus vėliavą.

Velionis buvo pašarvotas Norwoode, P. Kraw kopyčioje. Laidojimo išvakarėse čia rinkosi giminės, draugai, pažįstami pareikšti paskutinę pagarbą, atsisveikinti. Kun. A. Abraščinskui sukalbėjus rožinį, sekė organizacijų atstovų atsisveikinimas.

Atsisveikinimo metu velionis buvo pridengtas tautine vėliava, Ramovėnai ir šauliai stovėjo garbės sargyboje.

LB vardu atsisveikino Bostono LB Apygardos pirmininkas inž. A. Škudzinskas, Bostono ramovėnų skyriaus vardu — pirmininkas Br. Bajerčius, Amerikos Lietuvių Tarybos skyriaus vardu — E. Martišienė, Balfo skyriaus vardu — Br. Kovas, Bostono “Jono Vanagaičio” šaulių kuopos vardu — kuopos pirmininkas Albinas Šležas, savo šeimos vardu — J. Barūnienė, Susivienijimo Lietuvių Amerikoje vardu — M. Klimas, visų draugų vardu — inž. K. Barūnas. Paskutinį atsisveikinimo žodį tarė atsisveikinimo vadovas, jo kaimynas ir draugas K. Šimėnas, visų ir savo šeimos vardu uždedamas ant karsto gražų rožės žiedą, lyg meilės ir atgailos simbolį.

Adomą, kuris tiek daug siejo dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir lietuvių palaikymo, įamžinti jo šermentų

metu, vietoj gėlių, Lietuvos Fondui buvo suaukota 405 dol.

Rytojaus dieną, po gedulingų pamaldų Šv. Jurgio lietuvių parapijos bažnyčioje, kurias atliko klebonas kun. A. Abračinskas, pasakęs jautrų savo parapijiečių atsisveikinimo žodį, ilga automobilių vilkstinė velionį palydėjo į kapines. Atlikus paskutines maldas, visi sugiedojo Marija, Marija ir Tautos Himną. Čia palikome lietuvių tautos sūnų ilsėtis amžinai.

K. Šimėnas

A. OLŠAUSKO NETEKUS

Skaudi žinia pasiekė čikagiečius, kad mirė šaulys Antanas Olšauskas. Jo palikai buvo pašarvoti Petkaus Marquette koplyčioje.

Atsisveikinimas su velioniu įvyko rugpjūčio 17 dieną. Iškilėmis rūpinosi "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopa. Į atsisveikinimą prisirinko pilna koplyčia žmonių. Atsisveikinimą pravedė P. Tomkus, Teisininkas Algirdas Budreckas atsisveikino "Vytauto Didžiojo" kp. vardu ir j.š. M. Maksvytis — "Gen. Daukanto" j.š. kp. vardu.

Algirdas Budreckas atsisveikindamas su velioniu Antanu pasakė: "Šių metų rugpjūčio 14 dieną sulaukęs 75 metų amžiaus mirė Antanas Olšauskas. Kilimo iš Suvalkijos, Malinavos vienkio, Jėzno vlsč., Alytaus aps.

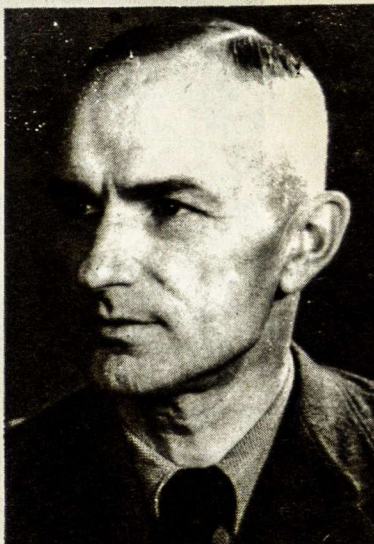
Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės laikų velionis dirbo Teisingumo ir Vidaus reikalų ministerijų žinyboje. Jis buvo ilgametis Marijampolės apygardos teism sekretorius, o vėliau policijos vadu Alytuje ir Lazdijuose.

Antru kartu užplūdus Lietuvą Rusijos imperialistams-komunistams, velionis, kaip ir daugelis lietuvių, apleido savo tėvynę. Sunki būklė ir nedatekliai Vokietijoj, o taip pat nostalgija savajam kraštui nepalaužė velionio, nes jis buvo tvirtos valios žmogus. 1949 metais atvyko į šį kraštą, kur jo niekas nelaukė. Sunkiai dirbo iki išėjo į pensiją. Per tą laiką išaugino, išmokslino ir lietuviškoj dvasioj išauklėjo savo vaikus.

Velionis buvo patriotas ir mylėjo savo tėvų kraštą. Užtat jis priklausė Lietuvos Šaulių Sąjungai. Tremtyje taip pat priklausė šauliams. Velionis sielojosi dėl tėvynės nelaimės ir tikėjosi sulaukti jos laisvės. Jo asmeny netekome tauraus lietuvio ir gero šaulio.

Ilsėkis ramybėje toli nuo savo gimtųjų namų ir laukų, kurių visad ilgėjais ir mylėjais. Reiškiau užuojautą skausmo priblokštiems: našlei, sūnui, dukrai ir artimiesiems."

Sekančią dieną po atsisveikinimo su velioniu Šv. M. Marijos Gimimo parapijos

bažnyčioje, įvyko gedulingos pamaldos už jo sielą. Po pamaldų velionio palikai automobilių vilkstinės buvo palydėti į Šv. Kazimiero lietuvių kapines ir šauliškomis apeigomis ten palaidoti. Sugiedojus Lietuvos himną nuo karsto buvo nuimta Trispalvė ir įteikta mirusiojo žmonai. Šias ceremonijas atliko pirm. Vladas Išganaitis. Po to, sesės šaulės ant velionio kapo sudėjo gėles.

Atsisveikinime, koplyčioje ir bažnyčioje prie karsto stovėjo šaulių garbės sargybos. Šauliai buvo karstanešiai.

Algirdas Budreckis

RUGSĖJO 8-JĄ MININT

Buvo skaisti ir saulėta diena, kai, po vasaros atostogų, lietuviai gausiai rinkosi į Bruklino Apreiškimo bažnyčią, kur buvo atlaikytos iškilmingos mišios Tautos Šventės proga. Pakiliai giedojo parapijos choras ir ramovėnai bei šauliai dalyvavo su vėliavomis. Po mišių visi pasuko parapijos salės link, į minėjimą. Čia sceną

puošė dail. J. Juodžio darbai. Įėjimas buvo nemokamas.

Minėjimą trumpu žodžiu atidarė Niujorko "Simo Kudirkos" šaulių kuopos pirm. Kumpikas. Pagrindinę kalbą pasakė "Darbininko" redaktorius P. Jurkus, pabrėždamas Rugsėjo 8-sios, kaip lietuvių tautos šventės, svarbą. Mūsų sena tauta, valdoma galingų ir išmintingų valdovų, buvo sukūrusi stiprią valstybę, kuri savo sėkmes ir pasiekimus Vytauto Didžiojo laikais. Ši diena yra tampriai surišta su Vytauto karūnacija ir simbolizuoja Lietuvos pripažinimą kitų valstybių akyse. Graži, nors ir sunki, buvo mūsų tautos praeitis, todėl, sakė kalbėtojas, Rugsėjo 8-ją prisiminkime mūsų garbingą ir didelę praeitį, prisiminkime tuos, kurie Lietuvą kūrė ir statė, pagerbkime tą dieną mūsų senąją valstybę ir iš jos pasimokykime.

P. Jurkus su žurnalistine įžvalgumu padarė įdomią pastabą: kad kaip Vytauto Didžiojo karūnacija nebuvo privesta iki paskutinio taško, taip ir lietuviai daug, mieliai ir nuoširdžiai dirba, bet nesugeba privesti savo svarbiausių darbų prie galutinio tikslo, nesugeba užsidėti karūnos, nesugeba padėti to mažyčio taško ant "i" raidės.

Toliau su savo kūryba pasirodė įvairialentis J. Rūtenis: pirmiausiai paskaitė dar negirdėtą ištrauką iš operos libreto "Mindaugo mirtis", o vėliau eilėraščius "Vilnius" ir "Tėvynė" ir dailiuoju žodžiu pavadžiojo po senovės Lietuvos laikus ir vietas.

Po poetinio žodžio, Niujorko Ramovės sk. pirm. V. Šventoraitis padėjo visiems, prisidėjusiems prie minėjimo surengimo ir atsilankiusiems. Minėjime dalyvavo ne tik ramovėnai ir šauliai, bet ir platesnė visuomenė, kas padarė malonų įspūdį, nes būdami tos pačios tautos vaikai, visi kartu turime švęsti Tautos Šventę.

Po minėjimo, žemutinėje salėje, klebonas kun. P. Raugas pavaišino kava, suteikdamas progą visiems ilgiau pabendrauti geroje nuotaikoje.

S. L.

Netekę savo ginklo draugo A.A. Alfonso PUTNOS, jo šeimai reiškiamo giliausią užuojautą.

P.L.P. Karo Mokyklos
XIX laidos karininkai

Mielas lietuvi-e,

Vis labiau pasaulyje žmonėms liberalėjant, ir mūsų visuomenė, netgi ir buvę kariai, išblukino savo širdyse pagarbą ir pasididžiavimą mūsų kovų didvyriams. Per ilgą išėivijos gyvenimą apgijo žaizdos, nepakanta okupantui atrodo lyg ne tokia stipri, o skausmingi atsiminimai apie išvežtus artimuosius ima nykti. Todėl laikas nuo laiko reikia atgaivinti lietuviuose patriotizmo jausmus, sukelti kilnesnių minčių ir pasiryžimų niokejamai mūsų tautai.

Niekas taip nesujaudina mus, kaip prisiminimas apie pilkuosius miško brolius, apie nežmonišką jų pastangas atsilaikyti prieš žiaurų okupantą ir beviltišką jų žuvimas prieš tūkstanteriopai gausesnį ir stipresnį priešą.

Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovė Los Angeles skyrius apsiėmė išleisti Andriaus Mirono (Andriaus Norimo literatūrinio slapyvardžiu) partizaninį romaną "Miršta tik Žmonės". Tai didelis, daug laiko, pastangų ir lėšų reikalaujantis užsimojimas, bet būti leidėju — vadinasi turėti lėšų, o skyriaus kasa visiškai neturtinga.

Norint sutelkti knygai išleisti lėšas, jau sudaryta penkių asmenų komisija, į kurią įeina Vladas Gilyas, Antanas Mažeika, Stasys Paltus, Kazys Karuža ir Jurgis Gliudys. Knygai Lėšų Telkimo Komisija, sykiu su autorium ir LVS Ramovės Los Angeles skyriais Valdyba veikdama, stengsis sukelti lėšas ne vien panašiais raginimais, bet ir įvairiais kitais įmanomais būdais.

Pats romanas yra išplėstas iš "Dirvos" 1969 m. premiją laimėjusios novelės "Alytis" ir apima 1918-20 m. laikotarpį, Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo iškarpa ir partizanų veiklą abiejose okupacijose. Pasinaudota ir "Partizanai už geležinės uždangos" knygos medžiaga bei pamarginta Dzūkijos padavimais ir poringėmis. Knyga bus tarp 250-300 puslapių didumo. Kaina numatoma \$5.00.

Kviečiame prisidėti prie šio užsimojimo, pagal savo išgales ir dosnumą įsijungiant į šias finansuotojų kategorijas:

Mecenatai — paaukoję šimtinę ar daugiau.

Rėmėjai — paaukoję dešimtį dolerių ar daugiau.

Prenumeratoriai — iš anksto prisuntę knygos kainą. Visi mecenatai ir rėmėjai bus paminėti knygos puslapiuose.

Prenumeratas ir aukas siųskite autorius vardu ir adresu: Andrius Mironas, 4422 Oakwood Ave., Los Angeles, California 90004, kuris visas lėšas perduos Knygai Lėšų Telkimo Komisijai.

Iš anksto už Jūsų auką dėkinga — Andriaus Norimo Knygai Lėšų Telkimo Komisija

AUKOJO KARIUI: (Gegužė, 1973)

\$7.00:

Šidagis Jz., Sebewaing, Mich.

\$6.00:

Burba Br., Detroit, Mich.
Grigaliūnas S., Toronto, Can.

\$5.00:

Poškus H., Thunder Bay, Canada
Skardis J., S.S. Marie, Canada

\$4.00:

Legeckis Elena, Jamaica, N.Y.
Radvenis G.W., Los Angeles, Calif.

\$2.00:

Babickas P., Worcester, Mass.
Bielskis J., Rockford, Ill.
Bielskis L., Vancouver, Canada
Bulika Jz., Chicago, Ill.
Česna Vyt., Brooklyn, NY
Delininkaitis Z., W—bury, Conn.
Jakubonis Z., St. Catharines, Can.
Juška Br., Kenosha, Wis.
Klausutis, L., Syracuse, NY
Kukarskas Jz., Baltimore, Md.
Nenortas Vac., Hartford, Conn.
Nesavas J., Detroit, Mich.
Petkevičius Stasė, Mount Hope Can.
Saladzius Jz., Chicago, Ill.
Simanas J., Toronto, Canada
Šulcas L., Dearborn Hts, Mich.

\$1.00:

Zenkus, A., Worcester, Mass.

AUKOJO KARIUI: (Birželis, Liepa, Rugpjūtis, 1974)

\$25.00

Tapulionis J., Chicago, Ill.

\$20.00

LVS "Ramovė" Niagaros Pus. Sk., Canada

\$15.00

Jankūnas K., Lodi, N. J.

\$11.00

Mickeliūnienė E., Richmond Hill, N.Y.

\$10.00

Balbatas J., Cleveland, Ohio
Matiukas J., Woodhaven, N.Y.

\$6.00

Maslauskas A., Hartford, CT
Rėklaitis A., Chicago, Ill.

\$5.00

Algenis K., Woodhaven, N.Y.
Mieželis Vl., Phoenix, Ariz.
Misiūnas V., Elizabeth, N.J.
Sakas P., Palm Springs, Calif.
Vegelis J., Hudson, N. Y.

\$4.00

Kenstavičius A., Hope, Can.
Pautienis K., Cleveland Hts, Ohio

\$3.00

Budžinauskienė A., Waterbury, Ct.
Gurevis Jz., Chicago, Ill.
Kuzmickas St., Inglewood, Australija

\$2.00

Balčiūnas A., Placerville, Calif.
Ivanauskas A., Livonia, Mich.
Izokaitienė E., Chicago, Ill.
Juodišius V., Chicago, Ill.
Kalytis Vl., Great Neck, NY
Kalytis VL., Great Neck, NY
Keturakis V., Toronto, Can.
Raštikis St., Los Angeles, Calif.
Rėkešius J., Butler, NJ
Skopas Ed., Cicero, Ill.
Smailys J., Omaha, Nebr.
Tatarūnas Br., Detroit, Mich.
Virbalis J., Cleveland, Ohio
Žukas J.A., Baltimore, Md.

\$1.00

Gelazius Alf., Cicero, Ill.
Kazakaitis, H., Oakville, Ct.
Lekutis, J., Hamilton, Can.
Liorentas, J., Hollywood, Fla.
Macikūnas, St., Niagara Falls, Can.
Reventas, A., Woodhaven, N.Y.
Taparas K., Adelaide, Australija
Thomas V., Baltimore, MD
Venys Jz. W. Vokietija
Ziedas Alf., Detroit, Mich.
Žukauskas Kl., Beverly Shores, Ind.

"Karys" nuoširdžiai dėkoja
aukotojams!

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.